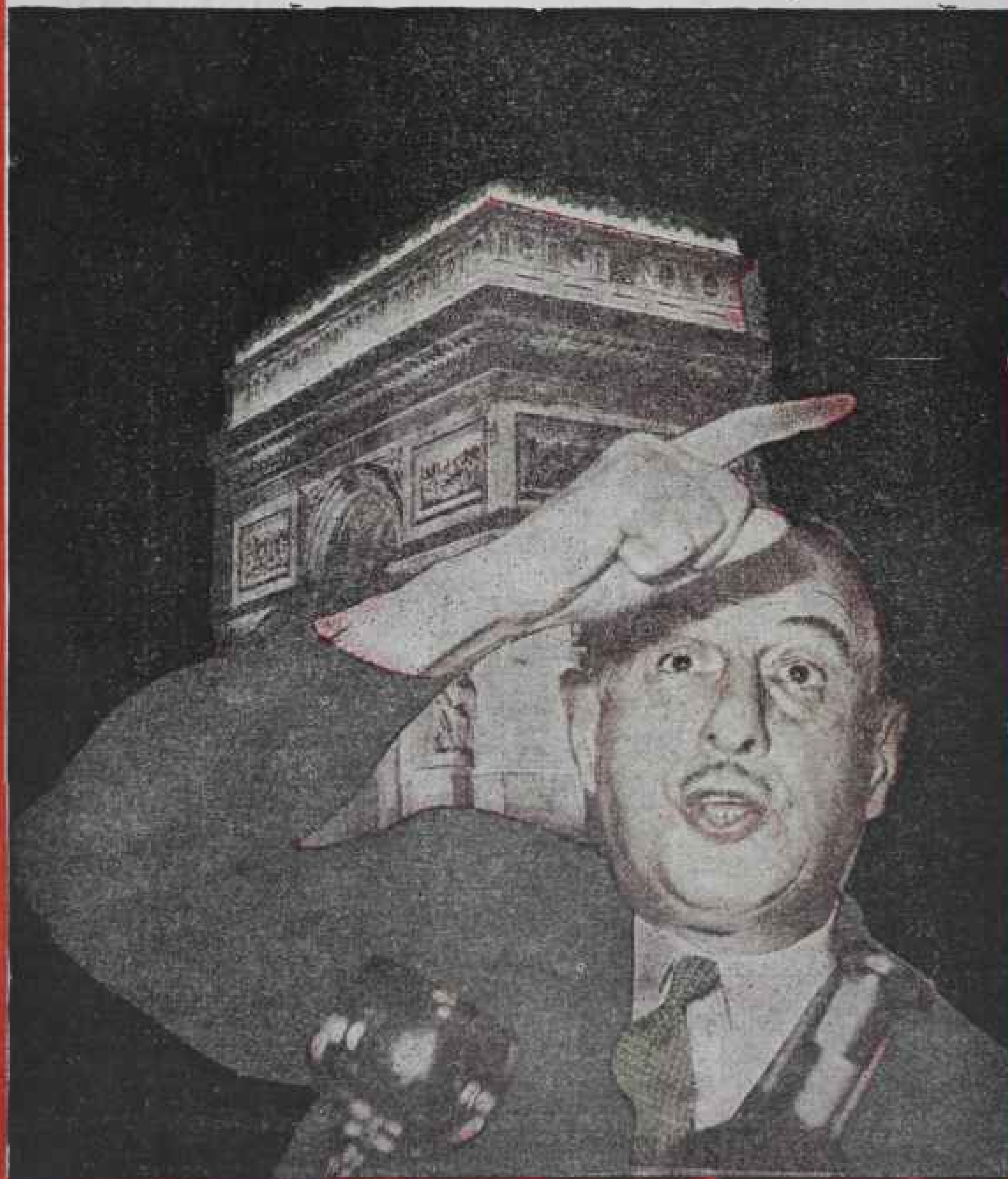
24 MAYIS 1958

SAYI: 211

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FİYATI: 85 KURUŞ

PAYKOÇ

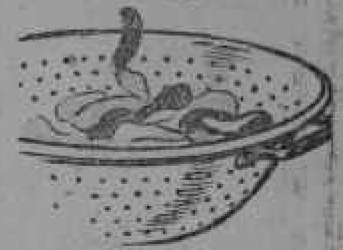
BİSKÜVİTLERİ

NEFİSTİR SIHHAT VE ENERJİ KAYNAĞIDIR

Fabrikası - İzmir İkiçeşmelik Cad. No: 174

Telgraf Adresi : Koçpayı - İzmir

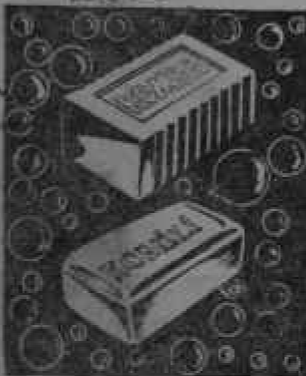
PATATES, SOĞAN soyarken enginar ayıklarken elleriniz lekelenir, sertleşir.

PRINCESSE
EL LOSYONU

Cild tahribatını önler çatlakları geçirir, nasırları yok eder. Size pamuk gibi bembeyaz ve yumuşak eller kazandırır.

KOMİLİ
BANYO SABUNU

NECATİ KOMİLİ İSTANBUL TEL: 27 31 18

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: XIII, Sayı: 211

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat S Daire 7

Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare:

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı islerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

●

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

•

Karikatür:

TURHAN

•

Fotoğraf:

Hüseyin EZER

Ege AJANSI

ASSOCIATED PRESS

*

Klişe:

Ankara Klişe

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

•

Abone şartları

8 aylık (12 nüsha): 8 lira

6 aylık (25 nüsha): 16 lira

1 senelik (62 nüsha): 32 **lira**

*

İlân şartları:

Santimi: 8 lira

8 renkli **arka** kapak: 750 lira

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgârlı Matbaa — **ANKARA**

Tel : 15221

Basıldığı **tarih** : 22.5.1958

Kapak resmimiz:

General de Gaulle

"Vatan kurtaran aslan!"

Kendi Aramızda

Sevgili! **AKİS** Okuyucuları

Bütün dünyanın gözünün Fransaya çevrili olduğu bu hafta, AKİS'in kapağında elbette ki haftanın en çok konuşulan adamı General de Gaulle'ün resmini bulacaktınız. Yazı heyetimiz, dış politika sekreterimiz Doğan AVCIOĞLU nun idaresinde sizlere Fransayla alâkalı hâdiselerin eksiksiz ve cazip bir panoramasını hazırladı. Dört sayfa içinde, "Fransız buhranı" bütün bilinmeyen taraftarıyla gözlerinizin önüne serilecektir. AKİS'in bu neviden dış politika yazılarında bir hususiyet vardır: Hiç gazete okumayanlar dahi, mesele hakkında tam bir fikre sahip olabilmektedirler. Böyle bir fikre sahip olduktan sonra ise, elbette ki hâdiselerin müstakbel gelişmesini takip daha kolay hale gelmektedir.

Fransız dramı, başka bir zaviyeden başyazarımızı da alâkadar etmiştir. Nitekim bu haftaki başyazımızın başlığı "Fransız dramı ve bizim Zafer"dir- Zaferden maksad, elbette ki muteber Zafer gazetesidir.

Yazı müsabakamızın gördüğü geniş alâka karşısında, AKİS önümüzdeki sene için de aynı şartlarla yeni bir müsabaka daha tertiplemeye karar vermiştir. Müsabakanın mevzuu, geçenlerde toplanan Büyük jüri tarafından tesbit edilmiş ve bunun formüle edilmesi işi yazı heyetimize bırakılmıştı. Yazı heyetimiz, mevzu olarak şuna münasip bulmuştur:

"Milletlerin iktisadî kalkınması niçin hürriyet içinde olmalıdır?"

Gönderilecek olan yazıların neşrine temmuz ayından itibaren başlanacaktır. Gene yazı heyetimizden bir küçük jüri yazıları ilk elemeye tabi tutacak, sonra, Büyük Jüri müsabakanın galiplerini seçecektir. Vatan sathında pek sık konuşulan bir bahis olan Kalkınma hakkında AKİS okuyucularının hakikaten dikkate lâyık görüşlere sahip bulundukları muhakkaktır. Yazılar, bir meselenin üzerine ışık serpmek vazifesini de böylece görmüş olacaktır.

AKİS bu hafta, geçen defaya nisbetle daha düzgün bir kapak içinde çıkıyor. Nihayet, her mecmua gibi AKİS'in de ciddi bir •kapak kâğıdı içinde okuyucularının eline geçmesi herkesi pek memnun etmiştir. Bazı okuyucularımız bu hususu mektupla veya telefonla bildirmişler, AKİS'in barut fıçısı değil, bir mecmua olduğu hakkında bir fikrin zihinlerde yer almış olmasını hayır işareti sayarak bunun devamlı olmasını temenni etmişlerdir. AKİS kurmay heyetinin bu temenniye canı gönülden katıldığını söylemeye lüzum bulunmasa gerektir.

Beşinci neşir yılma başlamamız münasebetiyle bizi tebrik etmek lütfunda bulunan bütün okuyucularımıza, dostlarımıza, bayilerimize ve hususi bir alâka gösteren ULUS gazetesine teşekkürlerimizi burada ifade etmek isteriz. AKİS'in seçen sayısı Türkiyenin pek çok tarafında süratle satılmış ve bitmiştir. Bazı okuyucularımız, mecmualarını alamadıklarım bildirmişlerdir. Maalesef buna çaremiz yoktur, zira AKİS Devlet Bakanlığı tarafından kendisine tahsis edilen kâğıt kontenjanının dışına çıkmak imkânrna sahip değildir. Önümüzdeki yıllarda da, siz AKİS okuyucularının bu alâkası devam ettikçe AKİS hergün biraz daha cazip hale gelmeye çalışarak vazifesini yapacaktır.

Bu hafta, YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda "İçerden Haber" başlıklı bir yazı bulacaksınız İçerisi hapishanedir. Demir parraaklıkların gerisinde bulunan gazetecilerin ne yaptıkları, nasü vakit geçirdikleri, ıstırapları, dertleri bundan böyle sık sık AKİS sütunlarında yer alacaktır. Başta İktidar, herkes emin olmalıdır ki şu anda Türkiyede pek çok kimse o gazetecilerin ıstırabıyla üzülmekte» onların dertlerini ta yüreğinde hissetmektedir. Acaba o ıstırabı, o derdi uzatmakta memleketin, milletin bir menfaati var mıdır?

Saygılarımızla
AKİS

19 Mayıs gösterilerine katılan genç kızlarımız

Tarih bir tekerrürden ibarettir

Millet

Hediye!

Büyük halk kütlelerini memnun etmek için onlara ekmek ve oyun vermek gerektiği uzun asırların ötesinden beri söylenir. Hattâ ekmeğin temini güçleştiği devirlerde oyun nisbetinin alâkalılar tarafından arttırıldığı daima görülmüştür. 1950 yılının Mayıs ayında D. P. 10 Mayıs şenliklerini o neviden bir oyun sayıyordu. Hattâ iktidar değişikliğinden - sonra program evvelden hazırlandığı halde D.P. büyükleri bunu tatbike lüzum bulunmadığı tezini savunmuşlar ve ancak yeni devrin ilk Millî Eğitim Bakam tarafından ikna olunmuşlardı. İhtimal ki o günlerde, kulakları bizzat kendilerine ait "Memleketi altı ayda cennete çevireceğiz" teranesiyle dolu bulunduğundan halkı tatmin için oyunlara artık ihtiyaç kalmıyacağını düşünüyorlardı.

Son derece parlak uğurlama ve karşılamalardan sonra bu sene 19 Mayıs şenlikleri bir 19 Mayıs günü _ "coşkun gösteriler"le kutlandı, bir de 25 Mayıs günü belki daha az "coşkun gösteriler"le tekrar edilecektir. Bu hususta alâkalılar gerekli emirleri vermişlerdir. Böylece, 19 Mayıs şenlikleri ilk defa olarak iki defa halka takdim edilecek ve oyunları herkesin görmesi, stadyumda hoş vakit geçirmesi gündelik sıkıntılarından azat olması, derdini unutması sağlanmış olacaktır.

D. P bilhassa 1954'den sonra tuttuğu yolda ilerlemekte devam ettiği 'veya edebildiği takdirde 19 Mayıs şenliklerinin, önümüzdeki yıl kaç defa tekrarlanacağı henüz tesbit olunmuş değildir.

Yolsuzluklar

Günün meselesi

Geçen haftadan itibaren hemen bütün gazetelerin okuyucuları C. H. P. yi ilzam eden bir haberi muhtelif tarihlerde okumak fırsatını buldular- Hattâ bazı gazetelerde, bir C. H. P. Meclis Grubu tebliğiymiş gibi. haber» tekrarlandı. Haber şuydu: C. H. P. bir takım yolsuzlukları Büyük Meclise getirecekti! Aslında böyle bir tebliğ yoktu.

Pek çok C.H.P li ve onlarla beraber pek çok D.P. li bu haftanın başında başkentte bu haberlerin nereden çıktığım ziyadesiyle merak ediyordu. Ortada bir takım yolsuz hareketlerin mevcudiyetine dair asıllı veya asılsız şayianın dolaştığı doğruydu. Hâdiselere şu partiden veya - imkân bakımından daha ziyade - bu partiden bazı kimselerin adı da karıştırılıyordu. Böyle bir durumun mevcudiyetinden, şikâyetçi olanlar arasında herkes gibi Ç. H. P. de vardı. Fakat bu neviden hâdiselerin Parti tarafından Meclise getirileceği doğru değildi. Zira şimdiye kadar bir çok defa tuna teşebbüs edilmiş ve muhtelif sebeplerle hareket muvaffak olamamıştı. Sebeplerin başında garip bir "Parti tesanüdü" anlayışı geliyordu. "Birbirimize düşmiyelim, düşeriz" parolası kulaktan kulağa, bilhassa yarası olanlar tarafından fısıldanıyor, mevzuat ta. pek müsait bulunmadığından yolsuzlukları -hakiki veya muhayyel- teşhir gayreti fırsatta kalıyordu. Tabiî bun, -3 dan da- yarası olanlar kazanıyordu,

Fakat bu haftanın başında baş. kentteki gazeteciler çevresinde yapılan bir tahkikat gösterdi ki haberlerin kaynakları bazen C. H. P li bazen D. P. li dir. Harekette hususi bir kasıdın bulunup bulunmadığı tabiî meçhuldür ama C. H. P. kadar D.P. çevrelerinde de yolsuzluklara karşı mücadele açılması yolunda bir cereyan mevcutken böyle bir temayülü İ sadece muhalefete atfetmenin mücadeleye değnek sokmak olacağında zerrece şüphe yoktur. Zira "yolsuluklarla savaş" a partiler üstü bir mahiyet vermek şarttır ve memleketin de, partilerin de menfaati bunu icabettirmektedir.

İşin aslı şudur ki, uzun zamandanberi bilhassa D. P. nin "1946 çevreleri" nde ve Meclis Grubunda ciddi bir hassasiyet belirmiştir. Halkla yakın. 1 dan teması olan demokratlar, partilerini tehdit eden en büyük tehlikenin C H. P. olmadığını görmektedirler. Hükümeti de bu yolda ikaza çalışmaktadırlar. Mantar gibi yerden bitten servetler, bazı devlet dairelerinde işlerin tedvir tarzı halk arasında fısıltı gazetesinin durmadan dinlenmeden yaydığı hakikate pek benzeri bir takım milyonluk yolsuzluk iddiaları, bunlara karıştırılmak istenen isimler, şurada burada anlatılan ileri - geri hikâyeler memnunluk uyandırmaktan çok uzaktır. Bunların mesullerinin veya faillerinin kulaklarından tutulup -kim olurlarsa olsunlar- meydana çıkarılması herkesin hesap vermeğe davet olunması, i yüksekçe bir kademede temizliğe girişilmesi D. P. çevrelerinin umumi arzusudur-

Hakiki vaziyet bu iken. C. H. P. nin meseleye el atacağı yolundaki haberler bu hafta başkentte vaziyeti bilenlerin midesini bulandırmaktan geri kalmadı. Hem partiler arası gerginlik, hem de partizan zihniyet malûm olduğundan haberlerin manevra teşkil ettiği endişesi zihinlerde belirdi. Esasen C, H. P. de mevcut olan da sadece "bir memnuniyetsizlikten ibaret bulunduğu İçi* ve yolsuzlukları parti dâvası diye ele almanın örtbas gayretlerini, körüklemekten başka netice vermediğini denenmiş olduğu cihetle halis Demokratların iyi niyetli gayretlerinin baltalanmak istendiği hakikati ortaya çıkıyordu. D. P. nin "yolsuzluklarla mücadele cephesi" bu manevra karşısında celâdetini kaybedecek, dâvayı bırakacak mıdır? Yoksa, hükümetin vaziyet almasını ısrâr la istemekte devam mı edecektir? Bu haftanın ortasında başkentte siyasi çevrelerde herkesin bir birine sorduğu sual işte buydu.

Haftanın içinden

Fransız Dramı ve Bizim Zafer

Metin TOKER

Fransa, bu güzel, dost memleket bir dram yaşıyor. Dram, bugünkü şartların icabı sayılsa da uzun, upuzun yılların bir neticesidir. Birikmiş hatalar, insanların birikmiş ihtirasları, birikmiş uzlaşmazlıklar, hakikatleri görmemekteki anlaşılmaz inat Fransayı nihayet ciddi bir buhranın ortasına getirip bırakmıştır. Bu, çoktan beklenilen bir hâdiseydi ve güzel, dost memleket kendisini saran, kendisini sıkan çemberden kurtulmak için belki de buna muhtaçtı. Fakat Fransa'yı biraz tanıyanlar, Fransayı biraz bilenler dramın» daha iyi günlere açılacak bir pencereden başka şey olmayacağından emindirler. Kuvvetli bünyesiyle, dünyanın nazarlarım pek çekmeyen asıl sağlam taraflarıyla memleket, buhranı kısa zamanda atlatacaktır ve bizzat Fransızların «dünyanın en iyi paylaşılmış şey» i saydıkları aklıselim çok geçmeden hâkim olacaktır. Fransa, hürriyet havasının en iyi teneffüs edildiği topraklar haline, yeni baştan girecektir.

Fransız, dramı, elbette ki çeşitli şekillerde izah edilebilir. Bu çeşitlerden bir tanesi de, Fransız Demokrasisinin dejenere bir rejim olduğunu söylemekten ibarettir: Gerçi bunun, fazla orijinal bir tarafı yoktur, Hitler ve Mussolini milletlerini tek parti hâkimiyeti altına sokarlarken Fransanın iç buhranlarını, siyaset kavgalarını, Meclisten sık sık sokaklara dökülen çatışmalarını «böyle mi olalım?» diyerek bir kötü misal niyetine göstermişlerdir. Onlardan sonra da, dünyanın bir çok yerinde bir çok diktatör aynı usulü az veya fazla bir başarıyla tatbik etmiştir.

Fransa'da buhranın patlak vermesinden bu yana bizim Zafer gazetesini okuyanlar, Fransız dramının Fransız Demokrasisinin açtığı bir dert olarak takdim edildiğini görmüşlerdir. Evvelâ başlığında «Nisbi seçim ve parti çekişmeleri yüzünden Fransa'da siyasi buhran had safhada» diyen gazete, ihtimal ki bununla pek fazla kimsenin ikna olunmayacağını anlayarak bir kaç adım daha atmıştır. İyi seçilmiş dizi dizi kelimeleri ustaca yanyana getirip göze ve kulağa hakikaten pek hoş selen bir konstrüksiyon yapmakta mahir sayın başyazarına —bu başyazar, asıl, o güzelim kostrüksiyonları içlerine mâna yerine hiç, ama hiç bir şey koymaksızın nasıl ayakta tutabiliyor, ben hep ona şaşarım, ona bayramındır— mutad veçhile muğlak bir de başyazı ısmarlamıştır. Yazının her cümlesini anlamak, tabii zekâları normal biz fâniler için kabil değildir ama, nihayet esas fikir münakaşa kaldırmayacak bir açıklıkla ortadadır. Sayın başyazara göre de, Fransız dramının sebebi Fransız Demokrasisidir. Efendim, Fransada- seçim sadece Meclisin terkibini tâyin edermiş. Bu terkip, bir teşrii devre zarfında bir çok icraların gelip gitmesine müsaitmiş. Yani, bir teşrii devre zarfında bir icra gelip oturdu da, ne yaparsa yapsın bir türlü gitmedi mi, tamam, rejim müstakar hale gelirmiş. Halbuki Fransada nisbi seçim esası şahsiyetsiz hükümetler kurma usulünü büsbütün renksizleştirmiş, tereddi ettirmiş. Fransa bu sistemin zararını İki Büyük Cihan Harbi arasında gördüğü gibi, İkinci Cihan Harbinden sonra büsbütün görmüş. Bu son derece parlak fikirlerin arkasından, sayın başyazar asıl söylemek istediğini söylemektedir: «Bunun, Fransa hacminde bîr devlet için dahi nasıl tehlikeler doğurduğunu bugün gözümüzle görmekteyiz. Demokrasi nazariyatçılığı ** şu gördüğümüz ibret teşkil edici tehlikeli buhranı doğurmuştur.»

Sayın başyazar, malûm kültürüyle, Fransız dramının bir Demokrasi dramı değil, bir eski Büyük Devletin hâdiselerin zoruyla bir Küçük Devlet haline geçişinin dramı olduğunu, şüphesiz bilir. Hakikaten Fransa, tam sayın başyazarın dediği tarihlerden itibaren ve o zaman zarfında, yani iki Büyük Cihan harbi arasından bugüne kadar bir nevi istihale devri yaşamaktadır. Memleket 1870 felaketinden sonra, yaralarını tıpkı bugünkü gibi, böyle karışık, dalgalı, koalisyon hükümetlerine müsait, çatışmaları süratle sokağa düşen bir parlamenter rejim içinde sarmıştır. Fransanın ezeli iki bloku, sağcılarla solcular, 1870*in hezimetinden 1918'in zaferine hep mücadele ederek memleketlerini getirmişlerdir. Biraz siyasi tarih okumuş herkesçe malûmdur ki, 1870 ile 1918 arası Paris. 1918 ile 1939 Parisinden, siyasi bakımdan hemen zerrece farklı olmamıştır. 1958 General de Gaulle'üne mukabil, Fransa tarihinde bir 1890 General Boulanger'si bulunduğu da kimsenin meçhulü değildir. Ne Demokrasi, ne seçimli rejim, ne partilerin çatışması Fransayı hürriyet içinde kalkınan bir memleket olmaktan alıkoyamamıştır. Bu kalkınma, 1945'den bu yana Fransız tarihinin en süratli kalkınması olmuştur. Bugünkü Fransa'nın, bütün politika çekişmelerine rağmen, kudretli bir memleket sayıldığından barajlarımızı Fransızlara yaptıran biz Türkler elbette ki habersiz sayılamayız.

Şimdi, benim merak ettiğim şudur: Bu bizim Zafer ve onun çeşitli sayın başyazarları, niçin her fırsatta ve çok zaman hakikatleri değiştirerek demokratik rejimin aleyhinde bulunmayı bir fazilet sayıyorlar? Kalkınan Türkiye, Kalkınan Türkiye.. Hürriyetsizlik içinde kalkındırılmaya çalışılan Türkiyenin, bilhassa son dört sene içindeki gelişmeler sonunda nasıl bir sıkıntı beldesi haline geldiğini göstermek için bu sayın yazarlar kafilesini zorla et kuyruğuna, peynir kuyruğuna, gaz kuyruğuna mı sokmak lâzımdır? Saatlerce bekleyip elleri boş döndürüldüklerinde herhalde kuyruk hakkındaki kanaatleri sayın Server Somuncuoğlunun aynı mevzudaki kanaatinden farkta olacaktır. Bir dert, teşhis edilmeden tedavi olunabilir mi?

Fransa mı olalım? Ab, keşke, çaresini bulsak da Fransa olabilsek. O hale gelebilsek ki, tıpkı Fransızlar gibi «Les gouvernements passent, l'Administration reste = Hükümetler geçer, İdare kalır» diyebilsek. Bizde de. tıpkı Fransada olduğu gibi, üstelik «hususi yoldan» iktidarı isteyen bir General de Gaulle bir basın toplantısı yapabilsin ve bin gazetecinin katıldığı o toplantıda söylenenleri gazeteler bir sayın Hicabi Dinçin veya sayın Rahmi Ergilin müdahalesi olmaksızın arzuladıkları puntolarla yayınlayabilsinler- Fransanın dertleri» Demokrasinin derdi değildir. Fransız dramı, nisbi temsil dramı değildir. Ama Türkiyenin dramı, ta 1950'den bu yana garip bir ekseriyet sisteminin' dramıdır. Hemen bütün Avrupanın ekseriyet sisteminin de. nisbi temsilin de sadece faydalı taraflarını taşıyacak bir seçim sistemi aradığı sırada bizde iktidarda bulunan partinin sözcüsü gazetede müfrit bir kanaatin savunulduğu-'nu görmek, inanılsın ki herkesi üzüyor. Memleketimizin de aynı gayretler içinde, hem adil ve hem hükümet etmeye müsait bir yeni seçim sistemi peşinde olması gerekirken, bana öyle gelir ki. iktidar organına düsen vazife Hitler ve Mussolini'den kalma tekerlemeleri tekrarlamaktan ziyade bu gayretlere iştiraktir.'

B. M. M.

(Savcılık eliyle, Trabzon milletvekili Sabri Dilekten aldığımız 19 Mayıs 1958 tarihli tekziptir-)

Feci bir katliam

Evvelki haftanın başında Türk Devletinin Başvekili' Uzak Doğu seyahatinden Ankaraya dönünce Türkiye matbuatının bir mevzu ile meşgul olduğunu gördü. Mevzu gerçekten ehemmiyetli idi: 1943 yılında masum Türk vatandaşlarından 32 kişilik bir kitle hiç bir sorguya ve sualle lüzum görülmeden hunharca katledilmişler ve katiller seneler senesi hür ve serbest gezebilmişlerdi. Bir numaralı katilin devrin Devlet Reisi tarafından himaye edildiği söyleniyordu. Zaten o Devlet Reisinin zamanı idaresinde böylesine hâdiseler tevali edip durmuştu. Tevali edip durmuştu da hiç birinin mesulleri en ufak bir takibata maruz bırakılmamışlardı. Diyarbakır Mebusu Mustafa Ekinci cinayetlerin en alçakçasının tahkik edilip Türkiye Büyük Millet Meclisine hakikî mahiyeti ile bildirilmesini istemiş ve Meclis de bazı Halk Partililerin muhalefetlerine rağmen büyük bir ekseriyetle bu talebi kabul eylemişti.

İşte Menderes'in uçağı Yeşilköye indiğinde Türk halk efkârını şiddetle ilgilendiren mesele bu tahkikatın vardığı netice idi. Tahkikatı Adalet ve Teşkilâtı Es'asiye . Encümenlerinden müteşekkil bir Muhtelit Encümen yapmıştı. Encümenin Mazbata Muharrirliğini de Trabzon Mebusu Sabri Dilek ifa ediyordu. Sabri Dilek varılan neticeyi Encümenin kararına göre ve en objektif tarzda formüle eylemişti.

Menderes derhal raporu celbetti Ve dikkatle okudu. Gördü ki gerçekten ağır olan mevzu dikkatle ve selâhiyetle incelenmiş, insanları kitle halinde katleden bir idarenin zihniyeti ve o zihniyetin dirijanları hakiki yerlerinde gösterilmişlerdir. Sabri Dilek Adnan Menderesin Lideri olduğu partinin bir üyesi ve sevdiği bir arkadaşı idi. Lider derhal telefonu açtı ve arkadaşını bularak objektifliğinden dolayı tebrik eyledi, gözlerinden öptüğünü bildirdi. Raportör Büyük Millet Meclisinin verdiği vazifeyi dikkatli ve ehliyetli bir hukukçudan beklenilen tarzda mükemmel başarmıştı...

Tahkikatın neticesi ve raporun esası Özalpta 32 insanın elleri arkalarına ve şahıslar biribirlerine iplerle bağlanarak yaylım ateş altına alınıp öldürülmüş olmalarının vakıa bulunduğundan, katliamın mesullerinin İsmet İnönünün Millî Şef unvanı ile mutlak hâkimi olduğu Türkiyede tam beş sene, beş ay 19 gün hiç bir takibata maruz bırakılmadıklarından ibaretti. Hem bu takipsizlik bütün yetkili mercilerin malûmatları tahtanda ve mağdurların ısrarlı şikâyetlerine rağmen tahakkuk edebilmişti 82 insanın böylesine katledilmiş olmasını küçümsiyenlerin kendi yakınlarının kısa müddetli mahpusluklarında ulaşıl teessür izhar eyledikleri ise kimsenin meçhulü değildi. Beşeriyetin tavuklarn baş aşağı taşınmasına tahammül edemediği 20 nci asırda 32 insanın elleri kolları bağlanarak tavuk boğazlanır gibi öldürülmelerini ehemmiyetsiz bir hudut hâdisesi şeklinde göstermeğe çalışan kimselerin zihniyetleri ne kadar hazin ve ne kadar ibrete şayan idi. '

Hal böyle iken Encümen taş yüreklíleri Allaha havale eylemiş ve İsmet İnönüyü, katil fiiline yardım ettiğini isbata yetecek delil bulunmadığı için, mahkemeye şevke lüzum görmemişti. Hattâ İnönü bu hâdisede manen mes'ulmüdür, değil midir bunu da araştırmamış anlıyanların ve tarihin takdirine bırakmıştı. Mazbata Muharririnin hiç kimseye böyle bir şey söylemediğini ise işte şimdi bizzat kendisi ifade ediyordu. Pek tabii olarak bu bahiste onun da, tahkikat faaliyetlerine iştirak eden Muhterem arkadaşlarının da söylenecek pek çok şeyleri ve sözleri vardı. Amma bunların Türkiye Büyük Millet Meclisinde müfterilerin yüzlerine karşı İfadesi daha doğru olacağı için şimdilik susuyorlardı.

Aile huzuru

Hal böyle iken ve hemen bütün matbuat Özalp faciası Üzerinde polemik yapmağa yanaşmazken tek bir gazete, elinizdeki bu mecmua, manalı mânâsız, tetkikli tetkiksiz yazılar yazmaktan geri kalmamıştır. Bu yazılarda tam 40 sahife olan raporun onda birini bile işgal eylemiyen İsmet İnönü bahsi ele almıyor.. Onu da tam alsa ne alâ. Almıyor, alamaz tahrif eder. Niçin böyle yapar, anlaşılması zor değildir.. Başka türlü yapamaz da onun için, Akis'in baş yazarının bir vazifesi de İsmet İnönü'yü cilâlayıp parlatmaktır. Aksi takdirde evinde, sofra başında, oturma odasında.. her yerde asık yüzlerle karşılaşması, aile huzurunu kaybetmesi muhakkak bulunuyordu. Eh bir insanın ailesine karşı vazifeleri birinci plânda gelmezimi idi. O halde mesele yok, derhal kaleme sarılacak ve yazacak, yazacaktı. Nitekim yazdı da, imzası ile yazdı, imzasız yazdı. Daha da yazmağa hazırlanıyordu. Rapor neşredildiğinde Türkiyenin hemen bütün ciddi gazeteleri Mazbata Muharrirlerine müracaat eylemişler malumat istemişlerdi. Akis buna da lüzum görmedi. Demediği sözleri yapmadığı beyanları Sabri Dileke hamleder. Tahkikat Encümeninin âzalarına şaibeler sıçratır olur biterdi.

Sabri Dilek
Doğruyu söyledi

Amma olup biteceğe de pek benzemiyordu, öldürmenin baş mes'ulü Mustafa Muğlalının «ben askerim, Başkumandanımın verdiği her emri yaparım.» dediği sabitti. Bu Başkumandan sözü üzerinde düşünülmeğe değer bir söz değilmiydi. Yine Muğlalının «bana bu işi yaptırana iki mektup yazdım, cevap bile vermedi...» dediği ve kendisinin Reisicumhur İsmet İnönüye 19.2.1949 ve 26.9.1949 tarihlerinde iki defa yazdığı ve hiç birine cevap alamadığı sabitti. İsmet İnönünün hadisenin ferdasında Erzurumda Mustafa Muğlalıya «sen şarkın kiralısın, senin şarktaki icraatın sayesinde ben Ankarada rahat uyuyorum» dediği sabit idi. Reisicumhurun bu sözleri söylediği sırada Özalp katliamından bilgi sahibi olduğu ise isbat edilmiş bulunuyordu. O halde hak, hukuk, kanun anlayışı oltan bir Devlet Reisi (icraat) ın Özalp hadisesi gibi (icra) ların yekûnunu da camî bulunduğunu nasıl düşünmezdi. Bu sözün bir katile «çok iyi yaptın» demekten başka manaya gelmiyeceğini değil hukukçular, çocuklar bile anlardı. Hem rahat uyuduğundan bah seden zat toprak altında uyumağa gönderilenleri ve onların yakınlarını nasıl unuturdu Onlar can değiller miydi. Onlar insan, onlar vatandaş değiller miydi. Onların da ana babaları, kızları, oğulları, damatları yok muydu. Onların arasında Türk hudutlarım koruyan şerefli askerlerimiz yok muydu.

Hepsinden sarfınazar hâdisenin tam beş buçuk sene gizli tutulmağa çalışılması ne ile izah edilebilirdi. Bu gerçek Tahkikat Tâli Encümeni ve Muhtelit Encümen tarafından aynen ifade edilmemişler miydi. Sabri Dilekin bir buçuk sene Tali Encümenin âzalığını ve Reisvekilliğini yaptığı nasıl unutuluyordu. Özalp hadisesinin cereyanı zamanında Türkiyenin tek parti - tek şef idaresi altında olduğu, şef mevkiinde ise İsmet İnönünün bulunduğu gerçek değil miydi. Mevkilerinin adından başka ünvanlar kullanan Devlet adamlarının arasında Almanların Führeri, İtalyanların Duçesi ve Türklerin Millî Şefi yokmuydu. Bu şeflere hukuk kitapları diktatör demiyorlar mıydı. Anne

Frank'ın hazin macerasında Führer mes'ul tutuluyordu da Özalp maktullerinin ruhları Millî Şefi niçin affedeceklerdi.

İşte bütün bunlar ve Yüksek Mecliste konuşulacak olan daha pek çokları sabık Millî Şefi rapora ehemmiyet atfetmekte haklı kılmaktadır-.

Artık grup toplantısı, siyasi tesirler, tahrif ve sair bühtanlar çökmüş olmuyor mu? Sonra böyle mevzulara politika karıştırmağa ve parsa toplamak gayretlerine ne lüzum var? Rapora Fevzi Çakmakın tadı geçmiş. Nokta nokta koyarsınız, ithamlar yaratırsınız, öyle mi? Ama merhumdan raporda hürmetle ve rahmetle bahsedilmiştir, hiç aldırmazsınız. Merhumun Özalp -hadisesinden asla ve kat'a mes'ul olmadığı sarahatle ifade edilmiştir, belirtmezsiniz Ve aklınızca böylece politika yaparsınız. Amma işte mumunuz yatsı olmadan sönüverdi...

Burada da durmazsınız, raporu 20 Demokrat Mebus imzaladı fakat 24 tanesi imzalamak istemedi gibi bir hava yaratarak muallel göstermeğe çalışırsınız. Düşünmezsiniz ki rapora imza koymak yetkisi yalnız müzâkerede hazır bulunanlarda vardır; müzakerede ve kararda bulunmayanlar imza atmaktan memnudurlar. Özalp tahkikatının nihayetlendiği celsede hazır olup karar verenler de 20 Demokrat 7 Halkçı Mebustan ibarettir. Amma Halkçılar muhalefet şerhlerinde 12 imza atmaya çok uğraşmışlar ve fakat Dahilî Nizamnamenin sarahati karşısında buna muvaffak olamamışlardır.

Mesele anlaşıldı değil mi? Ne olacağı da anlaşılmış bulunmak iktiza eder. Türkiye Büyük Millet Meclisinde Dilek raporu değil ve fakat Adalet ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden müteşekkil Muhtelit Tahkik'at Encümeninin mazbatası görüşülürken hakka, adalete ve kanuna inananlarla bir kabile idaresine taraftar olan taş yüreklilerin kimler olduğu bir kere daha tezahür eyliyecektir...

Sabri Dilek

Hükümet

Ehemmiyetsiz değişiklikler

Bu satırların yazıldığı sırada kabinede beklenen değişiklikler henüz ilan edilmemişti. Belki bu satırların okunduğu sırada değişiklikler herkese malûm olacaktı. Fakat haftanın ortasında başkentte emin şekilde bilinen, bu değişikliklerin çapının yüksek olmıyacağı idi. Bazı Bakanlar kabine dışı bırakılacaklardı, diğer bazıları ise yer değiştirecekti. Ama ne D. P. Grubunun hararetle arzu ettiği gibi Genel Başkanın etrafı açılacaktı ve ne de çok sayıda "yeni sima" hükümet kadrosuna girecekti. Halbuki böyle bir adamın siyasi havada uzun olmasa bile şimdilik geniş **bir** ferahlığa sebebiyet vereceği» en yakın alakalılar dahi, hemen kimsenin meçhulü değildir. Fakat kabinede değişiklik haberlerinin uzun zamandanberi piyasada dolaşması sanki D. P. Grubunun D. P. içinde kudret kazandığı zehabım verdiğinden bir nevi kudret mücadelesi su altında alıp yürümüştür ve bu» değişiklikleri geciktirmektedir-

Evvelâ meşhur İç Kabinede bir oynama olmıyacağı geçen haftanın sonunda hemen katiyetle anlaşılmıştır. Hatta ikinci kuşakta bile fazla bir değişiklik beklenmemelidir. Kabine dışı bırakılacağı hemen muhakkak sayılan Bakan, Ulaştırma Bakanı Fevzi Uçanerdir- Onun yerine, tekrar Arif Demirerin geleceği, memnunluk verici bir haber olarak bu hafta Ankarada dolaşmaktaydı. Maamafih aynı makam için, gene memnunluk verici bir haber olarak Muammer Çavuşoğlunun da adı zikredilmekteydi. Kabine dışı kalacağı tahmin edilen başka bir bakan, Dr. Lütfi Kırdardır. Dr. Behçet Uz gibi Dr. Lütfi Kırdar da bir zamanki siyasi rakipleri Demokratların gönlünü fethetmeye muvaffak olamamıştır. Millî Şefin eski İstanbul Valisi, Başbakan Menderes nezdinde de hayati ehemmiyet taşımadığından yerim muhtemelen bir ciddi Demokrata devredecektir.

Kabine dışı kalması, beklenmesine ve tabii sayılmasına rağmen sansasyon uyandıracak olan Bakan Samet Ağaoğlu olacaktır. Samet Ağaoğlu halen tam maaşla tekaüt vaziyettedir. Hükümette (hiç bir işi yoktur, kendisine daire havale edilmemiştir. Zaten, bir alâka da çekmemektedir. Samet Ağaoğlu için söylenebilecek tek şey "mukadder akıbetine maruz kaldığından ibarettir. Devlet Bakanı Payesini taşıyan sabık idealist Ağaoğlu öylesine az alâkanın mevzuudur ki, bir ameliyat geçirmek üzere Londraya gittiği bilindiği halde Türkiyeye dönüp dönmediği hiç ama hiç kimse tarafından merak edilmemektedir.

Kabine tadilâtı» belki de yılan hikâyesine dönmesi neticesi ehemmiyetini kaybettiği gibi yaratabileceği tesiri yaratmak imkânını da elden kaçırmıştır. Büyük Meclisin tatil devresinde bile değişiklikler kimseyi tatmin etmiyecektir. Grubun kelle istediği ve bir kelle verilirse bunun en yukarılara kadar gideceği yolundaki edebiyat bu haftanın başında başkentte pek revaçtaydı ve işin asıl eğlence» li tarafı, bu edebiyata kulak veren, hakikaten öyle olacağım zanneden, bundaki hususi maksadı görmeyen yüksek şahsiyetler eksik değildi. Doğrusu istenilirse bu. 1950 nin "sevgili parti" si D. P. nin 195S'in "sevilmeyen parti" si haline gelmesinin de asıl sebebi bu değil midir?

Almanya dönüşü Yeşilköyde karşılanan Bayar

-."Gözlerim yollarda kaldı.."

Adalet

Umuru adiye!

Geçen haftanın sonlarında İstanbulda, Babıâlide, Adalet Bakanı Esad Budakoğlunun İstanbul Savcısı Hicabi Dinçe soru açtığını okuyan bir çok gazeteci gevrek gevrek güldü. Gülenler arasında meselâ, Cumhuriyetin Ömer Sami Coşarı Cumhuriyetin eski Ali İhsan Göğüşü, Vatanın Sadun Tanjusu, baştaydı. Gazetecileri keyiflendiren, soru sebebiydi. Savcı bir muharrir ile bir yazı işleri müdürünü gece makamına çağırtmış ve bu zevata, ertesi gün gazetelerinde neşre başlayacaklarını ilân etmiş bulundukları bir fantezi romanı neşretmemelerini «ahbapça tavsiye» etmişti. Onlar da boyun eğmişlerdi. Hâdise gürültülü şekilde etrafa yayılınca, Adalet Bakam bizzat

HİDDETİ BURNUNDA SÖZCÜLERİN HİDDETİ!

Son zamanlarda, iktidarın hiddeti burnunda sözcülerini bir husus ziyadesiyle kızdırmaktadır.) Devlet adamlarımız mutad veçhile uzun, refakatlerinde kalabalık heyetler, gösterişli dış seyahatler yapmaktadırlar. Bu seyahatler etrafında radyo ve İktidar gazeteleri büyük neşriyatta bulunmakta, en ufak ziyareti bir fetih edasına bürilmektedirler. Fakat kendilerinden başka hiç kimse, bunlara, değdiğinden fazla bir alaka göstermemektedir. Böylece fetih plâğını dinleyenler fetih plâğını çalanlardan ibaret kalmaktadır. İşte, hiddeti burnunda sözcüleri çileden çıkaran budur. Tabii hemen Basına ve Muhalefete dönülmekte, «kıskançlık, haset, kin» ithamları sıralanmaktadır. Sanki mühim bir hâdise varmış da, hu hâdise kasten küçümseniyormuş gibi.. Zafer, mutâd veçhile, hücum edenlerin ön safındadır. Bu muteber gazeteye bakılırsa, İktidar organı olmayan basının devlet adamlarımızın seyahatlerine ait haberlerin bizim A.A. nın meşhur Şerif Arzıkının kaleminden çıkmış renkli —ve şişirme— satırlar yerine yabancı ajansların kuru —ve doğru— satırlarıyla aksettirmeleri dahi bir kastı mahsus ifade etmektedir!

Bu hiddeti anlamak pek kolay değildir. Senelerden beri bizim devlet adamlarımız sık sık dışarıya çıkmaktadırlar. Üstelik, bu ziyaretlerin akisleri sadece içte gürültülü olmaktadır. Zira ziyaretlerin pek, ama pek azı hakikaten siyasî bir hâdise mânası taşımaktadır. Ortada mükemmel bir miyar vardır. İktidar sözcüleri, dünyanın büyük basın organlarına bakabilirler. Devlet adamlarımızın hangi seyahati meselâ New York Times'da, meselâ London Times'da, meselâ Le Monde'da geniş yer işgal etmiş, tefsirlere yol açmıştır? Böyle hallerde, bizim basınımız da, mutlaka hâdisenin ehemmiyetini o yabancı gazetelerden on

Bir Muhalefet Gazetesinin 19 MAYIS Manzarası

Ateş püsküren Zafer

defa, yüz defa fazla belirtmiştir. Ama durup dururken, sadece devlet adamlarımız bir ziyaret yaptı diye gazete sayfası donatılır mı? Bizim gazetelerimize kusur bulunsa bulunsa bu, Türkiyeye yapılan bir takım ziyaretleri dünyanın batı tarafında görülmemiş şekilde büyültjooeleri olur.

Gazeteler, balkın alâkadar bulunduğu hâdiselere yer verirler. İktidar sözcülerinin anlamadıkları asıl mesele, zaten budur. Halk bu seyahatlerle müsbet şekilde alâkadar değildir ki, bir Partiye prestij sağlamak vazifesini omuzlarına yüklememiş basın suni alâka göstersin. Eğer hiddeti burnunda sözcüler, «sokaktaki adam» m dış seyahatlerin hangi tarafıyla alâkalandığını bilmek isterlerse başlarını uzatıp sokağa kulak verebilirler. «Sokaktaki adam» memleket fethiyle değil, kasaptan biraz et, bakkaldan biraz peynir fethiyle meşguldür. Tabii sofrasında eti de, peyniri de bulunan, üstelik frenk tabiriyle «Prensesin hesabına» seyahat kafilelerine katılan hiddeti burnunda sözcüler «Et fethi, peynir fethi mi?. Ne süfli meşgale, monşer!.» diye dudak bükebilirler. Ama, hakikati değiştiremezler.

Dünyada kızmaktan kolay ne vardır ki?.. Kızacak yerde, İktidar sözcüleri değil, bizzat İktidar kendisine halkın nabzım yoklamak fırsatını veren, hakikati olduğu gibi, pertavsız altına sokmadan aksettiren gazeteleri dikkatle okumalı» halka, onun ruh haletine bir teşhis koymalıdır. Belki o zaman devlet adamlarımız, seyahatler içinde yalnız eh lüzumlularını yaparlar ve refakatlerine adamlar içinde yalnız en lüzumlularını alırlar. Böyle bir seleksiyona ihtiyacımız bulunduğunu görmemek için, insanın olsa olsa hiddeti burnunda İktidar sözcüsü olması lâzımdır.

savcıdan bu tutumu hakkında bilgi istemişti. Bilgi Ankaraya geldiğinde, —bu haftanın ortasında henüz gelmemişti— Hicabı Dinçin muteber Zafer gazetesi gibi bir avukat edinmiş olmasına rağmen, Bakanlık İstanbul Savcısı hakkında, vaziyete göre, takibata girişmek azmindeydi.

İşin eğlenceli tarafı, bu neviden İhtarlara hele son senelerde, gazetelerinin yazı işleri müdürlüğünü yapan Gögüşler, Tanjular, Coşarlar sık sık maruz kalmışlardı. Anlaşılan, Hicabi Dinçin merakı "gazetecileri suçtan vikâye" dir. İstanbul Savcısı zaman zaman telefonu açmakta ve gazete sekreterlerinden şu haberi gazetenin neresinde, şu haberi hangi başlıkla neşredeceklerini sormaktadır. Hattâ "şunu neşretmeyin", "bunu büyük gösterin" gibi 'ahbapça tavsiye" lerde de bulunmaktadır. Böylece. İkinci Dünya Harbi sırasındaki "Selim Sarper sansürü" nü hiç aratmamaktadır. Tabii gazetecilerin bir çoğu müeyyidesi bulunmayan bu neviden müdahaleler karşısında omuz silkip geçmekte ve gene bildiklerini yapmaktadırlar. Hicabi Dinçin gece vakti telefonları, Babıâlinin sekreterleri için umuru adiyedir.

Değişik bir cihet, son müdahalede, alâkalıların kendilerine göz dağı verildiğinde «ahbapça tavsiye» ye uymalarından ibarettir. Ama, her işte bir hayır bulunduğu yolundaki söz bir kere daha teyit olmaktadır. Bakanlık, bu neviden müdahaleleri fiilen «vazife dışı» ilân etmiş bulunmaktadır. Gevrek gevrek gülen gazeteciler, şimdi Hicabi Dinçin yeni telefonlarını, verecekleri cevap dudaklarının ucunda hazır olduğundan sabırsızlıkla beklemektedirler.

Kıbrıs

Rehavet Mevsimi

Bu haftanın ikinci günü Londra hükümetinin Kıbrıs hakkında ne karar i verdiğini öğrenmek için Zaferi açanlar, meşhur gazetenin sütunlarını beyhude yere taradılar. Vali Harriman'ın Makarios'u daveti üzerine coşan Zafer» Londrada adanın kaderi tâyin edilirken susuyordu! En ufak bir hâdisede tebliğ üzerine tebliğ yayınlayan talebe cemiyetlerinden de, en kritik anda hiç bir ses seda gelmiyordu. Bu sessizliği imtihanların yaklaşmasına mı hamletmeliydi. Ağzım açan tek adam» Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu oldu. Zorlunun konuşması en ufak tavizi reddeden eski beyanlarının tekrarıdır: Dışişleri Bakanına göre taksim "en radikal ve yegâne" hal çaresidir. Taksim tezini kabul etmekle "Türkiye uzlaşma hususunda gerekli • tâvi-,zi yapmıştır:-" Daha fazlasını beklememek lâzımdır. "Türk hükümet ve halkının İngiltere ile olan münasebetlerinde mihenk taşı saydığı bu meselede" Zorlu, "herhangi bir emrivaki" ile. karşılaşılmayacağından emin bulunmaktadır.

İşte İngiltere hükümeti Yeşil A-

da hakkında, yeni plânını hazırlarken Türkiyeden gelen tek ses bundan ibarettir- Bu "sessizliği" davasını mutlaka kazanacağından emin olan insanların itimat içinde bekleyişi şeklinde tefsir etmek imkânsızdır. Zira. Londradan gelen haberler hakikaten endişe vericidir.

Londradaki faaliyet

Geçen hafta, Muhafazakâr hükümetin toplantılarının başlıca mevzuu Kıbrıs oldu. Konuşmalar evvelâ Başbakanın sayfiye evinde, MacMillan, Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd, Müstemlekeler Bakam Lennox-Bpyd ve Ada Valisi Sir Hugh Foot ara--ında başladı. Vali Foot Adadaki gerginliğin üzerimle durarak, mutlaka birşey yapılması lüzumunu anlattı. Geçen yılın sonunda hazırladığı plânının, ufak tefek rötuşlarla acele sahneye konulmasını ısrarla istedi. Sir Hugh, görüşü kabul edilmezse ve İngiliz hükümeti' dış siyaset mülahazalarıyla» meseleyi savsaklamaktan vazgeçmezse istifasını vereceğini ihsas etmeyi de unutmadı. Hattâ bazı çevreler Sir Hugh'ın Kraliçeyi ziyaretinin istifasıyla' ilgili olduğumu düşündüler. Fakat görünüşe göte, Foot vazifesinde kalacaktır.. Valinin kalışı, muhafazakâr hükümetten istediklerini elde ettiğinin delilidir- İyi haberler alan ciddi Times, bu toplantıda "Hükümetin Kıbrıs (siyaseti hakkında mühim neticelere vardığını" yazmaktadır.

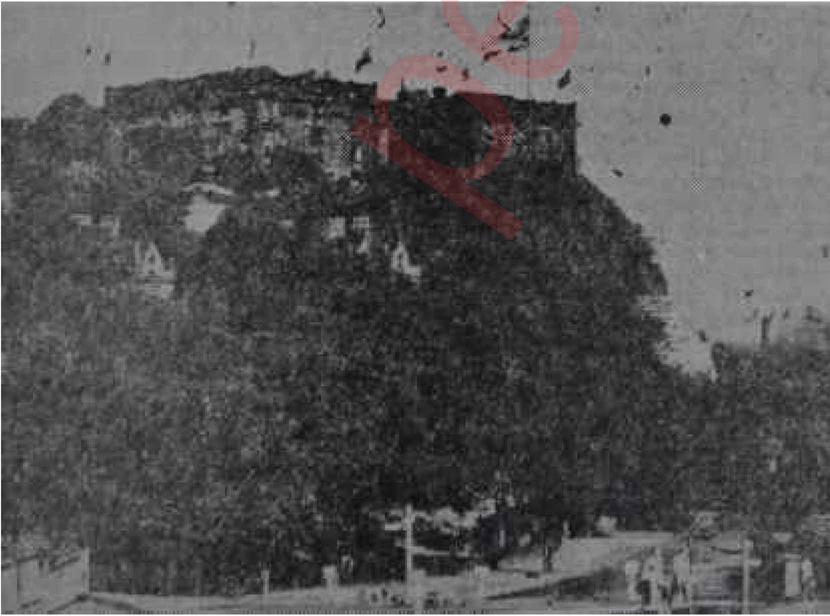
Yeni Kıbrıs plânının esasları hakkında ilgili Bakanlar ve Foot görüş birliğine vardıktan sonra, geçen paftanın başında İngilterenin Türkiye ve Yunanistan sefirleri Londraya çağırılmıştır. Foot ve Selwyn Lloyd ile görüşen sefirler, hükümete Türkiye ve Yunanistanın görüşlerini açıklamışlar ve yeni İngiliz plânının esaslarım öğrenmişlerdir. Salı günü, Downing Street'te sabah ve öğleden sonra iki defa toplanan kabine, Kıbrıs mevzuunu görüşmüştür. Times'a göre, Başbakan kabine arkadaşlarına sayfiye evinde neticeleri açıklamıştır- Bu haftanın ortasında Sir Roger Ailen Atinaya, Sir James Bawker Ankaraya dönmüşlerdir- Sefirler yeni plân hakkında, Türk ve Yunan hükümetleriyle görüşmelere başlayacaklardır.

Yeni plân

Sözde gizli yeni plân, yıllardır ısıtılıp ısıtılıp sofraya getirilen muhtariyet taamından ibarettir, Kıbrısta yerli bir hükümet kurulacaktır. Dışişleri ve Savunma İngilterenin elinde kalacaktır. İç emniyet, İngiltere ve yerli hükümet arasında paylaşılacaktır. Türk ve Yunan hükümetleri. Ada halkıyla kültürel münasebetlerini devam ettirecektir. Yedi veya on sene sürecek olan bu muhtariyet devresinden sonra, Türk azınlığının menfaatları emniyet altına alınmak şartıyla, Self - Determination'a gidilecektir. Bu devre zarfında taksim ve Enosis iddialarının zayıflayacağım ümit eden İngiltere hükümeti. 7 veya 10 yıl sonraki Self-Determination'un şekli hakkında mümkün olduğu kadar müphem davranmayı tercih etmektedir. Taksim tezinden vazgeçirmek için Türkiyeye Adada üs vermek fikri de müzakereler sırasında ortaya atılacaktır.

Görüldüğü gibi plân hiç bir yenilik getirmemektedir. İngiltere yıllardan beri dört elle sarıldığı muhtariyet fikrini tekrar ortaya çıkartmaktadır. Yalnız durumun tamamiyle eskisi gibi olduğu, iddia edilemez. Zira son aylarda iki mühim değişiklik vuku bulmuştur: Yunanistan ve Makarios, İngiliz plânını esas hatlarıyla benimsemişlerdir. Şimdiye kadar İngiltere ile aynı şarkıyı söyleyen Türkiye, bu sefer yalnız kalmağa mahkûm görünmektedir. Yunanistanda Komünistlerin kuvvetlenmesinden endişeye düşen Sam Amca da, İngilterenin talebi üzerine, Türkiyeyi "ikna" etmek için eskisinden gayretli davranacaktır. Diğer taraftan içeriden ve dışarıdan gelen tazyikler karşısında, muhafazakâr hükümet, Kıbrıs meselesini en kısa bir zamanda bitirmeğe azmetmiştir. Yani Kıbrıs plânı aynı kalmakla beraber, İngilterenin "stil" i değişmiştir.

Önümüzdeki günlerde Cumhuriyet Hükümetini çetin bir diplomatik savaş beklemektedir. Bu savaşın arifesinde, Ankarada şayanı hayret bir sessizlik hüküm sürmektedir.

İngiltere'de bir sayfiye köyü

Tatil geldi, böyle oldu!

C. H. P.

Toparlanış

Bu haftanın ikinci günü- Bayındır sokağındaki emektar C. H. P- parti binasında, kırk kadar vilâyete merkez temsilcileri tayiniyle neticelenen toplantının hemen hemen kimse farkına varmadı. C. H. P. Genel Merkezinde peşpeşine ve bir kaç gün devam eden toplantıların ve tâyinlerin gayesi, merkezle teşkilât arasındaki temasları sıklaştırmak ve koordinasyonu temin etmektir. Bunun için her vilâyete en az bir merkez temsilcisi göndermeye karar verilmiştir. Bu temsilciler, bir taraftan teşkilâtın durumunu yakından tanıyacak, meseleleri yukarıya aksettirecek, diğer taraftan da merkezin görüşlerini alt kademelere götürerek parti faaliyetine yeni bir istikamet' vereceklerdir. Yukardan aşağı ve aşağıdan yukarı çalışan bu mekanizma sayesinde merkez - teşkilât münasebetleri yeni bir stil kazanmaktadır.

Şimdilik, bilhassa seçimlerde kaybedilen yerlere temsilciler göndermekle işe başlanmıştır. Bir müddet sonra, her vilâyete bir veya iki temsilci yollanacaktır.

Teşebbüsü tasvip etmemeye imkân yoktur. Merkez -teşkilât münasebetlerindeki derbederliği önlemek ve 1957 seçimlerinden sonra partinin kazandığı dinamizme bir istikamet verebilmek için. modern partilerin benimsediği, "teşkilât metod ilmi" nin prensiplerine tamamen uygun böyle bir karar zaruriydi. Esasen C. H. P. temsilcilerin ne kadar faydalı olduğunu gecen seçimlerde bizzat görmek fırsatını bulmuştur. Çankırı ve Tokat seçimlerinin kazanılmasında bu vilâyetlere gönderilen Naşit Fırat ve Daniş Yurdakul gibi. merkez temsilcilerinin büyük ölçüde, rolü olmuştur. Tabiî ki, sistemin muvaffakiyeti -her sistem gibi- onu yürüten insanların şahsiyetlerine bağlıdır. Bu sebeple temsilcilerin seçilmesinde acele edilmeyerek, tecrübeli,

Yeni hamleler peşinde

ve dinamik ve teşkilâtçılıktan anlayan kimselerin tayinine çalışılmıştır. Temsilcilerden, dinamizmlerini teşkilâta da sirayet, ettirmeleri beklenmektedir.

Bir sürü tenkit Ve şikâyete rağmen, hiç şüphe yok C. H. P. yepyeni bir parti olmak yolundadır. Araştırma Bürosunun kurulması ve teşkilât meselesinin yen! bir görüşle ele alınması, bu değişikliğin inkar edilmez denilenidir. Gerçi İktidar partisi de, seçimlerden beri teşkilâtına çeki düzen vermeğe çalışmaktadır. Ama işleri pek de iyi gitmeyen ve hizipler içinde çırpınan, bir partinin bocalamasıyla her geçen gün kendisine bir parça daha çekidüzen veren bir partinin toparlanması arasında muazzam bir fark vardır.

İstanbul

"Şükür Allaha!"

Galatasaray Lisesinin önüne geldiğinde, dudağına yerleştirdiği sigarayı bir kibritle yakan adam, kibriti havada sallayarak söndürdü ve adeta keyf içinde yere attı. Etrafında kendisi ile alâkadar olan var mı diye baktıktan sonra kendi kendine, "Oh, şükür Allaha, bize bu günleri de gösterdi" dedi. Sonra ne yakasına uzanacak bir "yeşilli" nin elinden, ne kaşının üzerinde gözün var diyecek bir kimsenin mevcudîyetinden endişelenmeden İstiklâl Caddesindeki kalabalığın içine karıştı gitti.

Hâdise bu haftanın başında Pazartesi günü cereyan etmiştir. Gerçekten de hiç kimse, sigarasını yaktığı kibriti yere attı diye, Beyoğluna gezmeğe çıkan bu vatandaşın yakasına yapışmamıştır. Yapışmamışlar. zira geçen- haftanın ortasından bu yana Mümtaz Tarhan artık İstanbulda Vali değildir ve Büyükadada bir katına sahip olduğu evin denize bakan penceresi önünde- elinde kitapla oturan emekli bir memurdan başka bir sıfat taşımamaktadır.

Yaprak dökümü

Son günlerde İstanbulda idari mevkileri işgal edenler arasında bir yaprak dökümü baş göstermiştir- Henüz İstanbullu bunu neye hamledeceğini kestirmemekle beraber, hiç değilse gelenlerin gidenleri aratmayacağı düşüncesiyle haline şükretmektedir. İlk olarak Emniyet Müdürü Hayrettin Nakipoğlunun hiç de beklenilmeyen bir günde Niğ*6e* Vali Vekilliğine tayin edilerek İstanbuldan uzaklaştırılması, hemen onun ardından Tarhanan istifası, Bavcı Hicabi Dinç hakkında tahkikat açıldığının bizzat Adliye Bakanı tarafından ifade edilmesi ve pek yakında İstanbul savcısının da başka bir vazifeye tayin edileceği veya istifa edeceği şayialarının dolaşması İstanbulluları cidden son derece memnun etmiştir. Ama doğrusu istenirse, bu istifaların ve başka yere nakillerin en beklenilmiyeni Vali Mümtaz Tarhamnki olmuştur.

Mümtaz Tarhan niçin istifa etmiş veya istifaya mecbur bırakılmıştır? Bu sualin cevabını, isteyerek veya istemeyerek en iyi' şekilde bu haftanın 'başında B. M. M. Başkanı Refik Koraltan vermiştir. 19 Mayıs şenliklerinde bulunmak üzere özel bir askeri uçakla Pazar günü saat 16.30 da Ankaraya geçen Bayarı uğurlamaya gelenler arasında İstanbulun yeni Vali vekili Ethem Yetkiner de vardı. Yeşilköy Hava alanının Şeref Salonu önündeki hasır koltuklarda Kalafat Yetkiner ve Dr Kırdar Bayan beklerken, İstanbul Belediye Başkanlığına ait 36366 plâkalı siyah mercedes'ten Koraltan inmiştir. Koraltan bekleşmekte olan gruba mülâki olunca Vali ve Belediye Başkan vekilini görmüş, "Senin adın Yetkinerdi, değil mi ?" diye sormuş, sonra da devam ederek:

"— Bakalım soyadınla mütenasip olabilecek misin? Yetecek misin, yetmiyecek misin? Tarhan gibi yere tükürdü, sigara attı» böyle işlerle meşgul olma! Bunlar, ilerde halledilecek meselelerdir. İlk evvelâ, İstanbulun trafik dâvası ve iktisadi durumuyla alâkadar olmalısın" demiştir.

Gülmeyen yüzler

Geçen hafta Çarşamba günü, güneşin .Ufukta kaybolmağa yüz tuttuğu saatlerde Yeşilköy Hava alanında AND uçağından inen Başbakan Adnan Menderesin yüzünün gülmediğini görenler şaşırdılar. Doğrusu, uçaktan hemen Menderesin peşinden inen İçişleri Bakam Namık Gedikin asık çehresine alışmışlardı ama, hiç değilse istikballerde ve teşyilerde güleryüzlü olmasını bilen Menderese ne olmuştu? Saat 18.30 sularında Yeşilköyde hazır bulunanlar şaşmakta acele etmişlerdi. Zira biraz sonra daha fazla şaşacaklardı: Menderes kendisini karşılamağa gelen Tarhanın elini Bıkmamıştı. Tarhan elini uzatmış, fakat Menderesin görmemezliğe gelmesi karşısında geri çekmeğe mecbur kalmıştı. Bu bir sürpriz tesiri yaratan Tarhanın istifasına dair ilk işaret fişeğiydi.

Tarhanın o akşam saat tam 22 de Başbakanın İstanbuldaki ikametgâhı Park Otelden içeri girdiği görüldü.

Ciddi olmayan icraat

Tarhan, Başbakan ve Gedik, Fark Oteldeki hususi dairede tam İki saat devam eden bir görüşme yaptılar. Üç adamdan en fazla konuşanı Gedik oldu- Tarhana tarizler tenkitler ve hücumlarda bulunuldu. İcraatının hiç de ciddi olmadığı söylendi. Temizlik mevzuunda giriştiği mücadelenin, makûl ölçüler dışına çıkarak halkı bizar eder bir mahiyet aldığı anlatıldı. Temizlik kontrollarının aklın almayacağı şekillerde tatbik edildiği, yere yanmış bir kibrit çöpü atan İstanbullunun altı buçuk saat karakol karakol , jandarma nezaretinde dolaştırılarak hürriyetinin tahdit edildiği ve bir terör havası estirildiği zikredildi. Belediye Meclisi ve Muhtar seçimleri yaklaşmaktaydı. İstanbullular, rın hoşnut edilmesi lâzımdı. Halkın idareden şikâyet etmesi mümkün olduğu kadar önlenmeliydi. Halbuki İstanbulda tam aksi yapılmakta, serzenişler yükseldikçe yükselmekteydi.

O toplantıda Tarhanm beğenilmeyen icraatı teker teker ortaya

konuldu. Mümtaz Tarhan kimselere yar olamamıştı. İstanbullu olup da Tarhandan şikâyet etmeyen yoktu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi Tarhan, Vatan Caddesi civarındaki "imar gölü" nde boğulan Üç çocuk için tutmuş müfettişlere İstanbul belediyesi içinde idari bir tahkikat açtırmıştı. Halbuki böyle bir tahkikat» adına resmen "imar" denilen yıkım faaliyetlerine karşı esasen soğumuş olan İstanbulluların hissiyatını infiale çevirebilirdi. Tarhan, bu yoldaki bütün ikazlara rağmen tahkikat, durdutmamıştı-

Tarhanın diğer icraatı da o kadar gayri ciddidir ki, İstanbulun en büyük Mülkiye amirinden en olmayacak, en münasebetsiz taleplerde bulunabilmek cesaretine sahip vatandaşlar türemiştir. Tarhan üstelik» İstanbulu da kendi bildiği gibi idareye kalkışmış» hükümetçe yapılan bazı tavsiyelere kulak asmamıştır. Bir turistik şehir olan Istanbulun gece hayatını katletmiştir. Halbuki İktidar, turizm yoluyla imarın kendi kendini finanse edeceği gibi son derece şık bir slogan keşfetmiştir. Buna rağmen Tarhanın tutup da içkili lokanta, bar, saz, gazino, kokteyl salonları ile uğraşması, mahut slogan ile bir tenakuz teşkil etmektedir. Tarhanın müfrit teşebbüsleri esasen sinirleri gergin olan İstanbulluların asaplarım tahrik etmekten başka bir işe yaramamaktadır. İçecek bir yudum kahve, cebindeki paraya rağmen evdeki yavrusuna iki kalem pirzola bulamayan bir İstanbulluya yok yere izmarit atma» yok yolda sarhoş gezme» yok tükürme.. demek. Böyle şey olamaz. Laos'tan Dominik Cumhuriyetine kadar dünyanın hiç bir yerinde bu derece müziç yasaklar yoktur. Üstelik ana caddelere ihtimam edilirken» yan sokaklar bir çöp ve pislik deryası halindedir. Hele yanar kibrit ve izmaritlerin etraftakileri de tutuşturması ile» adetleri gayet mahdut olan çöp sepetlerinin vapur bacaları gibi dumana gömülmesi çok komiktir- Yetişkinler dururken, bütün gayret çocuklara sarf edilmiş. İstanbullu bir mektep talebesi haline sokulmuştur.

Tarhan bütün bu tenkit- tariz ve hücumları cevaplandırmaya çalışmış, fakat bir türlü netice elde edememiştir. Kendisinden vazifesine devam etmeği arzuluyorsa politikasını değiştirmesi istenmiştir. Bunun üzerinedir ki Tarhan- Başbakana dönerek "İstifamın kabulünü rica ederim" demiş ve bitkin bir halde Park Otelden ayrılmıştır. Menderesin Park Oteldeki hususi dairesinden çıkarken» Tarhanın taşıdığı yegâne sıfat emekli Divanı Muhasebat Umum Müdürlüğüydü.

Reddedilen görüşme talebi

Tarhan ertesi sabah Vilâyete geldiği zaman. Devlet Bakam Emin Kalafatla 90 dakika kadar devam eden bir görüşme yapmıştır. Öğleyin de, İstiklâl Caddesinde Abdullah Efendide, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Ticaret ve Ekonomi Bakam Abdullah Aker ve Kalafatla yemeğe çıkmıştır. Eski mesai arkadaşları, Tarhanı teselli etmişler ve kararından caydırmağa çalışmışlardır Bu yemek meclisine sonradan Istanbulun yeni Emniyet Müdürü Cemal Tarlan da katılmıştır. Fakat Tarhan azmini kaybetmemiş, vazgeçmemiştir.

Tarhan öğleden sonra saat 15 sularında Vilâyete gedmiş makamına girmiş» Hususi Kalemine kimse tarafından rahatsız edilmek istemediğini tenbih etmiştir. Biraz sonra da, yakın dostu olan Hususi Kalem Müdürü Celâl Arazı yanına çağırmıştır. Araz ile birlikte kapalı kapılar arkasında ve gizlice istifanamesini kaleme almıştır. Tarhan dikte etmiş, Araz yazmıştır. Metnin başkaları tarafından görülmesine mani olmak maksadıyla istifaname, Muhaberat kısmında değil de» Valilik Makamında tape edilmiştir. Araz, bir ara Valilik makamından dışarı çıkmış» Muhaberatı kısmından aldığı bir daktilo ile geri dönmüştür. Hazır olan metni, gene Tarhan okumuş ve Araz da tape etmiştir.

Tarhan müteakiben, saat 19 da Batı Almanyadan dönecek olan Cumhur Başkanı Celâl Bayarın karşılanma töreninde hazır bulunmak üzere Yeşilköy Hava Alanına gelmiştir. Burada, ne Menderes, ne de Gedikin yanma yaklaşmıştır. Selâmlaşmamıştır dahi- Menderesin bulunduğu Şeref Salonunun civarına sokulmamıştır. Bir fırsatım bulup, hiç kimse görmeden» cebindeki istifanamesini Gedikin eline sıkıştırıvermiştir.

Karşılama töreninden sonra Nişantaşındaki Vali Konağına dönmüş, yatmış olduğunu söyleterek telefonlara çıkmamıştır. Halbuki bazı gazeteciler, istifa ettiğini o gün duymuşlar, harıl harıl Tarhanı aramaktaydılar- Tarhanı telefonla arıyanlar arasında Muzaffer Ersü de vardı. Ersü Beyefendinin Tarhan ile görüşmeği arzuladığım bildirmiştir. Fakat Tarhan, konuşulacak herhangi bir meselenin kalmadığım söyletmiş ve bu talebi kabul etmemiştir.

Cuma günü Tarhan, Istanbulda, hatta bütün Türkiyede günün adamı haline gelmiştir. İstifa ettiğine dair gazetelerde çıkan haber, heyecan yaratmıştır. O sabah Tarhan, ilk iş olarak Umurbeye gitmek Üzere Gemliğe hareket eden Bayarı uğurlamıştır. Umur yatının aborda olduğu Galata rıhtımında Menderes ve Gedik ile karşılaşmış, fakat gene selâmlaşmamış ve konuşmamıştır-

Uğurlama merasiminin hitamından sonra Menderes ve Gedik Şale Köşkünün hususi bahçesinde bir sabah gezintisi yapmağa Tarhan da Vilâyete gitmiştir. İşte o muhteşem tabii dekor içerisindedir ki, Menderes ile Gedik, Ethem Yetkinerin, İstanbul Vali Vekilliğine tayinini kararlaştırmışlardır. İki saat kadar süren sabah gezintisini müteakip, Menderes ile Gedik, Vilâyete gelmişlerdir. Bir taraftan Vali ve Belediye Başkanlığında herhangi bir değişiklik bahis mevzu olduğu zaman Başbakanla görüşmeyi itiyad edinen Ord-Prof. Kâzım İsmail Gürkan ve D. P. İl İkinci Başkanı Servet Sürenkök Menderes tarafından kabul edilirlerken, diğer yandan da Emniyet Mü-

Ethem Yetkiner yeni masası başında

Dikenli koltuk!

dürlüğünün telsizleri, acele kaydıyla Yetkineri İstanbula davet etmiştir.

Kısa süren saltanata veda

Fakat Yetkiner, aynı gün vasıta bulamadığından, ancak cumartesi sabahı apar topar uçakla İstanbula gelmiştir. Derhal Parkotele gitmiş ve Gedik ile görüşmüştür. Arkasından da Gedik ile birlikte Başbakana mülaki olmak üzere Vilâyete geçmiştir.

Tarhan- Yetkineri Valilik Makamında karşılamış ve vazifeyi devretmiştir. Daha sonra da Yetkiner, on dakika müddetle Başbakan tarafından kabul olunmuştur. Bilâhare Tarhan aynı odaya girmiş. Başbakana ve yanında bulunan Gedik ile Kalafata veda etmiştir. Ancak ziyaret, altmış saniyeden fazla devam etmemiş, Tarhan dışarıya yüzü kıpkırmızı ve titriyerek çıkmıştır. Hususi evrakım toplamış, daireleri teker teker dolaşarak Vali ve Belediye Başkan Muavinlerine ve diğer memurlara veda etmiştir. 6 ay 24 gün devam eden hizmetten sonra saat 11.57 de vilâyetten ayrılırken, kendisini uğurlayanlara "Beni kalbinizden çıkarmayın" demiştir. Tarhanı, 00001 plâkalı siyah Cadillac Vali Konağına götürmüştür. Fakat 00 001 plâkalı siyah Cadillac hemen geri dönmüş. böylece Tarhan. İstanbul Vali ve Belediye Başkanlığı makam arabasında son seyahatini yapmıştır. Tarhan Vali Konağını yeni misafirine devretmek üzere hazırlıklarına başlamışken- Yetkiner de ilk defa olarak gazetecilerle görüşmüştür, Yetkinerin Vali ve Belediye Başkanı olarak verdiği ilk beyanattaki "İstanbulun sevimli çehresini her geçen gün biraz daha güzelleştiren muazzamı imar hamlesi içinde benim naçiz hizmetini olursa, bunu bahtiyarlık sayacağım" şeklindeki cümle gazetecilerde soğuk bir duş tesiri yaratmıştır- Bu beyanatından sonra İstanbullular, Yetkinerin hiçbir değişiklik getirmiyeceği kanaatine varmışlardır.

Yetkineri İstanbullular, Emniyet Müdürlüğü zamanından pek iyi tanırlar. Kısa boylu, tıknaz, yüksek dereceli miyop ve kafası omuzuna yapışıkmış gibi görünen Yetkiner, supleksi olmıyan bir idareci olarak tanınmıştır. İstanbul Vali ve Belediye Başkanında aranmasına alışılan cerbeze, Yetkinerde aranmamalıdır. İnisiyatifi zayıf, fakat iyi bir tatbikatçı olarak şöhret yapmıştır.

Artık bundan böyle İstanbulun Vilâyeti ve Belediyesi, merkez ne isterse o şekilde idare edilmeye başlanacağa benzemektedir. Esasen, İstanbulda Vali ve Belediye Başkanlığı yapmak da gayet zorlaşmıştır. Senenin yarısından fazla bir müddet zarfında valilik makamının sağ tarafında Başbakan, sol tartında İçişleri Bakanı bulunmaktadır. Maamafih aslında, Yetkinerin İstanbula devamlı Vali olacağına da hiç kimse ihtimal vermemekte ve yeni bir Kemal Hadımlı devrinin başladığı söylenmektedir.

'İstanbul Valilik Konağı

Kim oturacak?

Şimdi bütün İstanbullular, Yetkineri tetkik etmektedirle. Acaba Yetkiner, İstanbulun adamı olabilecek midir? Yetkiner halk huzuruna ilk defa 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle İnönü Stadyomunda çıkmış ve siyah melon şapkasını çıkarıp sağ elinde yukarıda tutarak F.K.G vari halkı selâmlamıştır. Alkışlanmıştır. Ama, böyle bir tezahürat candan olmaktan ziyade, bir nezaket gösterisi sayılacak çeşittendir. Yetkiner de yeni gelen her yüksek kademeli idare amiri gibi, basın ile iyi geçineceğini vaadetmiş ve gazetecilerin kendisine yardımlarda bulunmalarını istemiştir. Kısacası Yetkiner şimdilik İstanbullularla balayını yaşamaktadır.

Tarhanın istikbali

İktidar, Tarhanı Vali ve Belediye Başkanlığından ayırırken, sadık bir mensubunu bir köşede bırakmak yoluna sapmamıştır. Kendisine Merkez Bankası veya Etibankın İdare Meclisi Reisliği, D. P İstanbul İl Başkanlığı teklif olunmuştur. Fakat 52 yaşındaki Tarhan memuriyet kabul etmemeğe kararlıdır. Hususi olarak çalışacaktır- Milletvekilliği sırasında, avukatlık stajını tamamlamıştır. Ankara Barosunda kayıtlıdır. Şimdi İstanbul Barosuna da kaydım yaptırmıştır. Menderesle aralarında "mühim bir ihtilâf yoktur ama yeniden siyasî hayata atılmak ta istememektedir. Vali ve Belediye Başkanlığına getirildiği sırada usulen istifa etmiş olduğu D P. ye kaydını yenilemeği de düşünmemektedir. Ama Tarhana, göre, kayıt bir şekil meselesidir. Tarhanın şayet sermaye bulursa, bir özel ilkokul açmak ta tasavvurları cümlesindendir.

Nakipoğlu hikâyesi

İstanbullular için, Emniyet Müdürü Hayrettin Nakipoğlunun Niğde Valiliğine tayini de Mümtaz Tarhanın istifası kadar hoş bir sürpriz teşkil etmiştir, Çünki Nakipoğlu, halen revaçta olan Gedikin "asık surat" ve "şiddet" politikasının en başarılı tatbikatçılarındandır. Nakipoğlu, 6-7 eylül hâdiselerinden sonra İstanbul Emniyet Müdürlüğüne getirilmiştir- Daha evvelki vazifesi. Beyoğlu Kaymakamlığıdır Alaeddin Erişin azlinden sonra bu makama Orhan Eyüboğlunun getirilmesi bekleniyordu. Fakat Nakipoğlunun şansı yaver gitmiş, Hiltbn Otelini ve Birleşik Amerika Başkonsolosluğunu nümayişçilerin elinden kurtarması, ona istikbaldi yolunu açmıştır. Birleşik Amerika Başkonsolosu, Nakipoğlunun başarısını bizzat Cumhurbaşkanı ve Başbakana nakletmiş, teşekkürlerini bildirmiştir. 36 yaşında bir Mülkiyeli olan Nakipoğlu- vazifeye başlar başlamaz İstanbul Emniyet Teşkilâtını son derece çıkmış, müfrit bir merkeziyetçilik takip ederek, en ufak bir hâdiseden dahi kendisinin haberdar edilmesini sağlamıştır. Etrafına hiç itimadı yoktur ve son derece şüphecidir. Herhangi bir hadidisenin patlak vermemesini sağlamak azmi- kendisini son derece vesveseli- her rutubetten nem kanan bir şahsiyet haline sokmuştur, Emniyet Teşkilâtında izinleri sık şık (kaldıran bir müdür olarak şöhret yapmıştır-

Yorulmadan, bıkmadan çalışmıştır. Sigarayı içkiyi ağzına sürmez, buna mukabil uzun mesailer yapabilmek için, uykusuzluk veren ilaçlar kullanır. Hülâsa olarak Nakipoğlu, D- P. Hükümetlerinin arzuladığı ideal Emniyet Müdürlerinden bir tanesidir.

Nakipoğlu, 32 aylık hizmet süresi zarfında, tek gün için dahi izin i yapmamıştır. Bir buçuk ay kadar önce bir defasında Ankaraya gitmiş, ancak iki gün kalabilmiştir. O zaman da- İstanbul Üniversitesinde Prof. Hüseyin Nail Kübalı lehindeki nümayişler patlak vermiş ve yüzü hiç gülmiyen Nakipoğlu, alelacele dönmüştür. Nakipoğlunun takip ettiği baskı, sindirme ve yıldırma taktikleri. İstanbulluyu polisten nefret eder hale getirmiştir. Ayrıca Nakipoğlu, 1 numaralı gazeteci düşmanı olarak ta şöhret yapmış, muhabirleri- haber kaynakları ile temas ettirmemeği, en belli başlı vazifesi haline getirmiştir.

Bütün bu hizmetlerine karşılık, Nakipoğlu kâr mükâfat talep etmiştir. "Mesleki tetkik seyahati" adı al-

tında iki ay için refikası ve biricik oğlu ile birlikte Batı Almanyaya gitmek istemiştir. Daha önce yarıda kalan döviz işlerini ikmal için iki hafta önce ikinci defa Ankaraya gittiği zaman, hiç, ama hiç beklemediği bir hadise ile karşılaşmıştır. Nakiboğluna Ankarada Niğde Vali Vekilliği ne tâyin edildiği tebliğ edilmiştir. Ne oldu ise Ankarada başına gelmiştir.

Nakipoğlunun. ayağının İstanbuldan kaydırılması, İç İşleri Bakanlığı teşkilatındaki hizipleşmelerin bir neticesidir. Nakipoğlu, halen İstanbulda imar işlerini tedvire memur edilen Muğla milletvekili Dilâver Argunun eniştesidir. Nakipoğlu İstanbul Emniyet Müdürlüğüne iki derece birden terfi ettirilerek geldiği zaman, Argun İç İşleri Bakanlığı Müsteşarıydı. Sonradan Bakanlık vaadi ile genel seçimlerde adaylığını koyduğu da herkesin malûmudur. Argunun milletvekili seçilmesiyle Bakanlıkta hizbi zayıflamıştır. Argun, şimdi İç İşleri Bakanlığının Gedikten sonra 1 numaralı namzedidir. Bu vaziyette Gedik hizbinin İç İşleri Bakanlığında Argun hizbi mensuplarını tasfiye etmeğe kalkışmaları gayet tabiidir. Üstelik Gedik hizbi, Kalafattan da destek görmektedir. Kalafatın ise Nakipoğlu ile yıldızının bir türlü barışmadığı bilinen hakikatlerdendir.

Nakipoğlu, geçen hafta çarşamba sabahı yataklı ekspresle Ankaradan İstanbula geldiği zaman, kendisini karşılananların adedi sadece üç kişi idi. Bunlar, Emniyet Müdür Muavini Ferit Sözen, vazifesi icabı her geleni karşılamak mecburiyetinde olan Haydarpaşa Emniyet Amiri Neşet ve Cumhuriyet gazetesi polis muhabiri Muzaffer Celâsun idi. Gayet asabi görünen Nakipoğlu- kendisine tahsis edilen resini otomobili reddetmiştir. Orta boylu, buğday renkli, genç ve güzel karısı ile çocuğunu bir taksiye bindirerek eve yollamış, kendisi de Sözen ile gitmiştir- Celâsunun ısrarlı teşebbüslerine rağmen Nakipoğlu- tek kelime dahi söylememiştir-

Telefonda münakaşa

"Nakipoğlu, perşembe sabanı Emniyet Müdürlüğüne gelmiş. Şubeleri ve Kısımları ziyaret ederek veda etmiştir. Nakipoğlu, 32 ay hizmet ettiği köhne İstanbul Emniyet Müdürlüğünden ayrılırken, Sözen hariçve tek bir Şube Müdürü veya memur dahi teşyie gelmemiştir. Bu, İstanbul Emniyet Müdürlüğünde ilk defa görülen bir hadisedir ve insana gayrı ihtiyari Kemal Aygünün bir muhalefet lideri gibi içten gelen ve coşkun tezahüratla Ankaraya Emniyet Genel Müdürlüğüne uğurlanışını hatırlatmaktadır Nakipoğlu müteakiben, veda için. Vilâyete gelmiştir. Orada kendisini karşılıyan gazeteciler, tebriklerini bildirmişlerdir, fakat Nakipoğlu tarafından son bir defa daha terslenmişlerdir. Nakipoğlu sinirli bir tonla ve kısaca "Tebrike değmez" deyip gitmiştir.

Aynı gün, yaptıkları bir telefon konuşmasında, Argun ile Gedik arasında Nakipoğlu meselesi ile alâkalı olarak sert bir münakaşa cereyan etmiştir. Argun Gedike, "hiç olmazsa eski bir arkadaş olarak" böyle bir hâdiseden kendisini önceden haberdar etmesi gerektiğini söylemiştir.

Emniyet Müdürlüğü münhal kalınca, gazeteciler derhal boş koltuğa birtakım isimler yakıştırmak itini yarışa girmişlerdir. İzmir Emniyet Müdürü Necdet Uğur, Sözen vs. den bahsedilmiştir. Bu arada Çanakkale Valisi Cemal Tarlanın da ismi üzerinde durulmuştur. Nitekim bir gazeteci perşembe gecesi Çanakkalede Tarlanı telefonla aramıştır. Fakat Çanakkale Valisi, böyle bir şeyden haberi olmadığını söylemiş arkasından da ertesi sabah erkenden uçakla İstanbula gelmiştir. Aynı gün akşam, Yeşilköy Hava Alanına gitmiş Bayarın karşılanma töreninde hazır bulunmuştur.

Cemal Tarlan, aynı akşam geç vakit, Yeni Sabah gazetesine özel bir beyanat vermiş ve bir Emniyet Müdürü gibi konuşmuştur-

Cuma günü öğle üzeri, Tarlan ile Zorluyu. Vilayetin büyük selâmlığında kol kola gezer ve kıs kıs gülüp hafif sesle konuşurken görenler, hâdiselerin seyrini yakinen takip ettikleri için pek şaşmamışlardır. Tarlan aynı gün yaptığı basın toplantısında, tayin enirini öğleye doğru tebellüğ ettiğini açıklamış fakat gazeteciler, resmen haberdar değilken nasıl bir Emniyet Müdürü gibi beyanat verdiğini sordukları zaman aldıkları cevap, "Orasını karıştırmayın" olmuştur.

Sabık Bakan ve sabık Vali Vilâyetten ayrılıyor
Kendi gitti adı bile kalmadı Yadigâr

İÇERDEN

El veriyor el veriyor,
Orta da direk bel veriyor;
Oooooof!"

Bir iki hafta var ki Ankara Merkez Cezaevinin Hilton adı verilen meşhur 10 numaralı koğuşunda en çok duyulan lâf, bir halk türküsünün bu meşhur nakaratıdır. Ulus gazetesinde yayınladığı bir fıkrasından dolayı sekiz ay hapse mahkûm edilen Şinasi Nahit, hemen her aklına geldiği anda, yerli veya yersiz, -İsterse koğuş arkadaşları uykularının en tatlı yarinde olsunlar-, pek de muzikalitesi olmayan sesi ile bu meşhur nakaratı - hem de avazı çıktığı kadar bağırarak- tekrarlamaktadır. Şinasi Nahidin ağzından düşürmediği bir başka mısra da "Anam, anam. garib anam of!" mısraıdır. Maamafih Şinasi Nahit bu sefer İlk seferinde olduğu kadar yalnız ve çaresiz değildir. Zira Hiltonda kendisi ile birlikte beş gazeteci ikamet etmekte ve bunlar birbirlerine destek olmaktadırlar. Ankara Merkez Cezaevinin 10 numaralı koğuşu bir nevi basın locası haline gelmiştir. Birer ikişer gün ara ile peşpeşine Hiltonda mecburi ikamete memur edilen Beyhan Cenkçi, Nihat Subaşı, Şinasi Nahit Erdoğan Tokatlı, Faruk Taşkıran ve Fethi Giray , şayet imkân verilse, hapishanede tam teşkilâtlı bir gazete çıkarabilirler-

Gazetecilik sıfatlarının yanına bir de "hapishaneci" sıfatı eklenen bu altı basın suçlusu-ki bunlardan Beyhan Cenkçi geçen haftanın sonunda onbeşer günlük mahkûmiyetlerinden birincisini tamamlıyarak tahliye edilmiştir - gayet yeknesak ve sıkıcı bir hayat geçirmektedirler. Hemen her gün aynı hikâyeler tekrarlanmakta, hemen her sabah Şinasi Nahitin "232 gün kaldı", "231 gün 'kaldı" nidalarıyla uyanılmaktadır. Ulusun Dolmuş yazarı, daha ilk gününden itibaren hapishanede geçireceği günleri saymağa başlamıştır»

Sabahları Şinasi Nahitin sesi ile uyanan gazeteciler, ilk iş olarak ellerini yüzlerini yıkamakta, sonra da bir türlü geçmek bilmeyen saatleri geçirmek için mahkûmlarca hususi surette adlandırılan koridora çıkmakta ve volta atmağa başlamaktadırlar. Saat dokuz sularında -kalkış saati altıdır. M. Bulvarının başındaki beş altı metre karelik meşhur meydana güneş ilk ışıklarım vurmakta ve o saatten itibaren de yarı bellerine kadar soyunan mahkûmlar bir yandan çay içmekte bir yandan güneş banyosu yapmaktadırlar. Güneş banyosu âdeti, Hiltona Metin Tokerin bir yadigârıdır. Güneş banyosu saat onbire kadar sürmektedir. Saat onbir, bilhassa gazeteciler için mühim bir saattir. Zira o saatte Ankara Gazeteleri hapishane idaresinin sansüründen geçtikten sonra mahkûmların eline ulaşmaktadır. Gazeteler geldi mi, meraklılar derhal koğuşlara çekilmekte ve birinci sayfadaki başlıklardan başlayıp ilân sütunlarına kadar gazeteleri didik didik etmektedirler. Zaten başka da yapılacak birşey yoktur, öğle yemeğinden sonra ise en akıllıca iş. bunaltıcı sıcaktan kurtulmak için koğuşlara girip yatmaktır- Gazeteciler de böyle yapmaktadırlar. Saat 16 yoğurt yeme saatidir. Zira sıcak ortalığı kasıp kavurmakta, dili damağı kurutmaktadır. 17'ye doğru güneş M. Bulvarından ve meydandan çekilmekte» gölgelik yerlere sinmiş olan mahkûmlar da teker teker ortaya çıkmaktadırlar. Gazeteciler bu saatler için kendilerine en iyi meşgaleyi bulmuşlardır. Bu meşgale voleybol oynamaktır. Yer darlığından ancak ikişer kişilik takım»larla oynanan bu maçlarda günler boyu süren en hararetli çekişme Nihat Subaşı-Beyhan Cenkçi çiftiyle. Faruk Taşkıran - Fethi Giray çifti arasındadır. Bilhassa Nihat Subaşı hapishanede, yıllardan sonra da olsa ne kadar iyi bir voleybolcu olduğunu bir kere daha isbat etmiştir. Takımı hemen daima galip getirmektedir. Tabii bu arada Şinasi Nahitin hakemlik yapması da hapishanede mukim Subaşı Cenkçi "Ulus ekibi" ne ayrı bir avantaj sağlamaktadır.

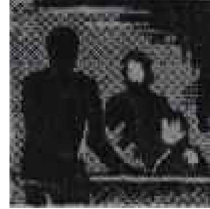

Nihat Subaşı

(Hapishaneye İstanbul gazeteleri saat 18 sıralarında gelmektedir. Koğuşta herkes bir İstanbul gazetesi almakta» sonra gazeteler elden ele dolaşmaktadır. Güneşin batması mahkûmların koğuşa girme saatinin geldiğine alâmettir- Bütün mahkûmlar koğuşa girdi mi, kapıda gardiyan görünmekte ve ortalığı şöyle gözleri ile bir kolaçan ettikten sonra "Allah hepinizi kurtarsın" temennisi ile demir kapıyı üzerlerine kapatmaktadır. Her akşam tekrarlanan bu temenniye mahkûmlar "eyvallah, eyvallah" diye canı yürekten cevap vermektedirler. Eski bir hapishaneci edasıyla Şinasi Nahit ilâve etmektedir. "Seni de!-." Koğuşun demir kapısı kapanınca yemek saati gelmiş demektir. Herkes dolabından yiyeceğini içeceğini çıkarır ve ufacık bir masanın başına çökülür.

Yemekten sonra gazeteci mahkûmlar üst kat ranzalarda, "basın locası" dedikleri yere çıkıp oturmakta ve hemen her akşam, tıpkı saat beş çayı gibi, kokteyl parti gibi bir "erik parti" tertiplemektedirler. Gazeteciler Cemiyetinin ve Sendikasının akıl bile etmediği bir işi yaparak, hapishanedeki gazetecilere bol miktarda meyva ve bu arada bilhassa erik gönderen basın dostu bir gece lokali sahibinin sayesinde temin edilen ve bir türlü bitirilemeyen bu erikler, hemen her akşam "digestif" olarak iştahla yenmektedir. Bu arada basın locasında muhabbet koyulaştırılmakta, mesleğe ait hatıralar anlatılmakta. Şinasi Nahidin fıkraları dinlenmekte ve dertleşilmektedir. Hemen bütün hapishaneciler gibi basın mensupları da her akşam ve sabah, ge-

HABER

çen ve geçecek günleri saymaktadırlar. Bu arada laf dönüp dolaşıp geçmeyen günlere ve saatlere gelmekte, geride bırakılanlar hatırlanmakta ve çoğu zaman da Şinasi Nahidin "bu iş, is değil yahu, başka bir iş tutalım" sözleri ile gazetecilerin he men hepsi hüzünlü olarak ranzalarına çekilmektedirler. Artık bundan sonra herkes kendi âlemine dalmaktadır. Nihat Subaşı yastığının altın¬dan, Erdoğan Tokatlı da çantasından çocuklarının resimlerini çıkarmakta ve uzun uzun bakmaktadırlar.

Koğuşun diğer sakinlerinin haj¬fiften başlayan horultular içinde uykuya yattığı saatlerde de gazetecilerin tetebbu saati başlamaktadır. Hemen hepsi ellerine birer kitap almakta ve yataklarının içinde büzülmektedirler. Meselâ Erdoğan Tokatlı üçüncü defadır ki Yaşar Kemalin "İnce Memet" adlı romanını okumaktadır. Faruk Taşkıran şairlik günlerini düşünmekte, mısralar düzmeğe çalışmaktadır. İçlerinde en gamsız, kasavetsiz görünenleri Şinasi Nahit ile Fethi Giraydır. Zira ikisi de eski birer hapishaneci olarak bu türlü üzün¬tüleri açığa vurmamasını öğrenmişlerdir. Her sözü, her hareketi şakaya boğmağa çalışmaktadırlar. Ama bu bir "içe atma" dır.

Şinasinin en çok takıldığı Faruk Taşkıran ile Erdoğan Tokatlıdır. Zira bunlardan Faruk Taşkıran hapishaneye ilk geldiği günün ertesinde» bağdaş kurarak oturduğundan dolayı paçalarının buruşması karşısında büyük bir safiyet içinde Şinasiye "Monşer. burada kolacı var mı? Şu pantalonumu göndereyim de, bir ütületeyim" diye sormuştur. Şinasinin Er¬doğana takılmasının sebebi ise, Erdoğanın ilk çeldiği gün, otuz senelik mahkûmlardan birinin Erdoğa¬nın kara kara bıyıklarına ve asık suratına bakıp "kaç kişi öldürdün?" diye sormasıdır.

Hapishanede basın locam teşkil edenler sadece Ankara gazetecileri değildir. Ankaralılar kadar kalabalık olmamakla beraber, İstanbulda da Üsküdar Paşakapısı Cezaevini mesken seçmiş bir kaç gazeteci devamlı surette ikamet etmektedir. Paşakapısı Cezaevinin şimdilik en kıdemli hapishanecisi. C. H P. Meclisi üyesi, Halk Gazetesi sahibi, karikatürist Ratip Tahir Burakdır. Geçen sene Nisan başlarında tevkif edilmiş olan Burak 16 aylık muhkûmiyetinin kısmı küllisini tamamla¬mış bulunmaktadır ve şayet hakkında açılmış olan sayısını kendisinin bile doğru dürüst bilmediği diğer dâvalardan yeni bir mahkûmiyet almazsa Ağustos başlarında tahliye edilecektir. Paşakapısı Cezaevinin hemen bütün mahkûmları tarafından "beybaba" diye çağırılan 55 yaşındaki Ratip Tahir, Cezaevindeki günlerini ya mahkûmlarla dertleşerek, ya kendisinden tam bir yıl sonra gene Nisan başlarında tevkif edilen karikatürist Halim Büyükbulutu teselli ederek, ya da resimler çizerek geçirmektedir. Paşakapısı Cezaevinin ikinci gazeteci-karikatürist sakini ise Ulus Gazetesinin eski karikatüristi Halim Büyükbuluttur. Hayret edilecek bir¬şeydir ama, Büyükbulut ömründe

Şinasi Nahit Berfker

İlk defa girdiği cezaevini hemen hemen hiç yadırgamamış ve hele orada Ur de meslektaşım bulduktan sonra adeta, evinde gibi hareket etmeğe başlamıştır. Büyükbulutun ziyaretçilerine söylediğine göre» kendisi için dışardaki hayatı ile içerdeki arasında pek de büyük bir fark yoktur. Olsa olsa tek fark, şarap şişelerinden uzak' kalmasıdır. Halimin tevkif edildiğinden beri bur¬nunda tüten tek şey kuvvetle arzuladığı' şaraptır. Bunun haricinde hemen hiç bir şeye aldırmana akta, hiç bir şeye ehemmiyet verme¬mektedir. Maamafih, bu hal Ha-

limin zahiri görünüşüdür- Yoksa tıpkı Ratip Tabirin yuvasını özlemeği, ona kavuşacağı günü dört gözle beklemesi gibi, Halim Büyükbulut da yaşlı anasım ve babasını yıllardan beri uzak kaldığı ailesi efradını özlemiştir). Paşakapısının basın suçundan mahkûm olan 2 numaralı sakini Büyükbulut bir yıl sonra, 1959 nisam başında çıkacağı güne yetiştirmek İçin çalıştığı, lejandsız bir karikatür albümü üzerinde uğraşmakta ve günlerinin büyük bir kısmını bu işe hasretmektedir. Halim Büyükbulutun söylediğine göre bir yıl sonra hazırlanması tamamlanacak olan albümü, Türk karikatür aleminde bir hâdise olacaktır. Gene Büyükbulutun söylediğine göre hapishane, karikatür çizmek için en iyi zemindir ve Büyükbulut hapishaneyi bir nevi mektep gibi kabul etmektedir. Hele insanın arkada bıraktığı eşi ve çocukları yoksa -ana baba ve sevgili hasreti, bir yana- mahkûmiyet nisbeten kolay gelmektedir.

Paşakapısı Cezaevinin misafiri olan iki karikatürist de tıpkı Ankaradakiler gibi günlerini büyük bir yeknesaklık içinde geçirmekte ve geride kalan günlerle geçecek olan günleri saymaktadırlar.

Basın suçlularından Faruk Taşkıran, Fethi Giray, Erdoğan Tokatlı bu günlerde onbeş veya on yedişer günlük mahkûmiyetlerini tamamlıyarak tahliye edilecek: lerdir. Ancak Nihat Subaşı ila Şinasi Nahidin sekizer ay, Halim Büyükbulut ile Ratip Tahirin birincisinin bir yıl, ikincisinin onaltı ay olan cezalarım tamamlamalarına daha bir hayli zaman vardır Bu arada vasiyet öyle göstermektedir ki. Ankara ve İstanbul hapishaneleri gazetecilerden yana hiç boş kal¬mayacaktır- Zira çıkacakların hemen peşinden temyizde kararlan göz den geçirilmekte olan içeri girmeye namzet daha bir hayli gazeteci vardır ve bunlara her geçen gün de yenileri eklenmektedir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Fransa

Cumhuriyetin müdafaası

Geçen haftanın sonuna doğru, Fransız Millî Meclisi nadir günlerinden birini yaşadı. Ufak parti oyunları, kombinezonlar, vetolar unutulmuştu. Koridorda dolaşan milletvekillerinin çehresi ciddiydi. Mutad nüktelerden ve yüksek sesli münakaşalardan eser yoktu. Milletvekilleri, bin kadar polisin himayesinde bulunan Palais - Bourbon'a Meclis Başkam Le Troquer'in daveti üzerine, fevkalâde bir toplantı için gelmişlerdi. Hepsi Cumhuriyetin tehlikede olduğunu biliyordu. Tehlike, normal zamanlarda biri birini yiyen partiler ve şahıslar arasında ansızın mucizevi bir tesanüt doğurmuştur. Bu sebeple, "Cumhuriyete karşı yapılan suikast" ile mücadele için fevkalâde selâhiyetler istiyen üç günlük Pflimlin Hükümeti, 114'e karsı 461 gibi Fransada alışılmamış bir ekseriyet tarafından tasvip edildi. Birkaç gün evvel "Cezayir elden gideceğine. Cumhuriyet batsın" diyen M. R. P. partisinin fahrî başkanı Bidault konuşurken, bu partinin milletvekillerinin hep birden salonu terketmeleri Palais - Bourhon'da nasıl bir hava estiğini gösteriyordu. Faşist Tixier - Vignancourt ise gürültüler arasında konuşamadı- Cumhuriyetin müdafaası, havayı değiştirmişti. Parlâmentoda nihayet bir ekseriyet vardı. 461 reyin içinde Komünistlerin de reyi mevcuttu. Ama Komünistler aleyhte de rey verse, Cumhuriyetçiler ekseriyetteydi. Pflimlin, "Prag darbesini unutmadık" diyerek, Komünistlerin yardımına ihtiyacı olmadığım hatırlatıyordu-

Hepimiz birimiz için...

Alsaslı siyaset adamının, üç gün evvel Meclisten itimat alışı da> aynı tesanüt havası içinde cereyan etmişti. Halbuki ne radikaller, ne sosyalistler, hristiyan demokrat Pflimlin'e pek sempati beslemiyorlardı. Pflimlin'in işbaşına gelmesine daha evvel, üç defa mâni olmuşlardı. Ama bu sefer, müstakillerin büyük bir kısmı hariç, merkez ve sol partiler. Pflimlin'e hiç bir şart ileri sürmeden, gönüllü olarak rey verdiler. Radikallerin ittifakla aynı adamın etrafında toplanması, çoktandır görülmemiş bir şeydir. Sosyalistlerin başlangıçta hükümete girmeyip sadece Pflimlin'i desteklemekle yetinmek kararını vermeleri, Cezayirde sağcı bir politika yapan Lacoste'tan arkadaşlarının nazikâne bir şekilde kurtulmağa çalışmalarının neticesiydi. Nitekim bir gün sonra, Sosyalistlerin Genel Sekreteri Mollet Başbakan Yardımcılığım kabul etmekte tereddüt etmedi. 1947'den sonra komünistlerin önayak olduğu hareketleri enerjik bir şekilde bastıran Sosyalist Jules Moch'u ise İçişleri Bakanlığına getirdi. Cumhuriyetin müdafaası- dün en imkânsız gözüken şeyleri gerçekleştirmiştir. İtimat reyinden bir gün evvel Mollet, Pflimlin'e "Dördüncü Cumhuriyetin sonuncu başbakanı olmaktan korkmuyor musunuz?" diyordu. Bir evvelki hükümetin Maliye Bakanının cevabı hazırdı: "Bu mümkün, ama sonuna kadar dayanacağım. Hâdiseler beni bugün en yüksek mesuliyet mevkilerine getirdi. Bu mesuliyetlerden kaçınmıyacağım" diyordu Başbakanın Lacoste'un yerim almak için seçtiği, Alsaslı müstakil Mutter de. daha az azimli değildir. Kendisini hükümete katılmaktan vazgeçirmeye çalışan arkadaşlarına, sert bir sesle "Cezayir Bakanlığım kabul edersem öldürüleceğim hakkında tehditlerle karşılaştım. O halde bu vazifeyi bırakmıyacağım. Hattâ hepinizden ayrılmak lâzım gelse bile." diye meydan okumaktadır.

Pflimlin

Başı dertte bir adam

Fransız Millî Meclisi

Baş ucunda Demokles'in kılıcı asılı

Paris hükümetini istedikleri gibi ellerinde oynatan Cezayirdeki müfrit Fransızlar (ültralar). bu sefer hesaplarında yanılmışlardır. Fransız horozu, nihayet sesini yükseltmektedir.

Umumî Selâmet Komitesi

Cezayirde, Atina ve Roma devirlerinden kalma "esirler-vatandaşlar" düzenini devam ettirmeye çalışan ültraların. Kuzey Afrikada hafiften liberal "bir siyaset takip etmesi muhtemel bir hükümet kurulmaya çalışıldığı veya kurulduğu zaman ayaklanmalarına artık alışılmıştır- 1056 seçimlerinden sonra Mollet, Cezayire gittiği zaman çürük domateslerle karşılanmıştı. Bugün ültraların sevgilisi olan sosyalist Lacoste, Cezayirdeki hükümet binasına yuhalarla gelmişti. Hâlen Ültraların şefi payesini kazanan sabık liberal, Vali Soustelle- Cezayir topraklarına ayak bastığı zaman milliyetçi müslümanlâra reva görülen bir istikbal merasimine şahit olmuştu. "Cezayirin Akisi" Gazetesinin sahibi Vicomte Alain de Sevigny'nin orkestra şefli-

ğini yaptığı bu yaygaranın maksadı, Cezayirli müslümanlara bir parça hürriyet vermeyi tasarlıyan hükümetlere gözdağı vermekten ibaretti. Ondan sonra "baştan çıkarma" devresi başlıyordu. Bu siyaset şimdiye kadar muvaffak olmuştur- Müslümanlara karşı sevgi, ültralara karşı nefretle, Cezayire ayak basan Fransız Hükümetinin Soustelle ve Lacoste gibi liberal fikirli iki temsilcisi gözdağını takip eden teşhir faaliyetine dayanamamışlar ve liberal fikirlerini ve Paristeki hükümeti çabucak unutarak, ültraların temsilcisi haline gelmişlerdir- Cesur kararlar almayı sevmiyen Paris hükümetleri de- bu duruma rıza göstermişlerdir. Hükümetten habersiz Sakieti bombalıyanlara, Cezayirli liderlerin uçaklarını yakalayanlara Paris ses çıkartmamıştır. Ültralar zaten François Mauriac'ın "kör katır" ismini verdiği müstakiller sayesinde Millî Meclise de az çok hâkimdiler. Vergileri arttırmak istiyen Mollet- Cezayire hafiften muhtariyet vermeye çalışan Bourges - Maunoury, Tunusla ipleri koparmamak için çırpınan Gaillard, kulakları Cezayirden gelen seslere çok hassas olan müstakiller tarafından devrilmişlerdir. Ama bu sefer işler kötüye gitmeye başlamıştır. Bidault Gaillard'dan boşalan yeri dolduramamıştır. Lacoste, Cezayirden ayrılmaktadır. Radikallerin itirazı üzerine Andre Maurice'in Millî Savunma Bakam olması, Plevenle birlikte suya düşmüştür. Soustelle daha ilk dakikada saf dışı edilmiştir. Bu suretle ültraların güvendiği dağlara kar yağmaya başlamıştır. Bu da yetmiyormuş gibi Mendes'siz Mendes siyaseti yapacak bir adam hükümetin başına gelmek üzeredir. Saki muvaffakiyetlerinin şımarıklığı, bu muvaffakiyetsizliğin hayal kırıklığıyla karışınca Cezayirde bazı şeylerin cereyan edeceğine hükmetmek lâzımdı. Ültralar her türlü ihtimal için zaten hazırlıklıydılar. Cezayirdeki kumandanları da tezlerine kazanmaları cüretlerini arttırmıştır. İste Cezayirin Parise karşı ayaklanmacı bu hava içinde başladı.

Cezayir kimindir?

Geçen Salı, sayısı 30'u aşan "Cezayir Fransızdır" temli cemiyet, Cezayirlileri. Pflimlin'in hükümeti kurmaya davet edilmesini protesto için nümayiş yapmaya çağırmıştı. Bu davet üzerine James Dean kılıklı gençler Gliéres platosunda toplandılar. Eski paraşütçü subaylardan siyah sakallı Lagaillarde. Hükümet binasındaki "kokmuş herifleri denize atmalı" nârasıyla, James Dean benzerlerine- parolayı verdi. Bu gençler, biraz evvel Amerikan Haberler Bürosunu talan etmişlerdi. Şimidi sıra hükümet binasına geliyordu. Sayıları gittikçe kabaran nümayişçiler hükümet binasının etrafını çevirdiler, "Pflimlin sehpaya Soustelle iktidara" naraları ortalığı kapladı; Cezayirdeki Fransız Kuvvetleri Kumandam Salan, balkona çıkarak nümayişçileri yatıştırmaya çalıştıysa da ıslıklarla karşılandı. Güneş batarken, paraşüt birliklerinin kumandanı popüler General Massu- balkondaydı. "Ordu iktidara, ordu iktidara" naraları sesinin duyulmasına mani oldu. General Massu tekrar balkona çıktı. Nümayişçilere "Ordu bütün kalbiyle sizinle beraberdir" dedi. Massu'nün başkanlığında bir "Umumi Selamet Komitesi" kuruldu. < Cezayirdeki Fransızlar ve Ordu, Paris Hükümetine karşı başkaldırıyordu. İsyan bayrağını, Cumhuriyetçi olduğu sanılan General Massu, taşımaktaydı. Paris hükümetinin derhal fevkalâde selâhiyetler verdiği General Salan da tereddütlerden sonra âsilere yaklaştı.

Umumî Selâmet Komitesi başkanı, Cumhurbaşkanına derhal bir ültimatom gönderdi. Pariste de bir Umumî Selâmet Komitesi kurulmasını istedi. Generallerin önünde tir tir titrediği Robespierre'in meşhur komitelerinin ismi, doğrusu âsi generallerin ağzında garip kaçıyordu. Massu'nün Ültimatomu çok küstah bir tonla yazılmıştı. Âsi general tebaasına hitap eden bir sultan gibi "ben, General Massu" ifadesini kullanmaktan çekinmiyordu.

Nümayişçiler artık istediklerini elde etmişlerdi. Cezayir ordusu onlarla beraberdi- Bu ara. asıl lider Soustelle'in Paristen geleceği. şayiaları ortaya çıktı. Kalabalık sabaha kadar Soustelle'i bekledi. Ama Paris Hükümeti daha evvel davranarak, Soustelle'i evinde "polis himayesi" altına almıştı- Maamafih Soustelle, geçen haftanın sonunda, herhalde polisin göz yummasından da faydalanarak Paristen kaçtı ve Cezayire geldi.

Cezayirde ayaklananların bütün merakı- Paristeki taraftarlarının ne yapacağıdır- Paristeki taraftarlarının, hükümeti dize getireceğini ümit etmektedirler. Hakikaten aynı gün Pariste de binlerce nümayişçi "milletvekillerini Sen nehrine atacağız" naralarını savurarak Champs Elysees'den Palais Bourbon'a doğru ilerlemeye başlamıştır. Fakat polis bunları Concorde köprüsünde durdurdu. Nümayişçiler "bulundukları kıyıdaki Amerikan sefaretine bile sokulamadılar. Çarşamba günü, Cumhuriyet Bulvarında başlayan ayaklanmalar da kolayca bastırıldı. Ancak bu arada Pariste de gizli bir Umûmî Selâmet Komitesi kuruldu.

Bir harp havası yaşıyan Pariste. Hükümet şimdilik duruma hâkimdir. Elebaşıların ve emin bulunmıyan subayların tevkifine başlanmıştır. İstifa eden Genel Kurmay Başkanının yerini daha emin bir general almıştır. Toulon'daki Akdeniz Filosu Kumandanı Amiral Pierre Barjot da, hükümetin emirlerim beklediğini bildirmiştir. Cezayirdekilerin Parisi fethi zor olacaktır. Zaten âsiler Pariste işlerin Cezayirdeki gibi kolay gitmiyeceğini bilmektedirler. Bu sebeple, ilk sarhoşluk geçer geçmez millî kahraman De Gaulle'ün ismim ortaya attılar. Massu, Çarşamba sabahı; saat 5'te neşrettiği bir tebliğde de Gaulle'den sükûtu kırmasını ve bir "Umumî Selâmet Hükümeti" kurmasını rica ediyordu. Bir gün evvel "ben general Massu" diye krallar gibi konuşan paraşütçülerin kumandam yumuşamıştır. Hükümete başkaldırmadığını, kan dökülmesini önlemek için bu işe karıştığım söylemektedir. Yeni Cezayir Başkanı gelince vazifesine dönecektir. İhtilâl ko-

Fransanın ve Cezayirin durumunu gösteren harita
Bir elmanın iki yansı

miteleri kurduktan sonra yapılan bu tornistan manidardır. Kazan kaldıranların şimdilik tek ümidi de Gaulledür. Cezayirdeki kumandanların ültralarla birlikte giriştikleri maceradan yüzlerinin akıyla çıkabilmeleri içtin başka bir yol mevcut değildir. Tek şansları Paris Hükümetinin yeni bir aciz örneği vermesine bağlıdır.

Herkesin Hızırı

Uzun boylu, soğuk ve sert görünüşlü de Gaulle, oniki sene evvel, kimsenin beklemediği bir anda, iktidardan ayrılmıştır. Halbuki bütün Fransız halkı, kurtuluş ordularının başında, 1944 ilkbaharında Parise giren Generalin ardından gitmeye hazırdı. De Gaulle bütün kalpleri fethetmişti. Fransanın tek hâkimi olmak istese, o hava içinde kimse ona diktatör demeye cesaret edemiyecekti. Ama Muvakkat hükümetin başkam de Gaulle, bu yolu seçmedi. Seçimlere gitti. Meclis 1945 sonbaharında, Fransız tarihinde ilk defa olarak ittifakla de Gaulle'ü hükümeti kurmakla vazifelendirdi. Fakat Cumhuriyete olan bütün bağlılığına rağmen. Fransayı kurtaran adam, parti oyunlarına uyabilecek bir mizaca sahip değildir. "Bakanlarım bana itaat edecekleri yerde, partilerinin önünde elpençe divan duruyorlar. Aynı zamanda, Fransaya ve ait olunan Partiye hizmet etmek mümkün değil" diye şikâyet ediyordu. "Birbirine 'düşman Uç partiye dayanan bir iktidarı yürütmenin imkânsızlığı"na kanaat getirmişti. Diktatörlüğü aklına getirmiyen yirminci asrın Jean d'Arch için çekilmekten başka yol yoktu. Zaten daha evvel, Leon Blum'a gizlice, hükümetin başına geçmesini teklif etmişti. Fakat Lebn Binim, çok ihtiyar olduğunu ileri sürerek bu teklifi kabul etmemişti. Bunun üzerine başbakanlığa bir aday göstermesi istenince Leon Blum, Felix Gouin adım ortaya attı. Zira Gouin, Attlee'ye en çok benziyen Fransız devlet adamıydı! Başbakanlıktan ayrılmaya iyiden iyiye karar veren de Gaulle sisli bir kış sabahı kabine üyelerini Saint-Dominique'teki bürosuna topladı. Son derece nâzik ve güler yüzlüydü. Söze "Vazifemin bittiğini zannediyorum" diye başladı. "Fransa kurtuldu, hükümet kuruldu. Cumhuriyet ve kanunları yeniden tesis edildi. Kendi kendime verdiğim vazife burada son buluyor. Kararım kafidir." Sözlerini bitiren Hükümet başkanı bakanlarının eline sıktı ve salondan uzaklaştı. Bakanlar şaşkına dönmüşlerdi. Komünist lider Thorez bile, "bu ayrılıştaki büyüklüğe" karşı duyduğu hayranlığı ifade ediyordu. Taraftarları, de Gaulle'ü kararından vazgeçirmek için çok uğraştılar. Fakat netice değişmedi. M. R. P. nin ileri gelenlerinden Maurice Schumann "General de Gaulle bizi sokağa fırlatıyor" diye ağlıyordu. Bugün "Cumhuriyet gitsin, Cezayir kalsın" diyeti Bidault ise o gün "de Gaulle en iyi

General Salan

Asi generalin asi kumandanı

piyadesini» M- R- P. yi feda ediyor" **diyordu.**

Tabiî ki bu ahü vahlar uzun sürmediç Parti oyunları ağır bastı. Komünistler, Sosyalistler ve Hristiyan Demokratlar - idaresindeki Dördüncü Cumhuriyet, normal hayatını yaşamaya başladı. Milletlerarası konjonktürün değişmesi ve Hindi Cini harbinin başlamasıyla Komünistler iktidardan uzaklaştırıldı. Komünistlerden boşalan yeri, evvelâ Radikaller, sonra herkes doldurmaya başladı. Dördüncü Cumhuriyeti, Üçüncü Cumhuriyetten ayırdetmek zorlaştı. Şu farkla ki Dördüncü Cumhuriyet, uyanan müstemlekelerle yeni bir yaşama şekli bulmak zorundaydı. Bugün ültraların medet umduğu de Gaulle» daha 1944 yılında, Brazzaville'de, müstemlekelere eski düzenin değişeceğini vadetmişti. 1945 te Cezayirlilere. İngilizlerin halen Maltalılara reddettiği vatandaşlık hakkını ve Palais - Bourbon'da temsil edilmeyi tanımıştı. Gelgelelim bu iyi niyetler lâfta, hukukî metinler kâğıt üzerinde kaldı. Dördüncü Cumhuriyet, Hindî Çinide uzun ve yıpratıcı bir harbe girişti. Yalnız kimse» harbin adını telaffuz etmeye cesaret edemiyordu. Harp denince- elbette vatandaştan silâh altına çağırmak, vergileri arttırmak lâzımdı. Rejim buna muktedir değildi» O halde sulh yapmaktan başka çare yoktu. Ama realitelerden haberdar edilmeyen vatandaşların milliyetçi hisleri ve bir sürü menfaat buna mâniydi. Ne tam manasıyla harp yapabilen ne sulh lâfım ağzına alabilen Dördüncü Cumhuriyetin bu macerası 1054 mağlubiyetine kadar sürdü. Tabiî ki bu iktidarsızlığın, **her** yolu Romaya çıkarmakl vazifeli .gazetelerin iddia ettiği gibi ne nisbi seçimle, ne parti sayısıyla bir alâkası yoktu. Dram XX asrın gerçeklerini anlamamaktan ortaya çıkıyordu. Sonra Cezayir işi başladı. Ne sulh» ne kıyasıya harp siyaseti halen Cezayirde devam etmektedir.

De Gaulle, Colombey'deki sayfiye evinin bahçesinde rejimin bu aczi üzerinde uzun uzun düşünmek fırsatını buldu. Rejim değiştirilmedikçe» hakikî bir icra kuvveti yaratılmadıkça bir şey yapmaya imkan yoktu. Millî kahraman halen Ankarada çok lafı edilen prezidansiyel sistemi, Fransa için 'zaruri görüyordu. Ne sulh, ne harp yapamıyan partiler ve liderleri, elbette ki yalnız bir adamın kötümser lâflarım dinliyemiyecek kadar meşguldüler. Hiç değilse siyaset adamlarının çoğu de Gaulle'ü çoktan unutmuşlardı. Unutmıyanlar, de Gaulle'ü bir şeyler yapmaya zorladılar. 1946 yılının ilk günleri, belki de birkaç ay sonra çağırılacağı ümidiyle iktidarı terkeden de Gaulle* 1947 de, parti farkı gözetmeden Fransız halkını toplantıya çalışan R. P. F. i kurdu. Seçimlere katıldı, mahallî seçimlerde büyük bir. muvaffakiyet kazandı. Fakat "toplanma hareketi" seçimlere katılır katılmaz, ister istemez diğer partilere benzedi. Bilhassa harp sonrası devrede iktidardan uzak kalan muhafazakâr unsurlar. R. P. F. saflarını doldurdu. R. P. F.Te birlikte şimdiye kadar partilerin üstünde kalan de Gaulle de, siyasi bir hedef haline geldi. De Gaulle'ün diktatörlük peşinde koştuğu» hükümet darbesi yapacağı artık kolayca söylenebiliyordu. R. P. F. şefinin, yakınlarına "umumiyetle benim bir meziyetim olduğu söylenir: zekâ. O halde, bazılarının iddia ettiği gibi. benim bir hükümet darbesi yapmaya kalkışacak kadar zekadan mahrum olduğum nasıl düşünülebilir? Hükümet darbeleri devri çoktan kapanmıştır. Bu işin modası geçmiştir ve benim mizacım böyle bir şeye müsait değildir" diye dert yanması nafile bir gayretti, 1951 milletvekili seçimlerinde siyasî partiler komünistler kadar, "sağcı diktatörce de iktidar kapısını kapamak için aralarında birleştiler. Cumhuriyeti kurtarma temi altında, parti koalisyonlarına büyük avantajlar tanıyan seçim kanunu, Thorez ve de Gaulle'ü köstekleme gayesiyle kabul edildi. Reylerin hemen hemen üçte birini toplıyan R. P. F., koltukların ancak beşte birini ela geçirebildi. Hareket beklenen neticeyi vermemişti. De Gaulle etiketini taşıyan milletvekilleri, çabucak bir dilemle karşı karşıya kaldılar: Hem Mecliste oturmak- hem sistemi inkâr etmek mümkün değildi. Zâten bir çok milletvekili, parti oyunlarına katılmaya teşneydiler. De Gaulle'ün 1946 da şikâyet ettiği particilik bu sefer etiketini taşıyan adamlar arasında başlamıştı- General bu acayipliği çabucak gördü, siyaset alanına iyice düşmemek için, milletvekillerini azat etti. R. P. F. tecrübesine râğ-

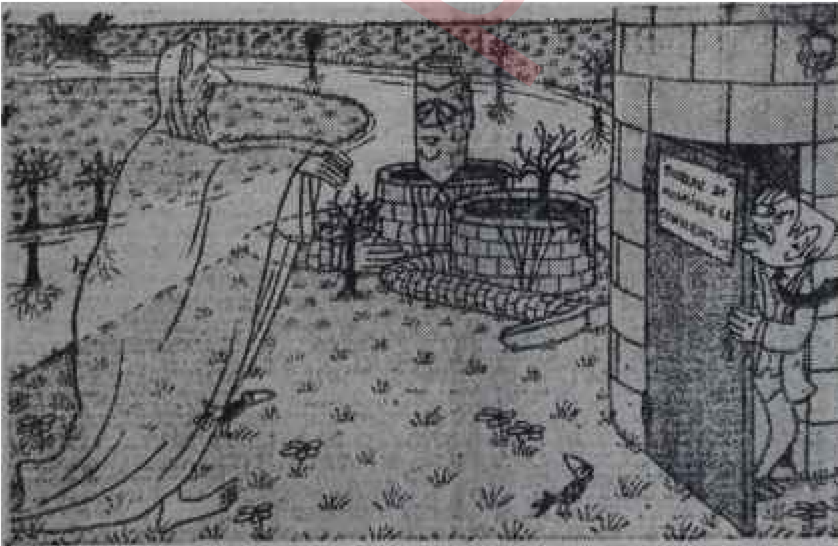
men hâlâ sonsuz prestijini muhafaza edebilmesi için, bu zaruriydi.

O tarihten sonra da Gaulle'ü nadiren konuşmuştur. Bir gün yeniden vazifeye çağırılacağını düşünerek, olanı biteni yakinen takip etmekte, fakat ağzını açmamaktadır. Sağcı olsun, solcu olsun rejimin "iktidarından şüpheye düşenler, de Gaulle'ü konuşmaya zorlamaktadırlar Milli kahraman ise, "Ne söylesem hiçbir işe yaramıyacak. 'Konuşmam gerektiğine kanaat getirirsem, bunu yapmakta tereddüt etmiyeceğim" demektedir. General, hakikaten son üç yıldır hiç konuşmadı. Ama 1946 da iktidarı terkederken kendini 'istikbal için saklanması gereken bir sermaye" olarak gören General» bilhassa Cezayir harbinin, çıkmaza girdiği tarihten beri en çok lâfı edilen adamdır. Rejim den ümidini kesenler. Cezayirde ve Fransada faşizmin baş kaldırdığını ve hükümetin bunlara göz yumduğunu görenler, kurtuluş çaresinin de Gaulle'den geçtiğine kanaat getirmişlerdir. Ültraların en büyük düşmanı, haftalık l'Express bir yıldır de Gaulle'ün türküsünü çağırmaktadır. Herkesi kasıp kavuran François Mauriac, de Gaulle'e pembe zarflı davet mektupları göndermektedir. Arap saçı gibi gözüken meseleleri, iki üç kalem darbesiyle gün ışığına çıkartan Profsör Duverger, esas meselenin "de Gaulle'ün işbaşına gelip gelemiyeceği değil» ne zaman geleceği" olduğunu münakaşa etmektedir. Doğru söylediği için dokuz köyden kovulan Mendes - France'ın- 1945'te bakanlık ettiği hükümet başkanına yeniden hizmet etmeyi sevinçle karşılayacağı bilinmektedir. Hele de Gaulle'cü Senatör Michel Debré, "bizi idare eden prensler" adlı kitabında, siyaset adamlarına meydan okumaktadır. Debré "Birinci, harbi kazandık» ikincisinde kurtarıldık. Üçüncüsünde halimiz ne olacak" diye başlıyarak Kartacanın üçüncü harpte yok olduğunu hatırlatmaktadır. Senatöre göre, Fransız milleti yine şanslıdır- De Gaulle gibi, "meşru bir yedek hal çaresi"ne sahiptir. Rejimin meşruiyeti azaldıkça onunki yükselmektedir. Siyaset adamlarına yazılan bu açık mektup "Sayın Prensler, başka bir hal şekliniz var mı?" sualiyle bitmektedir. Sakiet bombardımanından sonra, Sam Amcanın gönderdiği arabulucu Robert Murphy de, harp sırasında çok kavga ettiği de Gaulle'den başka bir hal çaresini, prenslerle birlikte uzun uzun aramıştır. Dedikodulara inanmak lâzım gelirse arabulucu, Amerikanın ikinci bir Tito olmasından korktuğu mağrur Generalin işbaşına gelmesini ehveni şer bulmuştur. Bizzat Kuzey Afrikalılar için bile. Brazzaville beyannamesinin müellifi son ümit olarak görülmektedir. Sakiet bombardımanından sonra, memleketine dönen Paristeki Tunus Sefiri Masmudi, "hakiki Fransız vicdanını temsil eden" generale koşmuştur. Burgiba, de Gaulle'e güvenmektedir.

Talihin garip cilvesi» işte böyle bir adam bugün Cumhuriyetin düşmanı en geri müstemlekeciliği temsil eden ültralar tarafından iş başına geçmeye çağrılmaktadır.. En büyük düşmanlarının bile toz konduramadığı, 1940 ta başlıyan şerefli kariyer, bir macerayla mı son bulacaktır? 1940'ta herşeyin kaybedildiğine inanıldığı bir anda» Fransadan ümidini kesmeyen adamın, ikinci bir General Boulanger olacağına inanmak Çok zordur-

Okyanusun kenarında

Fransa savaşının bittiği 18 Haziran 1940 Salı günü kısa bir zaman sonra bu memleketin kaderini elinde tutacak olan uzun boylu generali pek az kimse tanıyordu. Maamafih, 49 yaşındaki tuğgeneralin gerisinde şerefli bir askerlik hayatı yatıyordu. De Gaulle 1890 yılında Lilli'de doğmuştur. Babası bir Jesuit mektebinde felsefe ve edebiyat hocasıdır. Genç de Gaulle 18 yaşında hâlâ genç kızların kalbini hoplatan meşhur Saint Cyr mektebine girdi. Bu mektebi 1911 yılında dereceyle bitiren genç subay, Pétaln'in 33 üncü piyade tümeninde ilk Dünya Harbine iştirak etti. İki defa yaralandı. 1916 da üçüncü defa yaralanan de Gaulle Almanların eline esir düştü. Beş defa kaçmaya çalıştı, ama uzun boyu yüzünden yakalandı. Zira bu âsi tavırlı adam, Fransız ordusunun en uzun boylu subayıdır. 1920 - 21 yıllarında Weygand'ın bolşeviklere karşı giriştiği Polonya seferine katıldı. Genç yüzbaşı bundan sonra on yıl evvel mezun olduğu mektepte askeri tarih okuttu. İkinci Dünya Harbi başladığı sırada de Gaulle 4'üncü zırhlı tümenin kumandanıydı. "Aşılmaz Maginot"nun hayaliyle yaşıyan Fransız ordusunun Almanlara karşı elde ettiği tek muvaffakiyet de Gaulle'ün zırhlı birliklerinin eseridir. Bu muvaffakiyet üzerine, mütarekeden bir ay evvel tuğgeneralliğe -o da muvakkaten - terfi ettirildi. Yirmi gün sonra- Reynaud Hükümetinde Milli Savunma Bakam Yardımcısıydı. Tabii ki mağlubiyet kapıya gelip dayanmasa ve Gamelin- Weygand gibi şöhretli generaller aciz içinde kıvranmasa soğuk görünüşlü mağrur subayı bu mühim mevkie getirmek kimsenin aklına gelmiyecekti. Almanlara Fransa savaşının tek mağlûbiyetini tattıran Dördüncü Zırhlı Tümen kumandanını hatırlamak için, şöhretli generaller ve devlet adamları son dakikayı beklemişlerdir. Halbuki de Gaulle harpten evvel tam on beş yıl, birbirini takip eden generallere ve askerî şeflere, modern harbin icaplarım anlatmak için çırpınmıştır. De Gaulle anlatmağa çalışmıştır ki Birinci Dünya Harbinden kalma görüşlerin modası geçmiştir, gelecek harpte zaferi zırhlı birlikler tâyin edecektir» "Düşmanlarımız Arasında Anlaşmazlık" (1924). "Kılıçların Kenarında" (1932). "İstikbalin Ordusu" (1934), kitaplarında bu yeni fikirleri yaymaya çalışmıştır. Ama tek bir devlet adamına, Paul Reyneud'ya fikirlerini benimsettirebilmiştir. Halbuki Hitler ve Goering daha 1934 yılında bu ciddî ve uzak görüşlü askerin farkına varmışlardı. 1934 yılında Philippe Barres adlı bir Fransız gazetecisine verdikleri beyanatta de Gaulle'ü zırhlı Birliklerim kullanılmasında bir numaralı Fransız mütehassısı olarak ilân ediyorlardı. General Guderian meşhur Panzer zırhlı birliklerini de Gaulle'ün fikirlerine dayanarak kurmak fırsatını tabii ki kaçırmıyordu. Ama gelgelelim Almanların faydalandıkları bir numaralı mütehassıs, Fransız askeri \ şeflerinin gözünde, saçma fikirleri için vakitli vakitsiz kendilerini rahatsız eden bir hayalperestti. Milli Savunma Bakan Yardımcılığının onbirinci günün-

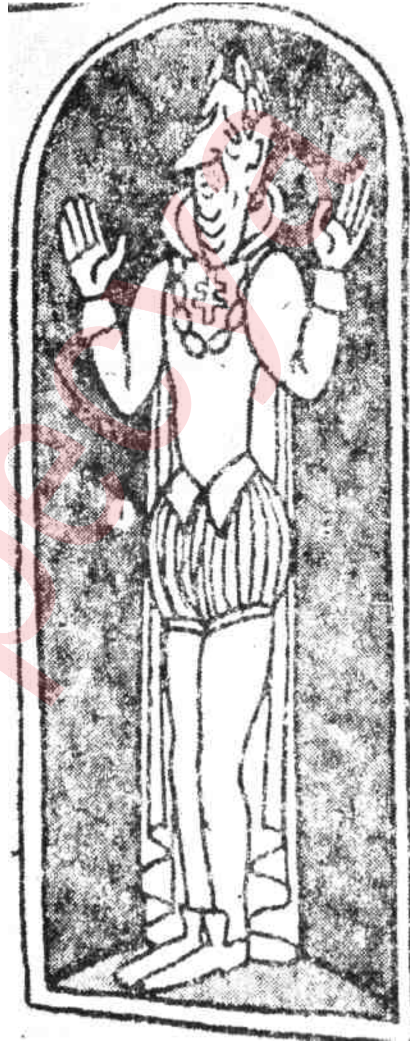
Fransanın üstünde dolaşan hayalet

de bu büyük hayalperest, yeni hayaller peşinde koşuyordu. Londraya git-iniş-Churchill'le konuşmuş ve bek-lenmedik bir teklifle Bordeaux'ya dönmüştü. Churchill, Fransız ve İngiliz ordularınının parlâmentolarının ve hükümetlerinin birleştirilmesini, bu iki müttefikin tek bir memleket haline gelmesini teklif ediyordu- Ama Fransada hayal kurmayı ve hayalpe-restleri sevmivenler ağır basmışlardı. Reynaud istifa etmiş, yerine gelen Mareşal Petein Hitlere asker askere ve şerefli" bir mütareke teklifinde bulunmuştu. De Gaulle- mütareke lâfıma isyan edenler arasındaydı- "Hayır, son kelime henüz söylenmemiştir. Fransa yalnız değildir" diyordu. Mücadeleye İngilte-rede devam edecekti. Reynaud'un tahsisatı mestureden verdiği yüz bin frankla Londra yolunu tuttu. Hayalperest olmıyanlar, Donkişotun da paşka türlü hareket etmiyeceğini düşündüler. De Gaulle, hatıratında o günleri şöyle yazmaktadır. Başlangıçta hiç bir şey değildim, yanımda bir teşkilâtın ve kuvvetin gölgesi bile yoktu. Fransada sesime cevap veren, beni tanıyan kimse bulunmuyordu. Dış memleketlerde de durum aynıydı. Kendimi herşeyden mahrum ve yalnız görüyordum. Okyanusun kenarında, yüzerek karşıya geçeceğini iddia eden bir adam gibiydim". Ama bu yalnız adam, bir müddet sonra Churchiil'i Fransanın kartını oynamakta devam etmeye çağırmak-tan ve inanan insanların pervasızlığı içinde bu kartın de Gaulle adım taşıdığını söylenmekten çekinmiyecektir. Modern zamanların Jean d'Arc'ı Roosevelt'e kafa tutacak. Churchill'-e bağıracak ve Stalin'i sinirlendire-cektir. Bilhassa Stalin ve Rooscvelt-realist olmayı reddeden ve çizmeden yukarı çıkan bu kibirli adamdan a -ğır ve alaylı cümlelerle 'bahsedecek-lerdir. De Gaulle'ün, niye geçimsiz bir adam olduğunu soran bir Amerikalı gazeteciye verdiği cevap meşhurdur. "Doğru geçimsizim, ama geçimsizliğimin sebeplerini Washing-tonda çok iyi biliyorlar." Çünkü de Gaulle Fransanın şerefinin, ancak tâviz vermemekle korunacağına i-nanmıştır. Bu şerefi temsil eden a -dam, başka türlü hareket edemezdi. B. B. C. den Fransızları "mukavemete" davet» ettiği zaman da sesinde Fransanın kaderine ve bu kaderi temsil ettiğine olan inanç okunuyordu. De Gaulle, vatandaşlarına "Fransa harbi yeni başlıyor" diyordu. Bu çağrı, Leon Blum'un tabiriyle. Bas-till'in işgali gibi ehemmiyeti sonradan anlaşılan büyük bir tarihi hâdiseydi- Tarihi hadise- ancak kurtuluş hareketinden sonra bütün heybe-tîyle anlaşıldı. Sfenks konuştu

Rejimden ümitlerini kesenlerin ü-midi, "istikbalin sermayesi" de Gaulle, nihayet bu hafta konuştu. Paris bürosunun yayınladığı bir teb-liğde, Millî kahraman "tekrar hiz-metle hazır olduğunu" söylüyordu. Tebliğ, talihsiz bir zamanda geldi. Fransanın felâketini yapan rejim düşmanlarının ondan medet umdukları bir sırada, de Gaulle'ün konuşması haksız sayılamıyacak şüpheler uyandırdı. Generalin, Cezayirde hazırlanan hükümet darbesi tasavvur-larıyla ilgili olup olmadığı suali ortaya atıldı. Generalin aşıkı Francois Mauriac bile, gecen hafta, "De Gaulle'e olan itimadımız baki. Ama Mas-su'nün davetine cevap verecek olan bir de Gaulle'e değil" diye yazıyordu. Le Monde başmuharriri Hubert Beuve - Mery "Çılgınlıklar" başa-ğını taşıyan yazısında "de Gaulle'ün âsileri tasvip edip etmediğini gecikmeden bildirmesi gerektiğini" söylüyordu. Fakat bu haftanın ilk günü, Seine'in sol kıyısındaki bir o-telde yaptığı basın toplantısında de Gaulle, Cezayirde baş kaldıranları tak bih etmeğe yanaşmamıştır. Bilâkis, karışıklıkları önliyerek ordunun "iyi bir iş" yaptığını söylemiştir. "Kim-senin adamı olmadığını, herkese ait bulunduğunu" düşünen general bu şekilde konuşmayla herhalde taraf-sizliğin zaruri bir icabı saymaktadır. "Halkın hürriyetlerini yeniden kurmuş" olan adam, her türlü diktatörlük isnadını reddetmiştir. De Gaulle bir hükümet darbesi yapmayacaktır. Yalnız herhangi bir hükümet şefi o-larak işbaşına gelmeğe de yanaşmamaktadır. "Fevkalâde bir durumda, fevkalâde bir vazife için, fevkalâde se lâhiyetlerle çağırılan bir adamın mu* tad usullerle iktidara gelmiyeceğini i-leri sürmüştür. Millî kahramanın gönlünde, parti oyunlarının üstünde kalan (bir İdare şekli yattığı aşikârdır. General basın toplantısından sonra evine dönmüş "orada memleketin emrine ha zır" beklemektedir. Ancak general bu konuşmasıyla, Başbakan Pflimli'nin işlerini hiç te kolaylaştırmamış-tır. Bilâkis parlâmento içinde ve dışında. Kendisinin işbaşına gelmesini istiyenlerin tazyiklerini arttırmalarırına sebep olmuştur. Bu basın toplantısından sonra, Pflimlin'e yaklaşıp yaklaşmamakta tereddüt gösteren müstakillerin tutumları sertleşecektir. Radikaller ve Hristiyan Demokrat lar arasında bir yumuşama mümkün görünmektedir. Ama bu konuşma Sosyalistlerin ve bir "Halk Cephesi" kurmak peşinde koşan komünistlerin seslerini de Gaulle aleyhinde yük-seltmelerine yol açmıştır. Sosyalist Partisi İdare Heyeti tebliği "Generalin Cumhuriyet müesseselerini inkâr ettiğini" "bildirmektedir. Komünistlerin hâkim olduğu kuvvetli C. G. T. sendikası, basın toplantısı sırasında metroları ve otobüsleri durdurarak generale bir ihtar vermiştir Bu durumda Pflimlin Hükümetinin zaaf göstermesi yüzünden iktidara gelse bile, "herkese ait olduğunu" söyleyen adam rüyasını gördüğü millî birliği gerçekleştirmeye muvaffak olamayacaktır- Sendikaların ve iki kuvvetli sol partinin baş kaldırması karşısında, istese de istemese de Gaulle. sağcıların diktatörü hâline gelecektir. İyi niyetlerinden ve vatanseverliğinden kimsenin şüphe etmediği millî kahraman hükümeti desteklememekle tehlikeli bir adım atmıştır. Ya Cezayirliler...

Cezayirde ordunun başkaldırması ve de Gaulle'ün sahneye çıkması, dramın hakiki sebeplerini, yani Cezayir meselesini şimdilik unutturmuştur De Gaulle bu mevzuda "kuvvete başvurmanın en kötü hâl çaresi olduğunu" söylemekle yetinmektedir. Bir zamanlar müstemlekeler için liberal fikirlere sahip olan generalin bu mevzuda ne yapmayı düşündüğü bi-linmemektedir.

Fransa, Tunus ve Fasta olduğu gibi Cezayir meselesini mutlaka halletmek zorundadır. Fransa istese de istemese de Cezayir, eninde sonunda istiklâline kavuşacaktır. Cezayirli müslümanlar hiçbir şekilde Faslı ve Tunuslulara verilenden azına katiyen razı olmayacaklardır- Bu hususta bütün dünya onlarla beraberdir. Diğer taraftan ültraların bu yegâne hal şek-lini önlemek için ellerinden geleni ya»

de Gaulle

Heykel kıpırdadı

AKİS, 24 MAYIS 1958

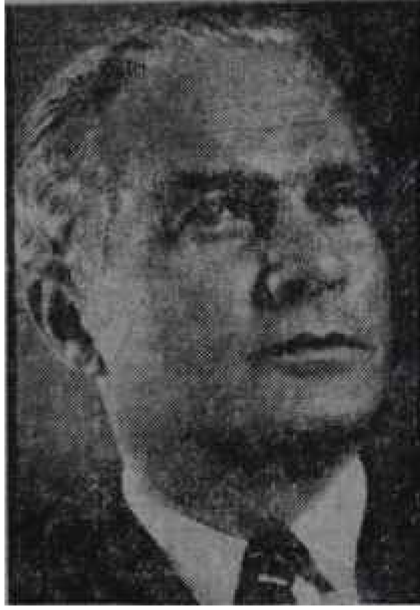
pacağı muhakkaktır. O halde hal şekli ültralara rağmen sahneye konacak, onlara empoze edilecektir. Gelmiş geçmiş hükümetlerin en büyük hatası, ültraları idare etmiye çalışmak olmuştur. Neticede de bizzat kendileri ültralar tarafından idare edilmişlerdir. De Gaulle- eğer iktidara gelirse ordu şeflerinin de desteklediği ültralara karşı gerekli otoriteyi gösterebilecek midir? Bu suali şimdiden cevaplandırmaya imkân yoktur. Yalnız general de Gaulle muazzam prestijini, Cezayirde liberal bir hal çaresi araştıran hükümetin hizmetinde kullansaydı böyle bir sual kendiliğinden ortadan kalkacaktı.

Orta Doğu

İlk manş

Esenboğaya doğru süratle yol alan C. D. plâkalı arabadaki adam dişleri arasındaki püroyu hiddetle eline aldıktan sonra şoföre "daha çabuk, daha çabuk!" diye emretti. Otomobilin daha hızlı gitmesini isteyen sabırsız adamın adı Halil Tahieddin'di ve Lübnanın Ankara Büyük Elçiliği makamım işgal ediyordu. Halil Tahieddin o sabah Beyruttan çekilmiş acele bir telgraf almıştı. Telgrafta Halil Tahieddin'den, aynı gün Esenboğaya inecek olan Middle East Airlines'a ait uçaktan çıkacak olan Halil Tahieddin'i karşılaması isteniyordu. Yani Büyük Elçi Esenboğaya Beyruttan gelecek olan kendisini karşılamaya gidiyordu! Halil Tahieddin ilk önce bu telgrafa bir mâna verememişti. Ama sonra düşüne düşüne telgrafın mahiyetini çözdü. Lübnanda asiler muvaffak olmuştu- Cumhurbaşkanı Camille Chamoun Lübnanı Ankaradaki Büyük Elçinin adı altında terkederek Türkiyeye sığınıyordu. İşte Büyük Elçiyi heyecanlandıran da bu buluşu oldu. Derhal arabasına atladı ve Esenboğanın yolunu tuttu.' Esenboğaya geldiği zaman da bir türlü yerinde duramıyor ve ağzındaki puroyu dişliyerek hiç durmadan gökte belirecek olaan uçağı gözlüyordu

Dakikalarca süren bir bekleyişten sonra nihayet Middle East Airlines'a ait uçak homurtular arasında pist üzerinde süzülerek yere indi ve terminalin önüne geldi. Bu arada Büyükelçi de pist kenarına çıkmış merakla uçaktan inecekleri gözlüyordu. Uçağın kapıları açıldığında önce hostes göründü. Hostesi Halil Tahieddin'in çocuklarından biri takip etti, arkasından da ikinci çocuğu, onun da arkasından bayan Tahieddin çıktılar- İşte ancak bu andadır ki Halil Tahieddin düştüğü feci hatayı anladı. Telgrafın arkasında yatan gizli hiç bir mâna yoktu. Yalnız telgraf yazılırken "bayan Tahieddin" yerine yanlışlıkla sadece "Tahieddin" yazılmıştı Halil Tahieddin rahat bir nefes aidi ve karisi ile çocuklarını karşıla-

Camille Chamoun

Post kavgası

mak üzere uçağa doğru koştu. Demek ki bazılarının Sarkın Adenauer'i de-,

dikleri Camille 'Chamoun henüz iktidardadır. Üstelik Halil Tahieddin'in karısı ile çocukları gelebildiğine göre Lübnandaki umumî grev ve ayaklanmalar da yatışmıştır. Hiç değilse ilk. hızını kaybetmiştir. ..

Gerçekten de bu haftanın ortasında Beyrutta nisbi bir sükûnet hüküm sürüyordu Ve on günden beri ilk defadır ki Beyrutlu ev kadınları çarşıya çıkarak sebze ve et alabildiler. İş kartı olmayan bin kadar Mısırlı ve Suriyeli ise hudut dışı edildiler. Emniyet kuvvetleri Sam Amcanın yardımı sayesinde duruma hâkim oldular. Bu yardımın yanlış tefsir edilmesinden çekinen Amerika Sefiri Mc Clintock, memleketinin sadece iç emniyetin tesisi için Lübnan hükümetine yar dım etmek azminde olduğunu verilen cephane ve silâhların polis malzemesine inhisar ettiği belirtmiştir. Tabii iki polis malzemesi, harp malzemesi vs. gibi çok ince tefrikleri anlayamayacak kadar nüanstan mahrum Arapların bu müdahele ve Altıncı Filonun turistik olmayan seyahatleri hakkında ne düşündükleri malûmdur. Dulles da mutadı üzere yangına körükle gitmekte kusur etmemiş, Lübnandaki nümayişlerden komünistle--in mesul olduğunu söylemiştir. Nasırı nihayet komünist listesinden silen Dulles'ın, kendi çapında Nasırın ikinci nüshası olan ayaklanmalardan mesul milliyetçi lider Saeb Salamı beyaza çıkarmamasını anlamak her yiğidin harcı değildir. Yalnız böyle bir davranış karşısında. Beyrut ve Trablusşamdaki Amerikan kütüphanelerinin niçin yakıldığını anlamak kolaylaşmaktadır.

Elliden fazla ölü ve yüzlerce yaralıyla kapanan bu birinci manşı, Camille Chamoun kazanmıştır- Fakat hava son derece gergindir. Halkın bir araya gelmesini önlemek için camiler bile kapalıdır. Bir manş kazanan Camille Chamoun'u şimdi ikinci, üçüncü manşlar beklemektedir.

Tek kanatlı kuş

Orta Doğunun en sakin ve en zengin memleketi olan Lübnanın dertleri Eisenhower doktriniyle birlikte başlar. Lübnan, Doktrini kabul eden ilk memleket oldu. Nüfusunun yarısı müslüman yarısı hristiyan olan Lübnanın muvazenesi bundan sonra bozuklu. Chamoun'un nötralizm siyasetine son vermesi» müslüman liderleri Nasıra doğru kaydırdı Doğu ve Batı arasındaki asırlık muvazenenin tehlikeye düştüğünü gören bazı hristiyanlar bile Lübnanın vahdetini muhafaza için Cumhurbaşkanına karşı vaziyet aldılar. Marorutlerin dinî şefi Meouchi bunlardan biridir. Bu din adamı "Lübnan bir kuş gibidir. İki kanadı vardır Kanadının birini keserseniz, Lübnan ölecektir" demektedir. Gelgelelim Eisenhower Doktrinini kabul eden Camille Chamoun Lübnanı tek kanatla uçurmaya çalışmış ve muvazeneyi bozmuştur-

İlk ayaklanma geçen Haziranda yapılan seçimler sırasında vuku bulmuştur. Seçimlerden evvel, Amerikanın yaptığı silâh yardımı ve Altıncı Filonun himayesi sayesinde Chamoun ve taraftarları seçimleri kazanmışlardır. Fakat Lübnandaki hava düzelmemiştir. Cumhurbaşkanının Anayasayı değiştirerek, vazifesini bir devre daha uzatmaya niyetlenmesi' üzerine- Lübnanlı müslümanlar yeniden ayaklanmışlardır. Elbette ki Mısır ve Suriye, Müslüman liderlere yardım etmektedir. Ama Lübnan olaylarının sadece dışarıdan tahrik edildiğini zannetmek hatalıdır- Chamoun'un ve her ne pahasına olursa olsun Chamoun'u desteklemeye azimli görünen Amerikanın anlamadığı budur.

A. B. D.   .

"Ne dersin?"

Geçen haftanın sonunda, Güney Amerikada taşlanan Nixon'un intikamım, Şikagolu üniversite talebeleri, Amerikan televizyonunun en sempatik siması Rus sefiri Menşikoftan aldılar- Talebeler Mid\vay hava meydanında, kadın kulüplerinin ihtiyar üyelerinin gülüşünü pek beğendiği sefiri, ellerindeki afişlerle karşıladılar. Afişlerin birinde.: "Nixon taş landı, sıra sende, ne dersin?" yazıyordu-

Güney Amerikalı talebelerin Nixon'u taşlaması ve Rus sefiri arasında ne münasebet var diye düşünmemelidir. Amerikalı devlet adamları, Cumhurbaşkanı yardımcısının Güney Amerika maceralarının komünistlerin, eseri olduğunu söylemişlerdir. O hal-

Zsa Zsa Gabor
İktisaden az gelişmiş memleket!

derus sefiri, olan bitenden mesul¬dür. Venezuella'da Nixon'un polisin ve askeri birliklerin müsamahakâr bakışları altında» binlerce kişinin hücumuna uğradığından Şikagolu talebelerin haberi yoktur. Bu mantıkla, Caracas halkıma hepsinin komünist olduğunu, kızıllık kondurulamıyacak tek adamın geçenlerde, devrilen Amerikan dostu diktatör Jimenezden ibaret bulunduğunu kabul etmek gerektiğini bu gençler nereden bileceklerdir? Kuzeydeki büyük komşu, Latin Amerikada sevilmemektedir?

Madame de Pompadour

Geçen hafta ufak bir hâdise, Amerikan Kongresine Latin Amerikada olan bitenler hakkında düşünmek fırsatını verdi. Hâdise Temsilci Wayne Hays'in diktatör Trujillonun memleketine yapılan yardımı kesme teklifiyle başladı. 6u teklif 79'a karşı 32 reyle reddedildi. Ama Hays, Amerikan dolarlarının diktatörler tarafından nasıl harcandığım izah etmek fırsatım buldu: Dominik diktatörü Trujillonun oğlu, Hollywood'da Küm Novaka ve Zsa Zsa Gabora -sayın temsilcisinin tabiriyle Madame de Pompadour'a- spor Mercedes'ler, kürk mantolar hediye etmektedir. Hays, bunun üzerine bu hovarda diktatörzadenin mal! kaynaklarım öğrenmeye koyulmuştur. Dominik sefiri yardımını esirgememiş, cömert babanın evladına ayda 50 bin dolar maaş bağladığım anlatmıştır. Demek ki genç, hovarda, yılda 600 bin dolar cep harçlığı almaktadır. Amerikanın da Dominike yaptığı, yardım tam 600 bin dolardır! Bu skandala rağmen, sayın temsilcilerin Trujilloyu dolarsız bırakmaya kalpleri razı olmamıştır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Memurlar

Ümit dağın ardında

Geçen haftanın sonuna doğru» derde şifa olmayacağı şimdiden bilinen Personel Kanununun çıkıp çıkmıyacağı hakkında zihinlerde şüpheler belirmeye başlamıştır. Bazı çevrelerde, tasarının hükümete geri verilmesi tezi kuvvetlenmektedir. Bu tez kazanırsa, sekiz yıldır üzerinde çalışıldığı, en ileri Avrupa memleketlerinin mevzuatına dayanılarak hazırlandığı söylenen tasarı yeniden kızağa çekilecek ve memurlara yeniden "yâ sabır" demek düşecektir.

Bu arada Maliye Bakam, uygun bulmadığı zam taleplerini reddetmek için Personel Kanununu kalkan olarak kullanacaktır. "Hele bir kanun çıksın» istedikleriniz halledilecek" diyecektir. Tabii ki» uygun görülen zam talepleri, çok daha az masrafla yerine getirilecektir. Hatta bazı kimseler, "selektif zam siyaseti" nin siyasi bakımdan daha avantajlı olduğunu düşünmektedirler. Meselâ hâkimler ödeneğinin arttırılmasının, avukatlığı cazip bir melce olmaktan çıkararak, hakimlerin vazifelerinde kalmak için daha gayretli çalışmaya sevkedeceği umulmaktadır. Kulağı delik muhalif milletvekilleri, bu hava değişikliğinin farkına varmış, kifayetsiz buldukları kanunun geri çevrilmesini önlemek için, Çırpınmaktadırlar. Tasarının, Komisyonda muhtelif tâdillerle pek âlâ tatminkâr bir hale getirilebileceğini ileri sürmektedirler.

Tabii ki tasarının geri çekilmesi hakkında son söz henüz söylenmiş değildir. Yalnız bu tezi benimsiyenler. son sözü söyliyecek kimseyi ikna etmek için, gayretlerini esirgememektedirler.

Küçülen pasta

Bu çevreler, memurlara bütçe im¬kânları nisbetinde azamî yardımın yapıldığını, bütün bütçenin memurlara tahsis edilemeyeceğini İleri sürmektedirler. AKİS, bu iddianın doğruluğunu anlamak için kalemi, kâğıdı eline aldı, bütçelerde -askerî personel masrafları hariç- personel masraflarına ayrılan ikinci kısım yekûnlarım topladı ve bulduğu rakkamm bütçe içindeki nisbetini hesapladı. Aşağıdaki tablo bu neticeyi göstermektedir:

Tablodan anlaşıldığı gibi» personel masraflarıma bütçedeki payı, personel sayısının hızla artmasını ve beş ikramiyeye rağmen gitgide eksilmektedir. Devlet babanın pastasından evvelce dörtte birini alan memurların dilimi ufalmaktadır. Bütçeler büyüdü diye övünen iktidar, personel masraflarından arttırdığı parayı başka sahalarda harcamaktadır. Ancak bu duruma pek şaşmamak lâzımdır. Fiyatlarla birlikte dev¬let gelirleri de yükselmekte, personel masrafları yerinde saymaktadır. O halde iktidarın memurların hayat seviyesini yükseltmek için pek de gayret harcamadığını kabul etmek lâzımdır. Getir Vergisi de hesaba katılırsa, memurların bütçeden aldıkları pay, tabii ki daha da azalacaktır.

	1950	1951	1958
Bütçe yekûnu	1.467.330.043	3.961.507.859	4.447.442.000
Personel masrafları	377.252.087	921.722.632	**932.398.973**
Personel masraflarının **bütçe** yekûnuna nisbeti	*% 25,7*	% 23,3	% 22,1

Millî savunma

Masraflar kısılması

Geçen haftanın başında C H P milletvekili Aslan Boranın" askerlik müddetinin bir buçuk yıla in¬dirilmesi hakkındaki karnin teklifi, Milli Savunma Bakanı Ethem Menderesin bir konuşmasından sonra reddedildi. Teklif askeri masrafları azaltmak gayesini güdüyordu.

Millî Savunma mevzuunun tabu olmaktan kurtulamadığı memleketimizde kimse, Ethem Menderesin izahatına uzun boylu itiraza kalkışmadı. Yalnız herkes milli savunma masraflarının, Amerikan yardımının karşılık paralan hesaba katılmasa da bütçede büyük bir yük işgal ettiğini bilmektedir. Bütçe Encümeni bile, 1957 yılında nazik bir şekilde bu durumdan şikâyet etmektedir: "Bütçelerimiz mahduttur- Artan ordu sarfiyatımız vardır. Bu sonuncu sarfiyattan hadden aşın nisbetlerde kısıntı yapmak arzusunda değiliz. Halbuki fiiliyatta buna mecbur olmaktayız." denmektedir.

Askerî masraflar demek ki sade-' ce personel masraflarına değil, kalkınmaya ayrılacak hisseyi da yut¬maktadır.

Acaba diğer NATO memleketleri de savunma için bizim kadar gayret göstermekte midirler? Bütçe Encümeninin hazırladığı tablo bu suali cevaplandırmaktadır:

Milli Müdafaa masraflarının Bütçedeki **nisbeti**	
Türkiye	
1953	% 34.1
1954	% 34.3
1955	% **35.7**
Fransa	
1954	31.5
1955	**29.3**
İngiltere	
1955	29.6
1956	**27.8**
İtalya	
1954	25.6
1955	**23.1**
Hollanda	
1954	21.0
1955	20.7
Norveç	
1954 - 55	21.7
1955 - 56	**19.7**
İsveç	
1954 - 55	20.5
1955 - 56	**19.6**
Belçika	
1954	19.5
1955	19.5

En fakir NATO üyesi Türkiyenin, bütçesinde Savunma masraflarına - Amerika hariç - en büyük payı ayırmasının sebeplerini ilgililerin izah etmesi lâzımdır.

Dış yardım

Demirperde yatırımları

Bir C H. P. milletvekilinin, bazı iktisadi devlet teşekküllerinin Rusyayla giriştiği iktisadî müzakereler **hakkında** iki ay evvel sorduğu sualler bu hafta da cevapsız kalmıştır. Maamafih, İş Bankasının Rusyayla Tuzlada bir cam fabrikası kurmak için anlaşmaya vardığı öğrenilmiştir. Fabrika dört yılda tamamlanacaktır. Sümerbankın, Rusların üç tekstil fabrikan kurması mevzuunda yaptığı temaslar. Rus fiatları yüksek bulunduğundan neticesiz kalmıştır. Ancak Sümerbank Heyetinin elleri bomboş döndüğünü de söylemek doğru olmıyacak**tır.** Sümerbank Rusyadan motor fabrikaları için işletime malzemesi ithaline **karır** vermiştir. Mesele Döviz Komitesine sunulmuştur. Yalnız Rusyayla olan iki taraflı ticaret normal çalışmamaya başlamıştır. 1957 yılı hesapları 31 milyon lira ithalat, 15 milyon lira ihracat gösterdiğine göre aleyhimize 16 milyon liralık bir fark vardır. Rusyaya tütün ihracatı 1,5 milyondan 5 milyona çıkmasına rağmen, 1956 da 4 milyon lirayla lehimize kapanan hesap geçen yıl 16 milyon lirayla aleyhimize dönmüştür. Rusyayla ticaret arzusunun artmasına rağmen bu muvazenesizlik, işleri güçleştirmektedir.

Batı memleketleriyle ticaretimiz, döviz sıkıntısı yüzünden Demirperde gerisine kaymıştır. Ama ihracatın azlığı Demirperdeyle olan ticari münasebetleri de zorlaştırmaktadır. Maamafih her gün yeni ümit kapıları açılmaktadır. Meselâ Başbakan Japonyadan döner dönmez, Demiryolları İşletmesi Umum Müdürü Safa Yalçuk, Tokyo yolunu tutmuştur.

Aslan Bora
Bir buçuk sene

NATO ziyaretleri

Cumhuriyet Hükümeti» "paranın kokusu olmaz" diyerek, memleketlerin rengine bakmaksızın dünyanın dört bucağında krediler ararken, son günlerde NATO ve Avrupa İktisadî İşbirliği memleketlerindeki temaslarım hızlandırmıştır. Geçen ay başlıyan temaslar, Mayıs sonuna kadar sürecektir. Türkiye bu memleketlerin açabilecekleri kredi miktarım tesbite çalışmaktadır. Kredinin bir kısmı borçlarımızın konsolide edilmesine ayrılacak, geri kalanla krediyi açan memleketlerden ithalât yapılacaktır. Müzakerelerin neticesini» ticari menfaatler ve NATO tesanüdü arasındaki çarpışma tayin edecektir.

Büyük ümitler

Maamafih Cumhuriyet Hükümeti hâlen an büyük ümitlerini Serbest Pazar hakkında Pariste yapılan müzakerelere bağlamıştır. Pazara "eşit şartlar" la katılmak için Türkiyenin bazı şartları vardır. Napoleon misali, bu şartlar, para. para ve paradır! Sadece sık sık Parise giden Dışişleri Bakam Zorlu değil, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter Yardımcısı Hasan Işık, Hazine Umum Müdürü Memduh Aytür ve Ticaret Vekâleti Müsteşar Vekili Cihat trenden müteşekkil iktisadî kurmay heyeti de, Avrupa İktisadî İşbirliğinde yapılan konuşmalara katılmaktadır. Kurmay Heyeti, • Türkiyenin yatırım İhtiyaçları hakkında, işbirliği teşkilâtına izahat vermiştir. Hatta plân lâfına tahammülü olmıyan D. P. iktidarı, muhataplarının zâfını bildiği için. 10 yıllık bir yatırım plânını Avrupa İktisadî işbirliği Teşkilâtına sunmuştur. Tabii ki on - yıllık plânın hazırlanması, iktidarın plân hakkındaki görüşlerinin değiştiği şeklinde tefsir edilmemelidir... Plân, Serbest Pazara katılmadan evvel, Türkiyenin 2 milyar 700 milyon tutarında yatırım yapmak zorunda olduğunu ortaya koymaktadır- Yatırımlar herhalde asgarî bir milyar dolar dövize ihtiyaç gösterecektir. Avrupa memleketleri, bu yardımı yapmayı kabullenirlerse, Türkiye de mukabilinde serbest pazara katılacaktır. Ne var. ki, serbest pazar memleketleri Almanya hariç, bizzat kendileri dış yardımı peşindedirler. Kaldı ki. Almanya bile muazzam miktarlara ulasan krediler açacak durumda değildir. Herhalde D. P. İktidarı Pariste, ilhamlarım "istiyenin bir yüzü, vermiyenin İki yüzü kara" atasözünden almaktadır.

350 milyon

Geçen hafta, Amerikan Hükümetinin Türkiyeye 350 milyon verdiğini gazetelerde okuyanların sevinçleri uzun sürmedi. Zira bu 350 milyon, yıllardır peşinde koşulan 300 milyon dolar değildir. Ziraat memleketine. Türk parası karşılığı olarak satılan buğday ve etin bedelidir. Elindeki banknotları harcıyacak münasip bir mahreç bulamıyan Amerikan Hükümeti Kristof Kolombvari bir ilhamla bu narayı hususî veya resmî iktisadî müesseselere kredi açmak için kullanmaya karar vermiştir.

Hâlen piyasadan çekilmiş bulunan bu 850 milyon yeniden piyasaya dahil olarak para hacmini arttıracaktır. Amerikan Hükümeti, Türk parası bulmakta sıkıntı çekmediğimizi bilmiyormuş gibi hareket etmektedir.

Okuyucu mektupları

Mimarlık hakkında

Yazmıyan mimarlarımızın mi, neşretmiyen basınımızın mı suçu bilmem. Mimarlık yazılarına çok az rastlamaktayım. Dileriz ki bu konudaki yazılarınız devamlı olsun.

Sayın Abdullah Kuran, mimari mevzularda tenkit yapılmadığını söyliyerek bu vazifeyi yüklenmektedir. Oysaki yazısında bazı çelişmezliklere düğmekten de kaçınamamış. Bir yandan mimarimizin bir hercümerç, içinde olduğunu söylerken diğer yandan bu konuda çok ileri gitmiş milletlerin eserlerini Mimarî mecmualardan takibeden mimarlarımızı kınıyor. Abdullah Kuranın dediğinin aksine bugünkü hercümerç kanaatimizce asıl "mahalli ihtiyaçlarımızdan, kendi mi-' zaçımız ve duyuşlarımızdan" doğmaktadır.

Bütün noksanımızın münekkit yokluğu olduğunu söylemek haksızlık olur. Bir an için birçok münekkitlerimizin olduğunu var sayalım: Yine Mimara müracaat eden mal sahibi, falan yerde görüp çok beğendiği bir kapının, bir şömine-nin, bir saçağın aynını projesine "kondurmasını" mimardan istiyecek; yine mal sahibi mimarın izzetinefsini hiçe sayarak yanına müşavir olarak kalfa bilmem kimi alıp getirecek; yine mal sahibinin "inşaattan anlıyan dayısı, karısı, ahbabı" selâhiyetli müdahil sıfatiyle mimarın projesine karışacak; tatbikat esnasında her önüne gelen "kendi zevkine göre" bir sürü taleplerini mimara dikte ettirmek istiyecektir.

Mimari tenkidin lüzumuna inanmıyorum. Bugün mal sahiplerinin kalfalara müracaatının bir sebebi de, mimarlarımızın ne fayda ne sanatla uzak yakın bir ilgisi olmıyan projeler tanzim etmiş olmalarıdır. Yalnız biraz da insaflı olalım da mimarların gönül huzuru ile çalışabilecekleri şartları temin edelim.

Cemil Gerçek - Ankara

Mecmuanızda MİMARLIK başlığı altında neşretmeye başladığınız yazıları zevkle okuyoruz. Ancak, takıldığımız bir nokta var. Mimarlık sayfasına yazılar yazan Abdullah Kuran, meselelerin çok fazla teknik taraflarına dalıyor. AKİS bir aktüalite mecmuası olarak. işin ilmi ve teknik tarafından ziya- • de aktüel taralıyla uğraşmalı değil midir? Yani, daha açık anlatayım. MİMARLIK sayfalarım mimarlar değil normal okuyucular okumalıdır. Bu fikrimize bilmiyoruz siz ne dersiniz?

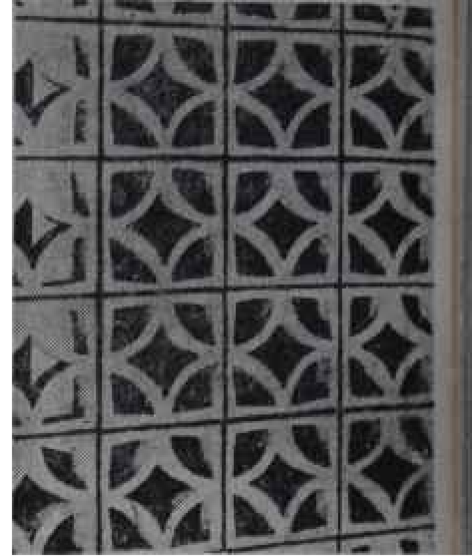
Ahmet Koray • Bolu

M İ M A R L I K

Binalar

Zarif bir tip

Son seneler zarfında dünyanın muhtelif yerlerinde güzel ve zarif bir mimarlık tipinin geliştiği görülüyor. İşin alâka uyandırıcı tarafı şudur: Bu tip, bir adam tarafından yaratılmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde, Güney Amerikanın baş şehirlerinde. Yeni Del--ide, Karaşide ve Brükselde inşa edilen veya edilmekte olan hastahaneler, oteller, hükümet ve üniversite, binaları, müzeler, evler kendine has bir mimarlık anlayışı olan Amerikalı mimar Edward Stone'un eserleridir. Stone mimarlığı bir güzel san'at olarak telâkki eden. mimarlıkta ferdi yaratıcı ifade arayan bir san'at kârdır. 1930 senelerinde verdiği ilk eserlerinde dahi gününün mimarlık anlayışıyla tamamen tatmin olmadığı bellidir.

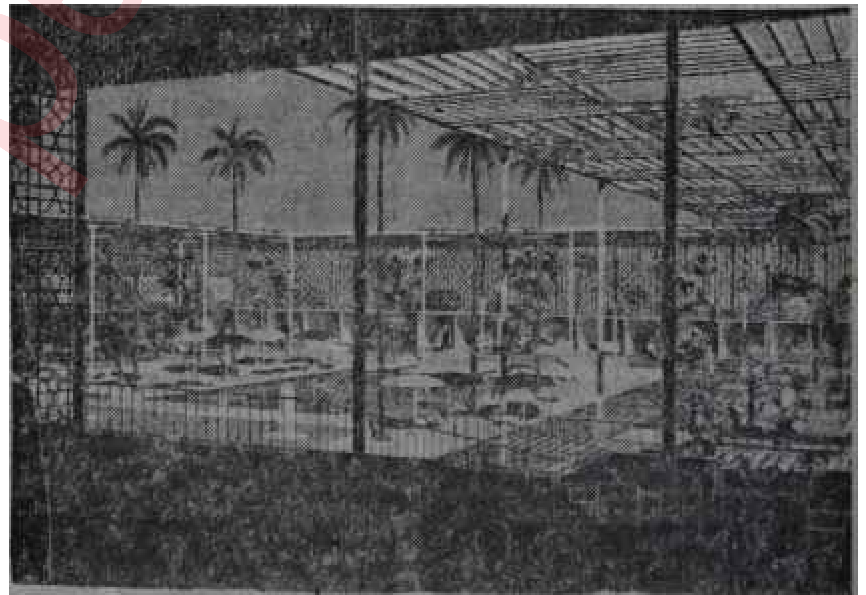

Bir dış duvar

Havası var

Stone'un muhayyilesini en ziyade meşgul eden mesele duvarlarda güneş ışığı, tavanlarda sun'i ışık oyunları meselesidir. Bu mevzuda yirmi sene araştırma ve tecrübeler yapmış, bunların neticesini üç sene evvel projesini hazırladığı Yeni Delhideki Amerika Birleşik Devletleri elcilik binasında tatbik etmiştir. Yeni Delhi binasının peçeli dış duvarlarını bu tip mimarlığın başlıca hususiyeti olarak kabul etmek lâzımdır. Çünkü son üç sene zarfında Stone'un bürosundan çıkan binalar fikir bakımından değişik olmakla beraber hepsinde harici kafes duvarlar mevcuttur.' Bu mozaik tül perdeler binalara bir muvazene, bir ciddiyet ve vakar sağlamakta, bunların gerisinde zengin malzemelerle bezenmiş birsu ve gölge dünyası bulunmaktadır-

İlhamını ekseriya mazinin şaheserlerinde bulan Stone bilhassa dahili avlu, kapalı bahçe ve atrium prensipleriyle uğraşmaktadır. Nitekim son eserlerinde havuzlu, ferah merkezî mekânlar tertiplediği, koridorları ya büsbütün ortadan kaldırdığı, ya da asgarî hadde indirdiği görülüyor- Meselâ Teksas devletinin Dallas şehrinde inşa ettiği lüks ev-de bir kapalı bahçeden diğerine uzanan yaşama sahasının içerisine iki büyük havuz koymuş, oturma misafir ve yemek kısımlarını bu ha-

Karaşi Otelinin mozaik kafesli bahçesi

Mimaride ihtilâl!

YAPIDA BETONARME

Abdullah KURAN

Mimarî güzel mekânlar yaratmak san'atıdır ve mimar kullandığı yapı malzemesiyle mekânı sınırlar. ona karakter sağlar. Yani ressamın boyası, yazarın lisanı ne ise mimarın yapı malzemesi de odur. Resim nasıl kanvas üzerine renkleri rastgele sürmekle yapılmazsa, şiir nasıl hecelerin sesleri, kelimelerin kıymetleri duyulmadan yazılmazsa, mimari de yapı malzemesinin hususiyetleri hissedilmeden, bir iç nizama dayanmadan binaya yerleştirilmesiyle elde edilmez.

Meselâ betonarmeyi ele alalım. Betonarme, betonun tazyik kuvveti ve istenilen kalıba dökülebilme meziyeti ile demirin cer kuvvetini birleştiren, yani kuvvet ve hafifliği bir arada benliğinde toplayan plâstik bir malzemedir. Bu hususiyetlerin betonarme karkas bir binada ifadesi gerekir. Halbuki umumiyetle betonarme karkasın manasız bir şekilde tuğla veya briket ile doldurulup binanın üzerine bir kat sıva çekildiğine, betonarme karkas yapıya yığma inşaat karakteri verildiğine şahit oluyoruz. Bu şekilde, üzerinden hafiflik akmak icap eden binalar masifleşiyor ve sıra sıra, öbek öbek hantal binalar bütün bir mahallenin, bütün Ur şehrin çehresini çirkinleştiriyor. Bilhassa yeni inkişaf sahalarımla yükselen kaba, ruhsuz bloklar mevcut yapı nizamı ve inşaat anlayışının yetersizliğini açıkca ortaya koymaktadır.

Yapı malzemesini yerinde kullanmak, onun bütün imkânlarından azami istifade temin ; etmek herşeyden evvel bir aklı selim meselesidir. Betonarme karkas bir binada da bu malzemeyi anlayarak kullanmakla bir hafiflik ve zerafet elde etmek yerinde olur. Yalnız, betonarme karkası ifade etmek beton iskeletin boşlukları, yani kirişler ile. sütunlar arası, cam ile kapanıp taşıyıcı yapının olduğu gibi bırakılması, betonarme karkasın muhakkak surette teşhiri manasına gelmez. İnsan vücudüne baktığımız zaman et ve deri tabakası altında vücudu ayakta tutan bir kemik sisteminin bulunduğunu hissederiz. Karkas binalarda da taşıyıcı sistemin mevcudiyetini aynı şekilde hissettirmek lâzımdır.

1920 senelerinde Avrupa rasyonel mimarisi modern bina estetiğini yapının ifadesinde arayan bir yol tutmuştu. Yapı şartlarına ve icaplarına pek ehemmiyet vermeyen, mimariyi eski stilleri taklit eden bir tezyinat san'atı olarak anlayan XIX. asır Avrupa mimarîsine karşı kuvvetli bir tepkiden doğan bu inanış neticesinde yapının iskeleti olduğu gibi teşhir edilen, beton satıhlarının üstü koruyucu bir malzemeyle dahi örtülmemiş binalar ortaya çıktı. Bunların misalleri dünyanın her tarafında görülmektedir. Maamafih. bu müfrit mimari anlayışına karşı haklı bir itimatsızlığın artık başladığına ve modern mimarî estetiğinin sırf bina iskeletinin teşhirine bağlı kalamıyacağına inananların arttığına şahit olmaktayız.

Betonun ayni zamanda plâstik bir malzeme olduğunu, soylemiş. tik. Bu, her kalıba giren betonun her zaman basit düz kirişler ve sütunlar halinde kullanılması zarureti, yoktur demektir. Bilhassa memleketimiz gibi, betonarme inşaatın maliyetine çok tesir eden, işçiliğin henüz nispeten ucuz olduğu yerlerde bu malzemenin vad ettiği bütün imkânları bol bol araştırmak, mimari lügatim genişletmek yolunda gayret sarfetmek, asrımızın en güzide yapı malzemelerinden biri olan betonarme ile zamanımızı en güzel, ve en münasip şekilde dillendirmek mimara düşen mühim bir vazifedir. Bu yolda çalışan mimarlarımızı anlayışla desteklemekle cemiyet mimari san'atına büyük bir hizmet etmiş olacaktır.

vuzlarla ayırmıştır.

Kafes duvarların binayı güneşten korumak ve serin rüzgarları yakalamaktan maada bir meziyeti daha vardır: mahalli hava yaratmak. 400 odalı Karaşi otelinin dört tarafını kaplayacak olan dış kafes duvarın mahalli motifler örnek alınarak düşünülmüş olması bilhassa önemlidir. Stone Yeni Delhi elcilik binasında da mahalli havayı yakalanmağa gayret etmiş kendine örnek olarak Taç Mahal i seçmişti. Büyük havuzlar, ağaçlı yollar, zarif, zengin, dantela gibi işlenmiş satıhlar ve bu satıhlar üzerinde ışık ve gölge oyunları hep Taç Mahalden mülhemdir. Aynı şekilde, Brüksel Fuarındaki Amerikan Pavyonu. Romada'ki Koliseumu, Teksasdaki ev Pompei villalarını andırmaktadır. Fakat bu katiyen taklitçilik sayılmaz. Stone klâsik ile romantiki, eski ile yeniyi, gayet süslü ile kuruya bir arada kullanmasını bilen hassas bir mimardır. Son üç senedir ortaya çıkardığı eserlerin kafes duvarları kaldırıldığı zaman geriye birşey kalmayacağına inananlar bulunmasına rağmen, Yeni Delhi elciliği gibi bir binanın aşrımızın en güzel mimarlık eserleri arasında sayılacağından şüphe yoktur.

T I B

İsrail

Başarının sebebi

Bundan aylarca evvel. 22 Şubat tarihli AKİS'te ilâç meselesinden bahsederken bir tek cümle ile -ama bir tek- de İsrailin penisilinlerinde a söz açmıştık. Bu yazımızın neşrinden Üç gün sonra, İstanbul muhabirimizin telefona çaldı. Hattın öbür ucundaki zat, "Burası İsrail Elçiliği Ticaret Ateşeliği. İsrail penisilinleri hakkında yazdıklarınız bizi çok müteessir etti. Aldığınız malûmat - yanlıştır. Şüphesiz İsrail ilaç fabrikalarını da zarara sokacaktır- Sizleri tenvir etmek üzere, bir memurumuz ile gideceğiniz herhangi bir eczaneden alacağınız penisilin nümunelerini, arzu ettiğiniz kontroldan geçirmeğe hazırız" dedi.

Muhabirimiz, böyle orijinal, orijinal olduğu kadar da alâka çekici • isbat hakkı teklifini kaçırmak istemedi. Durumu hemen o saatte Ankaraya AKİS idarecilerine bildirdi. Onlardan aldığı cevap, gayet tabii, "iddiaları doğruysa- yazdığımızı düzeltmek vazifemizdir" oldu. Bunun üzerine gazeteci- bir elçilik memuru ve İsrail penisilin fabrikalarının mümessili ile birlikte dört eczane dolaştı. Eczanelerden İsrail penisilinlerine ait muhtelif eşantiyonlar alındı. Bu arada müşteri sıfatıyla da İsrail penisilinleri hakkında eczacıların fikirleri soruldu. Eczacılar- İsrailden ithal edilenlerin diğer penisilinlerden hiçbir farkı olmadığım söylediler. Ancak eczacıların müştereken belirttikleri bir husus vardı- Penisiline karşı alerjik olan bünyelerde, marka ve memleket farkının hiç bir tesiri bulunmaksızın iğne yapılır yapılmaz aksı tesirler, ateş yükselmeleri, cild üzerinde bazı şişkinlikler husule geliyordu. Bu bir vakıaydı-

Eczanelerden toplanan numuneler elçilik eliyle İsraile gönderilerek tahlil ettirildi. Çok kısa bir saman sonra da İsrail Sağlık Bakanlığı tarafından verilen müsbet raporun fotokopisi geldi. Rapora göre İsrail penisilinleri, diğer penisilinler kadar kullanılmaya elverişlidir.

Hâdisenin mühim olan tarafı şudur: Eğer İsrail bugün gerek sınai, gerek iktisadi sahada bütün Orta * Doğu memleketlerini geride bırakmış bir memleketse, hiç şüphe edilmemelidir ki bunda en mühim âmillerden biiri, böyle, basında -hem de, yabancı basında- çıkan tek kelimenin bile üzerinde hassasiyetle durulması ve dünyanın neresinde olursa olsun, İsrail mallarının kötü tanınmasına imkân verilmemesidir- Bu tutumdun alınacak çok ders vardır.

K İ T A P L A R

Batı Acısı

(Fazıl Hüsnü Dağlarcanın şiirleri. Varlık yayınları 557, Yeni Türk Şiiri serisi: 35. Ekin matbaası» İstanbul 1958, 186 sayfa 200 kuruş)

Keçi boynuzu yemek, bir gram şeker için bir kilo odun çiğnemektir- Fazıl Hüsnünün şiirlerini okumak da aynı kapıya çıkıyor, iyi bir şiir bulacağım diye yüz tane zırva okuyorsunuz". Bundan bir kaç yıl önce bir eleştirmeci - münekkit - Fazıl Hüsnü Dağlarcanın peş peşine yayınlanan kitapları için böyle diyordu. Doğrusu aranırsa bu teşhisinde pek de haksız değildi. Şiir dünyamıza 1935 yılında yayınlanan 'Havaya Çizilen Dünya" adlı kitabıyla giren Dağlarca, kısa bir zamanda dikkati üzerine çekmiştir. "Havaya Çizilen Dünya" yı, "Çocuk ve Allah", onu da bir kaç yıl ara ile "Daha" ve "Çakırın Destanı" takip etmiştir Bu dört kitap, hele üçüncüsünün bir müsabakada da derece alması ile şairine büyük bir şöhret Sağlamıştır. Memleketimizde şiirin ve şairin ciddiye alındığı, yıllar olan 1935-45 yılları arasında Dağlarcacanın kazandığı şöhret, şairi kısa bir zamanda kendi dehasına inandırdı. Ondan sonra da Dağlarca, her yazdığında bir keramet varmışcasına, evvelâ kendi yazdıklarına kendi hayran olarak şiirin imkânlarını zorlamaya başladı. "Taş Devri" nden sonra yayınlanan "Üç Şehitler Destanı", bu zorlamanın ilk emarelerini ihtiva eder. "Toprak Ana" da ise Fazıl Hüsnü okuyucusunun karşısına yepyeni bir çehre ile çıkmıştır. 1951 yılı bir humma gibi Dağlarcayı sarmıştır. Peş peşine dört kitap yayınlar: "Aç Yazı", "İstiklâl Savaşı - Samsundan Ankaraya". "İstiklâl Savaşı - İnönüler", "Sivaslı Karınca" Fazıl Hüsnü Dağlarca bu dört kitabı ile Orhan Velilerin yıktıkları ve yerine yenisini koymağa çalıştıkları şiir anlayışını da yıkmağa savaşmaktadır. Ama peşinden pek giden olmaz. O dehası ile haşhaşa, bir kuluçka makinası hızı ile şiir imalinde devam eder- Anlaşılmadığı iddiasındadır. "Havaya Çizilen Dünya" dan, "Çocuk ve Allah" tan kalma şöhreti ile etrafında halelenenler de birer birer çözülmektedir. 1953'de "İstanbul" adlı şiir kitabını yayınlar. Hemen peşinden de "Anjtkabir" i. Bu iki kitabında Dağlarcayı biraz derlenmiş toparlanmış görürüz. Ama bu derlenip toparlanma da çok devam etmez. Şiir dünyamızın liderliği peşinde koşan Dağlarcanın önüne yeni bir fırsat çıkmıştır. Şiirimiz altın çağını gerilerde bırakmış, bir duraklama ve bocalama devri içine girmiştir. Hayatta kalan "gene şairler" in hemen hepsi çaptan düşmüş tüfeklere dönmüştür ve kendi kendilerini tekrarlamaktadırlar. Fazıl Hüsnü, bir türlü elde edemediği liderliği ele geçirebilmek için "Asû" adlı kitabıyla 1955'de bir çıkış daha yapar. Bu sefer peşinden üç, beş kişi gelmektedir. Ama bu gayret de boşa gider- Aradan topu topu bir kaç ay geçtikten sonra "ASÛ" da unutulur. Taklitçileri ise hazan yapraklarına benzemektedir ve "Asû" nun unutulmasından da evvel bu hevesden vaz geçerler. Fazıl Hüsnü, iki senelik bir sessizliğe bürünür. Sesi sedası duyulmaz olur. Dağlarca nihayet geçen yıl, iddialarından az çok tecrit edilmiş olarak, daha çok emek verildiği ilk bakışta anlaşılan "Delice Böcek" ile bir defa daha ortaya çıkar- "Delice Böcek", iyiden iyiye duraklamış olan şiir dünyamızda elle tutulacak, bir eser olmasına rağmen nedense pek iltifat görmemiştir. Hatta o kadar ki, satılmamaktan kitapçı vitrinlerinde unutulup kalmıştır bile.

Fazıl Hüsnü Dağlarca
Şiire acıyalım

Peynir ekmek yer gibi kolaylıkla şiir yazan ve bir kuluçka makinasına benzetilen Dağlarca, son olarak Nisan ayında onaltıncı kitabını piyasaya çıkardı. "Batı Acısı" adım taşıyan bu 186 sayfalık kitapta onbir bölüm ve 138 şiir yer alıyor. Onbir bölümden ilk beşi içinde yer a¬lan şiirler ayrı ayrı adlandırılmayıp birden altmışa kadar numaralandırılmıştır. Hepsi de Akdeniz üzerine söylenmiş şiirler. Geride kalan altı bölümde ise şiirler bölümlere ayrılmış olmaktan başka ayrı ayrı da adlandırılmış. Zaten kitabın ağırlık merkezim de bu ayrı ayrı adlandırılmış şiirler teşkil ediyor. Başta kar lanlar biraz da, numara» yahut hiç değilse sayfa doldurmak için yazılmış intibaını uyandırıyor. Maamafih umumiyet itibarıyla denilebilir ki Fazıl Hüsnünün meşhur Fransa seyahatinin izlerini taşıyan bu kitap, "Daha" dan» "Anıtkabir" den sonra en kuvvetli kitaplarından biridir. Hiç değilse 132 şiirin içinden yedi veya sekiz tanesini iyi şiir diye bir kenara ayırmak» zaman zaman okumak ihtiyacını duymak kabildir» Bu bakımdan "Batı Acısı", geç de olsa Dağlarca hakkında bir kere daha umut beslemeğe vesile oluyor. Hiç değilse şairin büsbütün çaptan düşmediğini gösteriyor. Böyle Ur inanışa ise, hele son günlerdeki durumu ile Türk Şiirinin şiddetle ihtiyacı var. Zira şiirimiz bazı istisnalariyle pek parlak halde olmaktan uzaktır»

Yunus Emre

(Hazırlayan Nevzat Yesirgil, Yeditepe Yayınları No. 79, Türk Klâsikleri serisi: 2 İstanbul, Yeni Matbaa, 1958, 90 sayfa, 100 kuruş)

Yeditepe yayınevi çok yerinde bir kararla, Türk Klâsikleri adı altında bir seri yayına başladı. Bu serinin ilk kitabı olan Süleyman Çelebinin Mevlût-u büyük bir alâka topladı ve kısa bir zamanda ikinci baskısının yapılması yoluna gidildi. Serinin ikinci kitabı ise, Yunus Emreye tahsis edilmiştir. Hakkında bu güne kadar bir hayli neşriyat yapılmış olan büyük Türk şairi Yunus Emrenin, Yeditepenin Türk Klâsikleri serisinin ikinci kitabı olması gerçekten yerinde bir harekettir. Son derece temiz ve orijinal bir kapak içinde yayınlanan Yunus Emre. yi Nevzat Yesirgil hazırlamış. Muhtemelen takma bir ad olan Nevzat Yesirgil adının ardında, son derece dikkatli ve mevzua vakıf bir edebiyat tarihçisinin bulunduğunu sanıyoruz. Zira elimizdeki kitap günümüze kadar Yunus Emreyi tanıtman için yazılmış kitapların hemen hemen en muhtasarı olmakla beraber en kalitelisi. Üstelik büyük Yunustan seçilen şiirler de şiirlerinin en güzelleri.

Yunus Emre adlı kitap üç bölüme ayrılmış. Sonra da kısa bir sözlük ilâve edilmiş. İlk 'bölüm, Yunus Em.-renin hayatını, hakkındaki menkıbeleri, sanat değerini, tasavvufla alâkasını, mezarının nerde olduğuna dair rivayetleri ihtiva etmektedi r. Malûm olduğu üzere Anadolunun pek çok yerinde pek çok mezarın Yunus Emreye ait olduğu iddia edilir, ikinci bölüm, Tunus Emrenin şiirlerine ayrılmıştır. Bu şiirler daha ziyade eski yazmalardan derlenmiştir. Üçüncü bölümde ise Yunus Emrenin olduğu iddia edilen şürlerin en meşhurları yer almış.

Yunus Emreyi derli toplu anlatan bu kitap .şiir sevenlerin kitaplıklarında rahatça yer alabilecek, sık sık karıştırılacak bir kitap.

AKİS, 24 MAYIS 1958

Sosyal Hayat

Az gittik, uz gittik...

17 Mayıs pek çok Ankaralı hanımın heyecanla hatırlıyacakları bir gündür. 17 Mayısta Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Türk Kadınlar Birliğinin büyük kongresi yapılmıştır ve bu satırlar yazıldığı sırada Kongre, seçimler sırasında cereyan eden bazı hadiseler yüzünden büyük bir heyecan içinde sona ermiştir-

Maamafih heyecan, kongre sonunda yapılan seçimin neticesinde sürprizler olduğundan ileri gelmemektedir- Türk Kadınlar Birliğinde de, tıpkı diğer birçok derneklerde, olduğu gibi seçim neticeleri evvelden aşağı yukarı bellidir. Cemiyetlerde faal bir şekilde çalışacak, hele kulis faaliyetlerine zaman hasredecek hanımların miktarı pek fazla değildir. Bu sebepten büyük değişiklikler beklenemez. Hele delegelerin bir kısmı vaktiyle hazırlanmış olursa yapılacak pek birşey yoktur. An» cak, Anadolunun dört bir tarafından gelen delegelerin merkezde buluşması, bunların kadınlık dâvalarımıza getirecekleri görüş ve duyuş, elbette ki merakla beklenmekteydi- Cumartesi sabahı Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinin Ziya Gökalp salonuna dolduran oldukça kalabalık bir kadın topluluğu arasında 71 delege bulunuyordu. Vilayetlerini temsil eden güzel bayraklarla gelmişler ve yerlerini almışlardı.

Türk Kadınlar Birliğinin misafirlere dağıttığı faaliyet raporu ve bülten piyasada bulunması hayli güç güzel kâğıtlara basılmıştı. Yerler muntazam hazırlanmıştı. Fakat kongre başlangıcında hava biraz elektriklendi. Başkanlık Divanı seçimibir mikrofon bulunmayışından bir hayli gürültüye sebebiyet verdi. konuşmak isteyen delegeler seslerini duyurabilmek için bağırmak ve yerlerinden fırlamak zorunda kaldılar. Bir müddet sonra ortalık yatıştı ama bu gürültüde iki delege de kendilerini gösterdiler. Bunlar sözlerini sakınmayan, tenkitten çekinmeyen iki hanımdır- Birisi genç bir kız Ayşe Tavbekdir- Ayşe Tavbek Konyalıdır. Fakat Yozgat delegesi olarak gelmiştir. Yozgatta enstitü müdürüdür. Kongre boyunca da yapıcı tenkitler ve yeninde müdahaleleriyle dikkati üzerine çekmiştir. Diğeri ise avukat Nayime Hanım, Kayseri delegesidir.

Kongre gündemi şöyle tertip edilmiştir: Evvelâ faaliyet raporu okunacak, delegeler faaliyet raporu-. nu tenkit edecekler, bundan sonra Genel Kurul tenkitlere cevap verecek ve dileklerden sonra seçime gidilecektir.

Kongreyi yumuşak bir şekilde idare eden İzmir delegesi, tenkitlerin hem yapıcı, hem de bizim yanlış olarak anladığımız mânada, yıkıcı olabileceğini. gülerek ifade etti ama bazı delegelerin en ufak tenkitlerine dahi tahammül göstermek istemeyen başka delegeler Genel Kurulu müdafaa etmeyi âdeta üzerlerine vazife Dildiler, öyle ki, Genel Kurul üyeleri fazla konuşmak lüzumunu dahi duymadılar ve mesele çabucak tatlıya bağlanıverdi. Bir delege Genel Kurulun faaliyet raporunu tenkit ederek çalışmaları kifayetsiz bulduğunu söyledi. Doğrusu Genel Kurul içinde de böyle düşünen üye-. ter çoktu, fakat nedense bir başka delege buna sinirlendi ve "biz hepimiz ev kadınıyız, Cemiyet işlerine vakit ayıran Genel Kurulu tenkit edemeyiz dedi. İşte yanlış olan ve maalesef alkışlanan bu zihniyet oldu-

Ayşe Tavbek
Doğru söyliyeni

Türk Kadınlar Birliği Kongresinde delegeler
Reyler yeniden sayılsın!..

Bir Kongrenin Öğrettikleri

Jale CANDAN

Üç gün devam eden Türk Ka-dınlar Birliği VIII nci kongresi nihayet bitti. Birçokları bunu güzel kongre, muvaffakiyetli kongre saymaktadır. Zira birçokları için muvaffakiyetli kongre sessiz kongre, hadisesiz kongre demektir. Türk Kadınlar Birliği kongresin-de delegelerin tenkitleri mutedil kalmış, ekseri de mesuliyet mevkiini işgal edenler tarafından değil bazı gayretkeş delegeler tarafından bastırılmıştır- Böylece iki *gün* Kongreye adeta bir tazyik havası hâkini olmuş fazla konuşan genç delegeler ablaları tarafından, usulü . dairesinde, temkinli olmaya davet edilmişlerdir. Tapılan işleri baltalamamak lâzımdır, en ufak bir tenkit sabotaj damgasını yiyebilir, muhalefetin, şu herşeyde her işi baltalayan muhalefetin, Türk Kadınlar Birliğine de burnunu sokmadığı ne malûm? Yapılan işleri daima takdir etmek, kardeş kardeş kusurları bağışlıyarak, büyüklerin izinde ve dizinde yürüyerek çalışmak lâzımdır.

Kongre, iste bu hava içinde ha-kikaten muvaffakiyetle devam et-tirilmiştir. Alkışlar bol olmuş, biraz yüksek çıkan sesler derhal susturulmuştur. Ama biraz düşü-nelim. Kongre demek bu demek midir? İşlerini güçlerini bırakıp Ana-dolunun dört bir köşesinden gelmiş olan Türk kadınının hiçbir derdi, hiçbir dâvası, hiçbir şikâyeti yok mudur? Güzel kongre bu mudur? Delegeler manevi bir tazyik altın-da bırakılmadan bildikleri ve dile-dikleri gibi konuşsalardı ne olurdu ? Belki hayali bir köy kurmaktan vazgeçilir, ancak devletin yapabileceği muazzam işler yerine çok daha basit, fakat bize çok daha fazla hitab eden bir işe el atılırdı, belki doğuran rakkamların cazibesine kapılan hatipler daha az alkışlanır, ama senelerden beri Türk Kadınlar Birliğinin Türk kadınının derdine neden cevap veremediği teşhis edilirdi. Belki bir de-lege Genel Kurula yeni çalışmasında yeni bir yol çizer, bir ışık tutardı. Işığın ve ilhamın daima yukardan, daima büyüklerden geldiği doğru değildir. Davaları gösterecek olanlar asıl o dâvaların içinde yoğurulanlardır. VIII nci Türk Kadınlar Birliği işte böyle sessiz, hâdisesiz bol alkışlarla geçmiş, seçimler aşağı yukarı kulis faaliyetlerine uygun şekilde neticelenmiştir ama, hâdise çıkmamış mıdır ? Hâdise çıkmıştır. Hem de seçimlerden sonra Kardeş kardeş» her şeyi hoş görerek, tenkitsiz çalışmak yolu tutulduğu halde, en sonunda seçimlerin tasnifine beklenilmeyen tesirler karıştırılmış ve işte o zaman kuzu kuzu her şeyi alkışlıyacağı tasavvur edilen delegeler aslan kesilmiş,' haklarını istemesini, -hem de ne olgun ne güzel şekilde haklarını istemesini-bilmişlerdir. Bu hak biraz da çaresizlik içinde kendilerine tanınmış, tasnif tekrar edilerek oyların miktarında hatırı sayılır farklar bulunmuş, mesuller haysiyet divanına verilmiştir.

Ama öyle zannediyoruz ki, a-çıklanan ve tashihi yoluna gidilen bu hâdise kongreye, sindirilmek istenen vehim havasından çok daha fazla şeref vermiştir. Çünkü bize lâzım olan şahıslar, semboller ve isimler değildir. Bize lâzım olan sağlam müesseseler, prensipler ve nizamlardır.

Evet, Genel Kurul üyeleri bu işleri evlerinden ayırdıkları zaman zarfında yapıyorlardı. Bu bakımdan onları taktir etmek mümkündü ama. yapılan iş kifayetsizdi. Bu hakikat giz-lenmemeliydi. Koskoca bir Kadınlar Birliği merkezinin iki sene zarfında yaptığı iş. bir kreş açmaktan, 'birkaç rapor hazırlamaktan, çok çocuklu bir anneye bir dikiş makinesi he-diye etmekten, anneler günü rozet dağıtmaktan, üç ev ekonomisi kulübü açıp, radyo konuşmaları yapmaktan ibaret kalmamalıdır. Türk Kadınlar Birliğinin tüzüğünü çok iyi bilen Genel Kurul Üyeleri bunun kifayetli bir çalışma olmadığını pek âlâ takdir etmektedir. Memlekette iktisadî buhran neticesi doğan bir karaborsa, bir geçim derdi vardır. Türk Kadınlar Birliği, bu dâvayı halledemez ama, hiç değilse halli için niçin uğraşma-sın? Memlekette inkılâplarımızı zaman zaman tehlikeye sürükleyen bir gerileme, bir bocalama vardır. Bunun için ne düşünülmektedir ? Memleketimiz zaman zaman tabiî felâketlere uğramakta, bir sel gelip yuvaları sökmekte, yer sarsıntıları köyleri yok etmektedir. Türk Kadınlar Birliğinin bu yaraları, manevî bir kuvvet sarfe-derek sarması mümkün değil midir? İzmit faciasında yavrularım kaybetmiş anneler anneler gününü, nasıl geçirmişlerdir, hiç düşünülmüş müdür? Bir zamanlar açılmış olan okuyup yazma kursları neden devam et-tirilmerniştir? Türk Kadınını fikren kalkındırmanın ilk şartı onu okur yazar yapmak değil midir? Ama onüç çocuklu bir anneye dikiş makinesi verilmesin mi ? Elbet verilmelidir. Ev Ekonomisi kulüpleri açılmasın mı? Elbette ki açılmalıdır, elbette pasta-reçel müsabakaları yapılmalıdır. Yapılmalıdır, ama bunların yanında başka şeyler, daha esaslı şeyler de aramak delegelerin hem hakkı- hem de vazifesidir. Zaten bir delege, Müfide İlhan, bu derdin çaresini de göster-miştir: Genel Kurul ile Ankara idare heyeti bir olmamalı derhal ayrılmalıdır. Türk Kadınlar Birliğim idare edecek olan Genel Kurul, elbette ki Ankarada fazla faaliyet göstermiye-cektir. Müfide İlhan. Türkiyenin ilk belediye reisi olan hanımdır Anka-raya yerleşmiş olması. Kadınlar Bir-liği için bir kazanç olabilir çünkü, yedi çocuk annesi olan bu çalışkan öğretmen, samimiyette ve büyük bir açık kalplilikle "beni seçerseniz çalışırım" demiştir. Ama Müfide İlhan kulis faaliyetlerine girmemiştir, girmeğe lüzum görmemiştir. Zira o, çalışmak isteyenin seçileceğine emindir.

Türk Kadınlar Birliği VIII nci kongresi münasebetiyle Türkiyeye davet edilen Tunus Kadınlar Birliğine mensup üç hanım da kongrede hazır bulundular. Habib Burgibanın yeğeni olan Saida Sassi güzel bir konuşma yaparak Tunus Cumhuriyetinden, medeni haklarına kavuşan Tunus kadınından bahsetti- Uzun u-zun alkışlandı. Türk Kadınlar Birliğinin Tunus Kadınlar Birliğine gösterdiği hu yakınlık bütün delegeleri çok memnun etti. Atatürkün izinden yürüyen Burgiba iki memleket ara-sında müşterek bir bağ kurmuştu-ve Türk kadını Tunustaki kadın inkılâplarını büyük bir alâka ve zevkle takip ediyordu. Tunus Kadınlar Birliği, mensuplarının şerefine verilen çayda. Tunuslu hanımlar Ayşe Tav-bekin yanına gelerek kendisim tebrik ettiler. Anlaşılan Tunuslu hanımlar konuşmasını bilen delegeleri seviyorlardı ve Türkçe bilmedikleri halde. Ayşe Tavbekin yerinde ve iyi konuştuğunu anlamışlardı.

AKİS, 24 MAYIS 1956

C E M İ Y E T

Rusların ve peyklerinin Sputniğin, Amerikanın ve Batılıların ise atomium'un gölgesinde XX. yüzyılın devasa meyvalarını teshir ettikleri Brüksel Fuarında biz neyi teşhir edip te övüneceğiz diye üzülenler ve Brüksele gönderilen Görülmemiş Kalkınma panolarına bakıp bakıp göğüs geçirenler geçen haftanın sonunda bir dereceye kadar teselli buldular. Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı, Brükselde teşhir edilecek olan panolardan, şiş kebabından ve Türkiyede bulunmayan Türk kahvesinden sonra nihayet alâka çekici bir şey bulmuştu. Bu, Dior'u- Carven'i ve Jack Fath'ı bile imrendirecek kadar güzel olan Türk elbise modelleridir. Brükselde adımızı duyuracak olan tek şey, yerinde bir teşhisle tesbit edilmiştir

Geçen haftanın sonunda bir öğleden sonra Hilton Otelinin lobby'sindeki kalabalık canı yükrekten bu kanaata varmıştır. İstanbul sosyetesinin -kalbur değil de- elek üstü hemen bütün hanımlarının hazır bulunduğu bir defilede teşhir edilen ve Olgunlaşma Enstitüsünün aylarca süren cansiperane gayretlerinin meyvası olan bu birbirinden şık elbiseler, daha Brüksele gitmeden İstanbulda yüzlerce müşteri buldu.

Hiltonun dört bir tarafı camlarla kaplı holüne giren şık kıyafetli ve zarif tavırlı hanımlar telaşlı adımlarla yeşil halıların üzerinde yürüyerek evvelâ sola, biraz sonra da sağa kıvrılarak merdivenlerden zemin kata indiler. Hemen hepsi de Çocuk Dostları Derneğinin tertiplediği defileli çayın başlıyacağı saati kaçır¬mamak telâşındaydılar. İstanbulun hamiyetli hanımları, bundan sekiz yıl evvel bir araya gelerek kimsesiz çocukları halk dilindeki adiyle "Köprü altı çocukları" nı islah ve cemiyete faydalı bir hale sokmak gayesiyle Çocuk Dostları Derneğini kurmuşlardır. Süreyya Ağaoğlunun Başkanlığındaki hamiyetli hanımların kalblerinde yatan aslan. Amerikadaki ve İngilteredeki "boys town"lara benzer hiç olmazsa bir tane çocuk sitesi meydana getirmektir. Fakat zenginlerimizin tek rarlanması lüzumsuz alâkasızlığı dolayısı ile çocuk sitesi, hayallerin ve rüyaların malı olmaktan ileri gidememektedir İşte böylesine ulvi gayelerle hareket eden Çocuk Dostları Derneğinin becerikli Gelir Kolu, Beynelmilel Brüksel Fuarında teşhir edilmek üzere hazırlanan Olgunlaşma Enstitüsünün kadın elbiseleri kolleksiyonunu Brükselden evvel İstanbulda verilecek bir çayda teşhir ettirmeğe muvaffak oldular.

Türk kıyafetleriyle iki manken

Bu surat kime?

Çaylı defile, gerçekten. İstanbulun müşkülpesent sosyetesi için son zamanların en cazip hâdisesi oldu. En şık ve zarif kalabalık ile artık "yok" denemiyecek Türk modasının en güzel temsilcileri aynı çatı altında toplandılar. Şayet bu toplantıda bir yoklama yapılsaydı, İstanbul sosyetesinin eleküstü hanımlarının mevcut olmayanı çıkmıyacaktı.

Defileli çayda Ankaralı misafirler de vardı. Bunlar daha ziyade eşleri Dışişleri Bakanlığında vazifeli hanımlardı. Cumhurbaşkanı ile Batı Almanyaya giden eşleri ile buluşmak üzere İstanbula gelmişlerdi. Genel Sekreter Melih Esenbelin eşi Emine Esenbel, Protokol Umum Müdürü Veysel Versanın eşi Mübeccel Versan ve Sıtkı Yırcalının yerine Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığına getirileceği şayiaları dolaşan Halim Alyot bu Ankaralı misafirler arasındaydı.

Brükseldekl Türk Pavyonu için hazırlanan elli elbise Olgunlaşma Enstitüsü için şüphesiz bir zafer sayılabilir. Eski Türk kadın kıyafetleri ile. son dünya moda cereyanlarının telafi suretiyle, rengârenk ve muhteşem bir kolleksiyon meydana getirilmiştir. Cömertçe kullanılan yerli motifler ise bambaşka bir espri yaratmış ve büyük bir orijinalite teşkil etmişler. Türk giyim zevkinin ve modasının kaynağı ve hareket noktası zekice keşfedilmiştir. Modern zevke eski maya katılmış, ortaya bir takım harikulade neticeler çıkmıştır. Anadoludaki köylü kızın gelinlik havlusunun kenarına işlenen motifler, Olgunlaşma Enstitüsünün meselâ çuval biçimi gece elbisesinin eteklerini süslemektedir. Süleymaniye- Sultanahmet gibi camilerin icinde görmeye alıştığımız çini motifleri ise meselâ trapez hattı modeli bir gece mantosunun etollerini tezyin etmektedir. Eskinin en küçük nüansı dahi ziyan edilmeden, yenilenmesinin, tazelenmesinin sırrına erişilmiştir-

Defilenin mankenleri

"Biz Çamlıcanın üç gülüyüz..."

Çaylı defilenin davetlileri arasında iki siyasi şahsiyet de yer aldılar. Bunlardan birincisi B. M. M. Başkanı Refik Koraltan, ikincisi de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Lütfi Kırdardır. Koraltanın ailesi efradından oldukça (büyük bir kalabalıkla salona girmesi ve pistin hemen kenarında hazırlanmış büyük masaya yerleşmesi yekdiğerini titizlikle tetkik eden ve kesif bir dedikoduya dalmış olan sosyete hantallarını pek alâkadar etmedi. Ancak iki İstanbul milletvekilinin genç hanımları Perizat Perin ve Bülend Bekdik, politikacı hanımlarına has bir dikkatle Koraltanın gelişini farkettiler ve civarlarındaki bir kaç hanımla birlikte alkış tuttular. Böylece de Perizat ve Büled hanımlar -kocaları Mithat Perin ve Nihat Bekdik-, karılarının kocalarına her sahada yardımcı olması prensibinin tatbikatçıları olarak takdir topladılar. Perizat Perin, eşinin Başbakanın refakatinde çıktığı egzotik Uzak -Doğu seyahatinden dönüşünde hediye olarak Japonyadan getirdiği inci kolye ile nazarları bilhassa üzerinde topluyordu.

Koraltan defile ile son derece yakından alâkadar oldu. Mankenleri masasına çağırtıp iltifat etti. Gördüğü şaheserler karşısında büsbütün heyecanlanan heybetli Başkan» Olgunlaşma Enstitüsünün saçları yer yer kırlaşmış orta boylu mütevazi müdiresi, aydınlık yüzlü Refla Övüncü de masasına davet ederek takdir hislerini ifade etti.

Hatta bir aralık coşarak gür sesinin enı yüksek tonlarından biriyle "Ölmüşü diriltiniz, Parisi dize getirdiniz" diye konuştu. Müteakiben de, Husus! Kalem Müdürüne emir vererek, Çocuk Dostları Derneğine bağışta bulundu ve bir kere daha gönülleri fethetti.

Defilenin yapıldığı salonun dışı da başlı başına bir âlemdi. Karagöz Barın önünde paravanalardan bir odacık yapılmıştı. Mankenler burada soyunup giyiniyorlardı. Olgunlaşma Enstitüsünün mankenleri hepsi de birbirinden mahir ve güzeldiler. Fakat en fasla sükseyi incecik, sülün gibi vücuduyla Lâle Uslu yaptı. Lâlenin eski halini bilenler bu usta kızdaki gelişmeyi hayretle karşıladılar. Lâle Uslu, pozları, mimikleri, tavırları ve ahenkli hareketleri ile, .en değme profesyonel bir Fransız mankeni ile rahatça boy ölçüşebilir. Sevim Ergeneli, Nuran Talaş ve Saime Bakbayda da kusur bulmak pek kolay değildir. Ancak zaman zaman bazı mankenlerin güler yüzleri asılıveriyordu. Bunun sebebi hikmeti bir türlü anlaşılamadı.

Defile, güzel mankenleri ve kıyafetleri ile tam bir başarı kazandı. Her modelin teşhirinde İstanbul sosyetesi hanımları gözlerini dört açtılar. Bazıları evlerindeki zengin gardroplarını beğenmez oldular. Avrupadan giyinmeğe alışık olanlar da memlekette böyle güzel kıyafetler yapıldığım görünce afalladılar. Siparişler yağmağa başladı.

Hafta içinde Kadıköy evlenme dairesi orijinal bir merasime sahne oldu. Fenerbahçeli Memduh Eren nikahlanıyordu. Tarafların şahitliğini Şemsettin Günaltay ve Fazıl Şerafettin Bürge yaptılar. Davetliler nikâh şekeri yerine birer kitap -Varide yayınlarından- alınca şaşırıp kaldılar. Kitapların üzerinde matbu olarak şu satırlar yazılıydı: "Kitapsız sevgi ve hizmet olmıyacağına inananlar evlendiler. M. E. - G. E."

*

Geçen haftanın sonunda İrana giden bir uçakla memleketimizden ayrılan Dame Ninette de Valois ve Dame Margot Fonteyn adındaki iki bale ilahesi, Türkiyeden beraberlerinde kıymetli bir de hatıra götürdüler. Bu hatıra geçen hafta memleketimizde cereyan eden bir bale hâdisesi dolayısı ile asırlar boyunca bale eserlerinde Türklerin tesirini inceleyen ve Dost yayınları arasında neşredilen "Gönlü Yüce Türk" adındaki kitaptır ve bu iki bale ilahesine ithaf edilmiştir. Kitabın yazan Metin And, kitabının adını 18. asırda Türk sefiri Ahmet Resmi Efendi şerefine tertip edilen bir baleden almıştır. Kitapta Türklerle ilgili yüzden fazla bale çoğu başka yerde yayınlanmamış resim ve bale librettosu yer almaktadır. Kitapta İngiltere için de ayrı bir yerin bulunması misafirlerin gözünde hediyenin kıymetini -bilhassa arttırmıştır.

T i Y A T R O

Ankara

Aşk Acısı

Aylar var ki Büyük Tiyatrodaki "Çöl Faresi" umulmayan bir seyirciyle dolup taşıyor. Repertuvar tiyatrosu, bir an önce yeni Ur piyesle seyirci önüne çıkmak kararındadır. Bunun için "Hamletin hazırlıklarına başlanmış, fakat araya Brüksel Tiyatro Festivaline katılma meselesi girmiş* "On İkinci Gece" çalışmalarına başlanınca "Hamlet" suya düşmüştür. Hal böyle iken dahi. Devlet Tiyatrosu idarecileri mevsim sonuna bir piyes sıkıştırmaktan geri kalmadılar. Daha önceki yıllarda "Othello" ile "İki Başlı Kartal'ın başına gelenler, bu mevsimin sonu "Aşk Acısı"nın başına geldi. Bereket versin ki, "Aşk Acısı" pek öyle ahım şahım bir eser değildir. Piyesi Fransız yazarı Marcel Achard yazmıştır. "Aşk Acısı" Achard'ın son piyesidir, herhalde bu sebeple de, Edebî Heyet raportörü Lütfi Ay tarafından dilimize çevrilmiştir. Maksat, Achard'dan örnek vermek olsaydı Jouvet'in iki savaş arası oynadığı "Jen de 'l'Lune" temsil edilebilirdi. Yine Jouvet'in oynadığı "Korsan" da meseleyi halledebilirdi. Üstelik bugün 59 yaşına gelmiş olan Achard'ın şaheseri denebilecek olan "Benimle Oynar mısınız?" tercüme edilmiş olarak hazırdır. "Benimle Oynar mısınız?" bir sirk soytarısının iç dramından başka bir şey değildi ama meydan tiyatrosu şeklinde oynanmak gibi bir özelliği vardır. Hattâ geçen yıl Medrano sirki, ehli hayvan numaraları seyretmeye gelmiş olanlara bu eseri takdim etmiştir. Hem de Soytarı rolünü bizzat Marcel Achard oynamıştır.

Bir müzede olanlar

Yazarın günümün meselelerini ele alan piyesleri dururken yine de tarihi bir aşk hikâyesini dramatize eden "Aşk Acısı" nın seçilmesindeki sebebi anlamak oldukça güçtür. Olay Fransız tarihinde kaybolup gitmiş trajik bir aşktan ibarettir. 1618 de Bohemyalı Protestanlar. katolik Fransızlara saldırmışlar ve koyu bir katolik olan Richlieux'nün dolapları ile tarihte 30 yıl savaşları diye bilinen din savaşları başlamıştı. Marie de Surgeres, babası dualarım Fransızca okuyor diye - Protestanlar dualarım, katolikler gibi Lâtince olarak okumaz lar - katolik sevgilisi kumandan Ludovic de Rochenoire'yi sevmekten vazgeçmez. Piyesin esas olayı başladığı zaman Marie, Ludovici'in kâtibi Gaspard tarafından kaçırılmıştır. Daha sonra Marie evine dönmek zorunda kalır ve sonu gelmiyen bu aşk, zamanın romantik şairi olan Gaspard'ın şarkılariyle ilâhi bir aşk mertebesine yükselir. Piyesin sonunda Gaspard hayatım tehlikeye atarak Marje'yi tekrar Ludovic'e kaçırır. Fakat Gaspard. Marie'nin ağabeyisinin kurşununa kurban gider ve kârısı Stella, yıldızları okuyarak sevgilisinin öleceğim anladığı için daha önceden zehir içerek kocasının yanında can verir.

Şahap Akalın
Alnının akıyla çıktı

Marcel Achard, hikâyeyi günümüze İntikal ettirmek için fantastik bir görüşle esere bir prolog ile epilog eklemiş. Olayın cereyan ettiği şato bugün bir müze haline gelmiş ve bir Amerikalı genç kız bu müzeyi gezerken muhafız Jules'den bu aşk hikâyesini dinler. Yazarın eski bir olayı böyle allegorik bir motifle günümüze bağlaması, günün seyircisini kendisine çekmek ve ayrıca eserine bir tem kazandırmak istemesi yüzündendir* denilebilir. Çünkü yazar "Bugünün Kişileri" diye adlandırdığı Amerikalı genç kız, Jules ve karısı Elisa'yı "Geçmiş Zaman Kişileri" için de Marie, Gaspard ve Stella olarak kullanmaktadır. Halk ilâhileşen aşkın Ludovic ile Marie arasında olduğunu sanmaktadır. ama, asıl aşk Gaspard ile Stella arasındadır. Epilogda Amerikalı genç kız Fransada dillere destan olmuş, şarkılara ve tarihe geçmiş büyük aşk macerasını Jules'ten dinledikten sonra şöyle der: "Çoğu Zaman büyük büyük aşklar, ilâhi aşklar sandığımız aşkların gölgesinde gizleniyor."

Marcel Achard, Avrupanın kalbur üstü piyes yazarlarından değildi. Fakat ince aşkları anlatmakta usta olarak tanınmış, zeki, spritüel ve Fransız dilini iyi kullanan bir yazar olarak bilinir. Taşlandığı şu sıralarda, "Aşk Acısı" ile bir aşk hikâyesi anlatmak istemiş ol-

malıdır.. Achard, halkın büyük bir aşk diye bildiği Marie - Ludoviç hikâyesi altında» kendisine has bir deyişle Stella - ile Gaspard'ın tesadüfi bir ölümle biten aşklarını dile getirmiştir. Yazar esas olarak aldığı aşkı. piyese soktuğu küçük aşk temleriyle süslemektedir. Meselâ Celie, katolik askerlerin tecavüzlerine uğramak pahasına dillerde dolaşan Ludoviç'i görmiye gelir. Celie için Ludoviç gibi bir kahraman âşıkı görmek yedi kere namusunu kaybedip ipte sallanmıya değer.

Mazi hasreti

Bütün bunlara rağmen "Aşk acısı" nın günümüz seyircisini ilgilendiren bir tarafı yoktur. Nedense Fransız yazarları öteden beri yaşları ilerledikçe Fransa tarihindeki bazı trajik aşk hikâyelerini dramatize etmek temayülündedirler. Belki de bu yaşlanmıya yüz tutunca insana çöken maziye bağlılık hissinin belirtisidir. Meselâ Cocteau da "İki Başlı Kartal" da şair Stanislas'ın Kraliçe ile olan ve ölümle biten hikâyesini anlatmıştır.

Fransız seyircisi, kendi tarihindeki aşk hikâyelerini aşağı yukarı bilir, bunları aşkı dile getirmekte usta yazarlardan dinlemekten zevk alabilir. Ancak bu. Türk seyircisini ne dereceye kadar ilgilendirir? Mesele mücerret bir aşk hikâyesi dinlemekse, günümüz kişilerinin davranışları, kaygıları içinde günümüzün bir aşk hikâyesini sahnede görmek daha yerinde olur. Kaldı ki, Marcel Achard'ın eski bir olayı yeni görüşle sahneye getirmesi de bahis konusu değildir.

Oynıyanlar .

Eser Devlet Tiyatrosunda gerçekten büyük bir iyi niyetle sahneye konmuş, aşağı yukarı on beş günlük bir ömrü olduğu halde, gerek rejisör Şahap Akalın, gerekse oyuncular eski bir aşkın ince noktalarına inmiye çalışmışlar.

Şahap Akalın bilhassa prolog ile epilogla eski bir hikâyenin günümüzdeki yankısını göstermek bakımından başarılıdır. Bununla beraber Amerikalı genç kızın daha romantik bir davranış içinde ve bilhassa memleketimizdeki Amerikalı turist kavramına uygun olarak Gökçen Hıdıra yön vermesi yerinde olurdu. Eserin komik unsurunu teşkil eden muhafızlar» hikâyeden doğan trajik hava kotrast olacak şekilde yerinde düzenlenmiştir. Bunun yanında eserin doruk noktası olan Stella ile Gaspard'ın ölümünden önce trajik havanın iyice teksif edilmesi gerekmektedir-

Jules ile Gaspard rollerinde Kerim Afşar, Monserrat'dan beri aşağı yukarı ihmal edilmiş bir oyuncudur. Bu eserdeki oyunuyla bilhassa derinliği olan jön rollerinde kullanılması gerekli bir oyuncu olduğunu ispat ediyor.

Gökçen Hıdır. bir türlü atamadığı, sert sesler içindedir. Protestanlığına rağmen katolik Ludoviç'e duyduğu aşkı daha romantik plânda verebilirdi. Ludovic'te Haldun Marlalı, Gaspard karakteri yanında sönük kaldığından Kerim Afşarın oyunu yanında ön plâna geçemiyordu.

Handan Uran günümüzün kişisi olarak daha başarılıdır. Stella'da aşk acısı çeken bir kadın olarak iyi bir oyun çıkardığı söylenebilirse de, Stellanın yıldızlardan ölümü okuyan bir çingene olduğu düşünülürse oyununu zenginleştiremediği anlaşılır. İstikbali bilmekten doğan korkunun seyirciye aktarılması yerinde olurdu.

Muammer Esi, muhafız Saimpol'de bas sesiyle, Devlet Tiyatrosunun sağlam bir komedi ve dram oyuncusu olduğunu bir kere daha ispat etmektedir- Kullandığı mimikler. ayak hareketleri ile kadınlara düşkün, şakacı bir fransızın ince noktalarını vermekte ustaydı. Atilâ Eldemin de Muammer Esinin oyununa ayak uydurduğu söylenebilir.

Müşavirde Suat Taşer, yer aldığı sahnelerde oyunun durgun gidişini canlandırması, kendisine bir kompozisyon çizmiş olmasiyle belki de en iyi oyununu çıkarıyordu. Celie'de Ayten Kaçmaz, okuldan yetişmemiş olmasına rağmen işveli bir kadındı ve oyunun genel seviyesinin bir hayli üstüne çıkmaktadır-

"Aşk Acısı", günümüz meselelerinden uzak piyeslerden veya aşk hikâyeleri dinlemekten hoşlanan seyircilerin hoşlanacağı bir eser olabileceği gibi. mevsimin son eseri olarak boş bir salon önünde oynanma tehlikesi ile de karşı kalabilir

İstanbul

Anne Frank'ın sonu

Kır saçlı kırmızı yüzlü adam arkadaşlarını uğurladıktan sonra fakir odasına dönüp yatağının üzerine oturdu. Eliyle saçlarım karıştırıyor» yeniden ağlamamak için kendini güç tutuyordu. Gözlerim mecmua kapaklarından kestiği mayolu resimlerle kapladığı kirli duvara dikti. Kendisini son derece yalnız, bahtsız hissediyordu. Hayatı neden sevmediğini, dostları, arkadaşları tarafından neden hiç bir şeyi ciddiye almayan adam olarak tanındığını simdi daha İyi anlıyordu.

Şubatın ilk günlerinden itibaren Karaca Tiyatroda Anne Frank piyesinin temsil edileceği rivayetleri başlamıştı. Rejisörlüğü Cüneyt Gökçer yapacaktı. Anne Frank rolü Ankaradan gönderilen bir oyuncuya verilmişti. Gene söylentilere göre rol tevziatı Ula yapılmıştı. Bu arada Ankaraya da Karaca Tiyatro kadrosundan bu piyeste oynayacak oyuncular bildirildi. Bu oyuncular arasında Salih Tozan adı yoktu. O, bu tarz ciddi eserlerde oynayamayacak kadar tuluat geleneklerinin tesiri altında sayılıyordu. Rol dağıtımı yapıldı. Söylentiler doğru çıkmıştı Salih Tozana -kır saçlı, kırmızı yüzlü adam- rol verilmemişti. Yalnız bu arada ortaya bir aksilik çıktı. Anne Frank, Masif İskemle ile birlikte oynanacağı için haftalık temsil sayısı sekizden onikiye çıkarılmıştı. Her gün matine ve suare oynamak -hem de aynı para ile - oyuncuların işine gelmiyordu. Para ihtilâfının ilk neticesi Hayri Esenin istifası oldu. O zaman Hayri Esenin oynıyacağı Otto Frank rolü Turgut Boralıya verildi. Dussell rolüne de lütfen Salih Tozan getirildi. Bu arada Peter rolü için de dışardan Kâmran Yüce angaje edildi-

Çalışmalar başladı. Cüneyt Gökçer günde 9-10 saat didiniyor. İstanbul seyircisinin karşısına iyi bir oyunla çıkmak için uğraşıyordu. Çalışmalara başlandığından tanı onbeş gün sonra, tiyatro sahibi Muammer Karacaya şeref veren bir başarı kazanıldı. Seyirciler ve basın neticenin mükemmel olduğunda müttefiktiler. Ama bu, Yeşilköy D. P. Ocak Başkanı Karacanın pek hoşuna gitmedi. Daha ikinci gün, yapılan işin pek önemli olmadığını söylemeğe, geceleri oynanan Masif İskemleyi kastederek, "asıl sanat komedi oynamaktır" demeğe başladı. Bir tiyatro sahibi» kendi tiyatrosunun başarısını nasıl küçük görürdü? Bu ona şeref ve paradan başka bir şey kazandırmıyor, bir kötülük yapmıyordu ki.

Bu hal Nisan ayının sonlarına kadar sürdü. Yalnız bu arada işledikten sonra verilen aylıklar» artık siyaseti tercih eden Karacaya yeniden hususî bir makyaj odası yaptırılmağa başlanması sebebiyle verilemez oldu. İdare Müdürü Karakaş, bir ay içinde oyunculara topu topu 3 kere 50 şer lira dağıttı. 800-1200 lira arasında maaş alan oyuncuların bir ayda ellerine geçen 150 Ura ile nasıl geçindikleri tiyatro sahibini zerre kadar alâkalandırmıyordu. Parasız kalan oyuncular, muhasebeye baş vurup her seferinde elleri boş dönerken günün birinde Karacanın, villasındaki merdivenleri yıktırıp, yenisini yaptırmak kararını aldığını Öğrendiler. Düşünüp taşındıktan sonra da, merdivenlerin yapılmasında

kendilerine düşen fedakârlık payından kaçınamayacakları kararına vardılar. O akşam, eve ancak Sadettin Erbilden aldığı beş lira borç para ile dönen, Salih Tozanın ertesi gün ceplerinin para ile dolu olduğunu gören arkadaşları şaşırdılar. Salih Tozan ise hem ağlıyor, hem de artık tiyatroya gelmiyeceğini söylüyordu. Bir akşam evvel beş lira borç aldığında cebinde yalnız 35 kuruşu vardı. Ama şimdi, iki film için mukavele yapmıştı. Cebi. para dolmuştu. Bugüne kadar bunu yapmamak için çok gayret sarfetmişti. Anasına para vermesi lâzımdı, aç yaşıyamazdı. Bu çıplak oda için de mal sahibi kira istiyordu. Eğer bu zorluklar olmasa Karacanın villasının merdivenlerinin bir an evvel bitmesine yardım onun için de bir zevk olacaktı.

O gün oyun, seyirciye Tozanın eksikliği fark ettirilmeden oynandı!

Bir cumartesi günü idi. Meşhur elli liralıklar dağıtılmıştı. Masif İskemlede rolü olmadığı için tiyatroya gelmeyen ve bu yüzden para almayan Kâmran Yüce, İdare Müdüründen gelmediği gün dağıtılan paradan hakkı olan elli lirasını istemektedir. Ama idare Müdürünün cevabı basittir: "O gün bulunsaydın!" Kâmran Yüce şaşırmıştır. Fakat bu şaşkınlık uzun sürmiyecek 8 senelik oyunculuk hayatında ilk defa başına gelen bu hâdise Yüceye kararını verdirecektir. Arkadaşlarının yanına dönünce, "artık" diyecektir. "ya hakkım olan bütün parayı verirler,' ya da yarından itibaren ben de oynamam"

Kulağına yetiştirilen bu haberden endişeye düşen İdare Müdürü' o günkü oyunun sonunda Kâmran Yüceye daha önce dağıtılmış olan 50 liranın yanına bir 50 lira daha katarak 100 lira uzatacak» fakat, "artık hakkımın hepsini vermezseniz oynamam" cevabım alacaktır. O zaman bay Karakaş aktörün arkasından hayretle bakacak ve bu kadar senelik meslek hayatında görmediği bu küstahlığın kendisine vız geldiğini ve daha seksen tane oyuncu bulup- oynatabileceğini düşünecektir. Ertesi gün de, bulacağım düşündüğü seksen oyuncudan biri olarak sahneye kendisi çıkacak ve Anne Frank piyesinin son temsilinde şahikalar yaratacaktır. Sonra Ankarada Küçük Tiyatroda oynanacağı gazetelerle ilân olunan piyes repertuardan kaldırılacak, satılan biletlerin parası iade edilecektir. Ayrılan iki kişi için de seksen kişi- arasında bir imtihan açılacaktır. Çünkü aktör, Yeşilköydeki villanın merdivenlerini yapan amele kadar boldur. Hem yapılan imtihanda seksen kişinin hiç biri kazanmasa dahi. perdeci Peter rolüne, marangoz da Herr Dussell rolüne çıkarılabilir. Fakat ah şu aynı sebeplerden tiyatrodan -birkaç gün önce- ayrılan Gülriz Türkkan olmasa ve mukaveleli bulunduğu için icraya müracaat etmeseydi..

M U S İ K İ

Besteciler

Saygun'a madalya

Besteci Adnan Saygun geçen hafta, kendine lâyık görülen bir mükâfatı almak üzere, Londraya gitti. Bu mükâfat, İngiliz bestecisi Sir Arnold Bax tarafından, piyanist Harriet Cohen'in adına izafeten ihdas edilmiştir ve bu yılki adı da "1958 Jan Sibelius Mükâfatı" dır. Adnan Saygun, gerek bestecilik, ve gerekse müzikoloji - bilhassa folklor- çalışmaları dolayısiyle bu mükâfata lâyık görülmüştür.

Geçen hafta Londrada yapılan, mükâfat kazanmış diğer sanatçıların ve Türk, İsveç. Fransız, ve İspanyol elçilerinin hazır bulundukları bir toplantıda Adnan Sayguna madalyası ile birlikte, kırmızı beyaz kordelalı bir defne yaprağı çelengi verildi.

Öte yandan Amerikada, Saygunun eserlerinin naşiri Southern Music Publishing Co. bestecinin bir eserinin notasını yayınlamış bulunmaktadır. Bu eser, bir piyano sonatinidir. "Musical America" dergisinin tenkitçisi sonatinden şöyle bahsetmektedir.

"Türk bestecisi A. Adnan Saygunun Southern Music tarafından yayınlanan sonatini güç bir parçadır. Bu muğlak eser hem kulak için, hem de parmaklar için pek zorlu Aman vermeyen disonansların ve ritmik karışıklıkların doldurduğu 15 sayfadan meydana gelmiş. İlk bakışta yeni, garip ve çirkin olan pek çok şey gibi, itici, cesaret kırıcı bir cazibe taşıyor. Besteci, en beğendiği tertibi -çarpışan ikincileri ve terslerini- ısrarla- lüzumundan fazla kullanıyor. Eser, bir meşe ağacı gibi, bir fikir tohumundan doğuyor ve büyüyor. Teccata'vari son muvmanda besteci 7/16 ölçü işareti dahilinde iki-üç-iki ritm biçimlerini çeşitli birleşimler halinde kullanıyor. Böyle bir ritmik bünye işaret edildiği gibi prestissimo (yani son derece hızlı) çalındığında telâşlı ve sinirli bir enerji husule geliyor"

Sanatçılar

Diplomasi ve musiki

Cumhurbaşkanı Bayarın son Almanya ziyaretinde diplomasi ve musiki elele verdiler. Bayar, ileri gelen birkaç Türk musikişinasının, ziyaret günlerinde Almanyada bulunmalarım sağlamıştı. 10 Mayıs Cumartesi gecesi, Bonn civarında Petersberg otelinde verilen bir ziyafet ve resmikabulde bu musikişinaslar, Türkiye ' Cumhurbaşkanının. Alman Cumhurbaşkanı Theodor Heuss'un ve Başbakan Konrad Adenauer'in huzurunda bir konser verdiler.

Bayarın ziyareti münasebetiyle verilecek özel konserler için Türkiyeden kemancı Suna Kan ve kendisine refakat etmek üzere piyanist Mithat Fenmen Paristen piyanist İdil Biret ve Milanodan da soprano Ferhan Onat çağrılmışlardır. Petersberg otelindeki resmikabulde, ziyafetten sonra, Bayar, Heuss ve Adenauer'in etrafında buuundukları sofranın karsısında önce Suna Kan, Wieniawski'nin "Polonaise brillante" ve Beethoven'in bir Romance'ını çaldı; sonra da Ferhan Onat. Donizetti'nin "Lucia di Lammermoor" undan bir arya söyledi, yemek sonrası rehaveti, bu küçük konserin büyük bir ilgiyle dinlenmesini önlemedi.

Danny Kaye orkestra şefi

Dimitri Mitropulos. Weber'in "Fi-. eischütz" uvertüründen, Richard Strauss'un "Salome'nin Dansı" ndan ve Falla'nın "Üç Köşeli Şapka" süitinden meydana gelen programım bitirmişti. New York Filarmoni Orkestrasının emekli sandığı menfaatine verilen konserin ikinci kısmında dinleyicileri, eğlenceli olaylar bekliyordu- Antrakt sona erip de herkes yerimi aldığında sahneye, Mitropulos yerine, uzun boylu, kırmızıya çalan sarı saçlı bir adam çıktı. Elinde bir tane değil, birçok şef değneyi vardı. Önce gitti, başkemancı John Corigliano'nun elini sıktı; fakat bununla yetinmedi- Orkestra üyelerinin bir bir elini sıkmağa başladı. Bu ara kadın arpçıları ve bir kontrabasçıyı öptü. Sonra kürsüye çıktı. Değneğini salladı. Fakat Değnek kırıldı. Bir daha salladı. Değnekten bir parça daha koptu. Değnek küçüldükçe orkestradan çıkan ses de küçülüyordu. O günkü konserin geri kalan kısmı, halkın çılgınca kahkahaları 'arasında geçti. Büyük Komedyen Danny Kaye musikiyle nasıl mizah yapılabileceğini çok İyi biliyordu.

Bir tenkitçinin de dediği gibi Danny Kaye, halkın nasıl coşturulacağım da çok iyi bilen bir güldürücüydü, başka bir deyimle bir "halk virtüözu" ydu. Bir başka tenkitçi ünlü komedyenin idare ettiği her parçada -Rossini'nin "Hırsız Saksağan" uvertürü, vs.- ister dosdoğru çaldırsın, ister nükte uğruna paramparça etsin, hiç bir zaman musikîden ayrılmadığım, hiç bir zaman yanlış giriş işareti vermediğini belirtti.

Danny Kaye. 1954 yılından beri, orkestraların emekli sandıkları menfaatine, böyle konserler verir. Geçen yıl Boston Senfoni Orkestrasını idare etmiş ve konserinden sonra şef yardımcılarından biri şöyle demiştir: "Biz, ömrümüzün yarısını partisyonları öğrenmekle, öteki yansım da partisyonların içindekileri halka aktarmıya çalışmakla geçiririz: o tek bir nota bile bilmediği halde, bu işi bizden daha iyi yapıyor." Dimitri Mitropulos da onun hakkında şunları söylemiştir: "Danny Kaye bu işi ciddiye alsa, şeflik çalışsa- komedyenliği kadar parlak bir orkestra şefi kazanırız."

S İ N E M A

Filmler

Geç olsun da...

Dört yıllık uzun bir bekleyiş devresinden sonra, İstanbul sinema meraklıları William Shakespeare'ın sayıları bir düzineye varan trajedilerinden "Jül Sezar" ı nihayet seyretmek fırsatını elde ettiler.

Hollywood'un tanınmış ve kabiliyet yüklü rejisör yazarlarından Joe Mankiewickz'in cesur "bir tecrübe diye vasıflandırılan çok yıldızlı. 120 dakikalık bu mükemmel Shakespeare kurdelesi İstanbul seyircisini tam manasıyla tatmin etmiş görünmedi. Bunun sebebini herhalde Marlon Brando meraklılarıyla William Shakespeare meraklılarının henüz bir salonda aynı filmde haşır neşir olacak dereceye gelmemiş olmalarında aramak gerekir. Üstelik bu iki gruba bir de Jül Sezar deyince çok yıldızlı olduğu kadar çok geniş kadrolu dört başı mamur bir temaşa filmi seyretmek isteyen seyirci grubunu da ilâve etmek lâzımdır.

Shakespeare'in yazdığı esere tamamı tamamına uyarak devam eden film boyunca iki saat müddetle Marlon Brando meraklıları, bu aktör filmin ortasından sonra devamlı olarak gözükmeye başlayıncaya kadar epey sabırsızlık emaresi gösterdiler-

Filmin sonunda seyirciler arasında. "Brandoya çok az rol vermişler" diyenler olduğu gibi, eserin bir Shakespeare trajedisi olmasına rağmen ölenlerin sayısını fazla bularak. "Yahu filmde amma da adam doğrandı"-d.iyenlere de rastlamak mümkündü- Bütün bu seyirciler arasında, diyalogları gerektiği gibi takip edemeyip filmi bir daha görmek isteyenlere ve bazı diyalogları filmdeki aktörle birlikte aynı anda ingilizce tekrarlayan su katılmamış Shakespeare meraklılarına da rastlamak kabildi.

William Shakespeare'in ölümle sık sık yüzleşilmeşine rağmen şahane şiiri yet -ifadesiyle dokuduğu ve geçen yılların bir türlü kıymetini eksiltmediği "Jül Sezar" trajedisinde de, Roma tarihinin dev şahsiyetini ele almaktadır. Onların içinde bulundukları durumu ve birbirlerine karşı olan mücadelelerini tarihe sadık kalarak kendi görüş zaviyesinden analiz etmeye çalışmakta ve en son hükmü de seyirciye bırakmaktadır.

Şimdiye kadar Shakespeare trajedileri, birçok filme mevzu teşkil etmiş ve bunlar arasında Orson WelJes'in çalışmaları müstesna, hepsi de büyük başarıya ulaşmışdır. Bunlar arasında bilhassa Shakespeare anlayışının üstadı olan prodüktör-rejisör-aktör Sir Laurence Olivier'in "4. Henry", "Kral Richard" ve "Hamlet" filmleriyle rejisör George Cuckor'nn Norma Shearer, Leslie Howard ve Joe Mankdewickz'in bir Shakespeare denemesiyle karşı karşıyayız. Şimdiye kadar müzikallerden dramlara, komedilerden casus filmlerine kadar ele aldığı çok farklı mevzularda alkışlanacak bir başarı gösteren Joe Mankiewickz memleketimiz sinema meraklıları tarafından iyi tanınan bir film yapıcısıdır. Bundan evvel hem idare ettiği ve hem de mevzuunu yazdığı ve Linda Darnell, Jeanne Crain-Kirk Dougla.s gibi yıldızların oynadıkları "Üç Kadına Bir Mektup" filmiyle senarist olarak, Bette Davis, Marylin Monroe'nin oynadıkları "Hepsi Havva Hakkında" filmiyle rejisör olarak iki defa Akademi Mükâfatı kazanmıştır. Başrolünde James Mason'un oynadığı "Ankara Casusu" filminin dış sahnelerini çevirmek için memleketimize gelen ve burada uzun zaman kalan bu rejisörün diğer meşhur bir filmi de. mevzuunu kendi yazdığı ve Ava Gadner'in oynadığı "Çıplak Ayaklı Kontes"dir.

Marlon Brando
Seyircilerin sabrını taşırdı

Rejisör Joe Mankiewickz bu sefer "Jül Sezar" ile bundan evvelki filmlerindeki çalışmalarından ve bilhassa başlıca hususiyeti olan seyircide o tatlı kaşıntı hissini bırakan müstehzi ifadesinden ve iğneleyici hicivinden başka birşey veriyor. Onu tamamen bir Shakespeare etüdyeni ve aksettiricisi olarak görüyoruz. Nasıl ki Shakespeare tarihe açtığı penceresinden muayyen bir olayı ışık altına alıyorsa Mankiewickz de aynı şekilde bize kamerasıyla Shakespeare'in başarılı bir tahlilini yapıyor-

Mankiewickz, "Jül Sezar"ında kamerayı bir seyirci gözü gibi kullanıyor. Seyirciyi âdeta yerinden alıp sessiz bir müşahit rolünde hâdiselerin, hareketlerin içerisine sokuyor. Sahne çerçevesi içerisinde aktörlere yakın plândan çalışmasına rağmen. kamerasını gayet 'hareketli ve Zaman zaman da hisleri yakalayacak şekilde kuşbakışı bir üslûpla kullanıyor. Bazan Shakespeare üstadı sayılan Sir Laurence Olivier'den bile daha cesur, hamleli ve samimî bir havayla kamerasını aslında bir sahneyi doldurması gereken oyuncular arasında ve üzerinde akıcı bir Üslûpla gezdiriyor.

Shakespeare'in "Jül Sezar"ının mevzuu hemen herkes tarafından bilinen o meşhur tarihi hâdiseden ibaret. Bundan iki bin yıl kadar evvel askerî ve siyasî başarıları mey anında tanrıların sülâlesinden geldiğini iddia ederek Romanın başına İmparator unvanını alıp bir diktatör kesilmek isteyen Jül Sezar ile, onun isteğine karşı koymaya çalışan ve nihayet onu öldürmeye mecbur kalan asiller grubu arasındaki mücadele konu olarak işlenmiş Fakat Shakespeare. eserinin düğüm karakteri olarak Jül Sezarı değil de Markus Brutusu ele almış. Tarihlerimizde biraz da fazla bir gayretle Sezarın lehine olarak bir arkadan' gammazlayıcı ve "Sen de mi Brutus." sözüyle bîr bıçaklayıcı olarak karakterize ettiği Marktis Brutusu eserde hakikate daha yakın bir şekilde görüyoruz. Shakespeare'in eserine esas .olarak, zamanımızdan 1500 yıl kadar evvel yaşamış ve tarihteki büyük adamlara dair ilk biyografileri kaleme almış Plutark'ın Sezar, Brutus ve Antonius için yazdığı biyografileri temel tuttuğunu dikkate alırsak kendisine hak vermek icabetmektedir.

Filmde yedi tanınmış yıldız haricinde diğer yardımcı rollerde gene tanınmış karakter aktörleri oynuyor. Diktatör ve imparator olmak heveslisi Jül Sezar rolünde Louis Calhern oynuyor ve "Etrafımda uykusunu almış şişman ve tembel kimseler görmek isterim ancak onlar tehlikesizdir" diye konuşuyor. Romayı Sezardân fazla seven ve Romanın hürriyeti için Sezarın diktatörlük emellerine karşı koyan Markus Brutus rolünde oynayan James Mason, "Sezar birkurt olmaya hevesli değil fakat ne yapsın ? Eğer Romalılar korkak olmasalardı o kurt kesilmeye niyetlerimıezdi." diyor. Kibirli ve Sezarı daha ziyade kıskançlığından çekemiyen ve ondan intikam almaya çalışan asi! Kasius rolünde ise İngiliz sahnesinin en büyük aktörü olarak vasıflandırılan John Gielgud oynuyor ve "Bir zamanlar nehirde yüzerken kendisini kurtarmam için bana yalvaran Sezara bak şimdi bu adam bir tanrı oldu", di-; ye konuşuyor. Sezarı sevdiği kadar asıl gayesi onun yerini almak olan Antonius rolünde Marlon Brando ise, Sezarın suikastten sonra cesedi basında onu öldürenlere, "Ben bıçaklamuzla Ölmeye lâyık değilim, o dün-

yanın en asil kanına bulandı, diyor.

Diğer rollerde Edmond O'Brien. Deborah Kerr- Greer Garson ve karakter aktörlerim görüyoruz.

Filmin suikast sahnesi seyirciyi bıçakların vücuda girişinden irkitecek ve aktörlerin eline bulasan kandan tiksindirecek kadar realist Ve hissettirici çevrilmiş. Esasen suikast sahnesinde Sezarın kendisinden bir af talebinde bulunurken önünde diz çökenlere, "Kararımdan dönmem. Ben Kutup yıldızı gibi sabitim. Onun kadar şahanesi yoktur ve yer değiştirmeyen tek yıldızdır" diye konuşurken ve onu takiben cesedi başında Brütüsün mertçe ve samimiyetle. Antonius'un kurnazca ve kışkırtıcı şekilde halka yaptığı konuşmalar sırasında Mankiewickz, filmle beraber idaresinin de zirvesine ulaşıyor.

Shakespeare'e sadık kalabilmek gayesiyle filme adapte edilen bir sahne tekniğiyle çevrilen filmde Mankiewickz tiyatro hududunda taşımağa dikkat ettiği gibi. tiyatroya nazaran filmin sağladığı geniş görüş zaviyesine de itibar etmiyor. Film Marküs Brütüsün naşı başında Antonius'un "O yaradılıştaydı ki, ona tam manasıyla bir insan denebilirdi" sözleriyle nihayet buluyor.

Sezar rolünde Louis Calhern ve diğer rollerdekiler de kendilerinden bekleneni veriyorlar ama Shakespeare'in asıl iki kahramanını canlandıran İngiliz aktörü John Gielgud ve James Mason kabiliyetlerinin tabiriyle izah etmek gerekirse, "Karşılıklı sahnelerinde adeta birbirlerine dokunmadan güreşiyorlar..' Marlon Brando biraz da Mankievickz'in yardımcı kamera plânlamalarıyla her zamanki gibi kuvvetli ve kendi özel oyun stilinin tekrarlayıcısı. Seyirciye biraz Napoleon Bonapart karakterindeki oyununu hatırlatmasına rağmen yadırgatmıyor.

' Filmin fon müziğini besteleyen Miklos Rozsa'da Shakespeare'in şiiriyet ifadeli heyecanına uygun haşmetli müziği dikkat dağıtmıyacak şekilde filmin sonuna kadar yürütüyor.

Filmin son sahnesinde, o zaman lar henüz bir yıldız namzeti olan Edmund Purdom'un ufak bir rolü var Brütüsün sadık hizmetkârı rolünde oynuyor Bu filmi çevirdikten sonra meşhur olan ve yarım düzineye yakın filmi memleketimize gelen Edmund Purdom'un, Avrupada Unda Christian'la dedikodulu bir aşk hayatı yaşadıktan sonra simdi yıldızı sönmüş bulunuyor. Bu hâdise bile. Jül Sezar'ın memleketimize nekadar gecikmeyle geldiğini göstermektedir. Film ithalâtçıları da. bu çeşit filmlerin çok pahalı olmalarına karşılık çok seyirciyi alâkadar ettiğini, bu bakımdan memleketimize geç getirmek zarureti hasıl olduğunu ileri sürmektedirler Bu mevzuda kimin haklı olduğunu kestirmek bir türlü mümkün olmamaktadır.

SPOR

Tenis

Mevsimin başı!

Meyvaların olduğu gibi spor dallarının da kendilerine göre mevsimi vardır. Sıcaklar, Federasyon kupası ister devam etsin ister etmesin, bu hafta futbol mevsimini kapadı. Buna mukabil, gene bu hafta tenis mevsimi fiilen açıldı. İlk hareketler de Ankarada vuku buldu. Salı *günü,* meşhur teşvik turnuvası Cihad Özgenelin şampiyonluğuyla tamamlandı. Perşembe günü sekiz Bulgar tenisçi başkente geldi ve Ankara Tenis Kulübü takımıyla cumaya bağlıyacak olan karşılaşmanın hazırlıklarına geçti. Daha sonra, yeni bir turnuva daha tertiplenecektir.

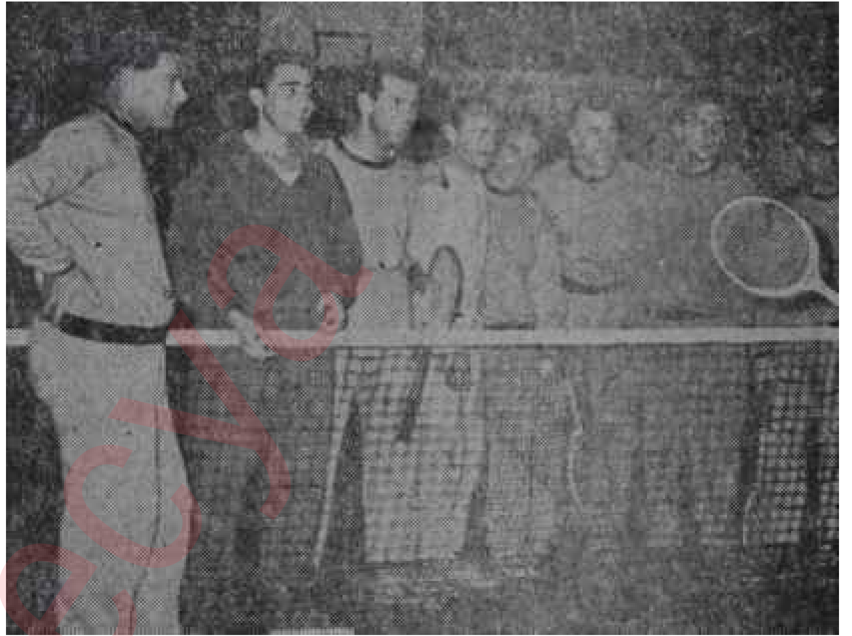
Teşvik Turnuvası umulduğu kadar cazip geçmedi. Daha ziyade "top toplayıcı" bir tarz tutturan Cihad Özgenel, finale kadar çıkan rakibi Engin Balaşı, daha ziyade asabını bozarak üç sette hezimete uğrattı. Buna mukabil çift erkeklerde beraber oynayan iki rakip» şampiyonluğu daha fazla hak ederek kazandılar. Bu haftanın sonunda başlıyacak olan Türk-Bulgar karşılaşmasına gelince, şimdilik Bulgarlar daha kuvvetli görünmektedirler. Her halde cumadan itibaren üç gün sürecek olan "yirmi maçlık turnuva" başkentin tenis meraklısı sosyetesini Tenis klübünün kortlarına toplayacaktır.

Top derdi

Fakat tenis mevsiminin açıldığı şu günlerde tenisçilerin büyük derdi toptur. Dövizle temin edilen topların sıkıntısı kendisini öylesine hissettirmektedir ki resmi maçlar için dahi kâfi top bulunmamaktadır. Halbuki, bir maçta bir kaç tane kutu açmak lüzumu kendisini hissettirmektedir. Tabii ilacı için döviz teinin edemeyen bir memlekette tenisçilerin "Allah rızası için top!" feryatlarına kulak veren çıkmıyacaktır ama, ihtiyacın pek az bir dövizle temin edilebilme imkânı bir ümit yerine geçmektedir.

Ankarada havalar büsbütün ısınınca tenis faaliyeti' kendiliğinden İstanbula Dağcılık Klübünün kortlarına nakli mekân edecektir. Hakikaten hazirandan sonra Ankarada tenis oynamak son derece müşkül bir hal almaktadır. İstanbul Tenis mevsiminin büyük hadisesi Enternasyonal Tenis Turnuvası olacaktır. Yalnız gecen sene, öteki senelerin aksine kalitesinden pek kaybetmiş olan bu turnuvanın bu yıl nasıl bir manzara göstereceği hususunda henüz bir fikri yoktur Dağcılık klübü idaresi, şimdiden harekete geçmiştir. İyi oyuncuların bol sayıda getirilebilmesi imkânı, tabiî turnuvaya ehemmiyet verecektir.

Fakat toplar gibi iyi tenisçilerin, de gelişinin, bu zevatın resmen amatör olmasına rağmen dövizle alâkalı bulunduğu kimsenin meçhulü değildir.

Cihat Özgenel ve Ankaralı Tenisçiler

Mevsim açıldı

HAVILLAND Kremleri ile cildinize devamlı bir bakım neticesinde sizde bu beyan gibi hayretler içinde kalacaksınız. Yüzünüzden ÇİZGİLER kaybolacak, cildiniz YUMUŞACAK, GENÇLEŞECEK ve CANLANACAKTIR. HAVILLAND Kremlerinin besleyici maddeleri cildinizin mantarlaşan hücrelerini yeniden hayata kavuşturur, besler ve canlandırır.

Gündüzleri HAVILLAND VANISHING KREMİ

Geceleri HAVILLAND COLD KREMİ'ni kullanınız.

Havilland

HAVILLAND PUDRASI
Cildinizin taravetini ve güzelliğini bir kat daha artıran yüksek evsafta bir pudradır.

Cildinizi matlaştırır ve ona sihirli bir cazibe bahşeder

Havilland
Pudrası